

TOTTA & TARUA

28.-30.11.2013
ROVANIEMI

Totta ja tarua -päivillä kokoontuu 26 työryhmää, joista seitsemän on englanninkielisiä. Työryhmät pidetään torstaina 28.11. kello 15-18, perjantaina 29.11. kello 9-11 sekä 15-18 ja lauantaina 30.11. kello 9-11. Kaikki työryhmät kokoontuvat Lapin yliopiston päärakennuksessa, Yliopistokatu 8:ssa.

Sisällysluettelo

Affektit, sukupuoli ja seksuaalisuus	3
Class and Gender	8
Ei-inhimillinen tietäminen.....	13
Hoiva: totta vai tarua?	17
Kerrottu todellisuus, tuotettu maailma	20
Lepäävä ja liikkuva keho	29
Liikkeessä ruumiillistuva tieto.....	34
Mikä saa olla totta? - Kuritonta seksuaalisuutta ja sukupuolta koskeva tiedontuotanto ja tutkimusetiikka	40
Muotoiltu yhteiskunta	44
Out of the Ordinary: Challenging Commonplace Concepts in Anglophone Literature	50
Perspectives on Arctic knowledge	52

Poliittisen kulttuurin tutkimus	54
Populismien retoriikka ja sen kulttuuriset kytkennät.....	60
Rethinking Citizenship and Belonging in a Global World.....	62
Saamelaisidentiteetin manifestointi, totuudellisuus ja etninen vuorovaikutus	69
Sehän on vain fiktiota. Sukupuolitetun vallan, seksuaalisuuden ja väkivallan esitysten tieto-valta	73
Sexualities, gender, age and ethnicity - locally and globally constructed realities and intersecting differences	76
Sukupuolentutkimuksen menetelmälliset totuudet ja tarinat	83
Taide ja kulttuuri osana Lapin sodan jälkeistä henkistä ja materiaalista jälleenrakennusta.....	86
Taiteelliset ja performatiiviset lähestymistavat tutkimustiedon tuottamisessa, käsittelyssä ja vastaanottamisessa.....	89
Taloudellistuminen, kulttuurit ja sukupuoli.....	98
Tarinoita tutkijuudesta - tarua vai totta?.....	106
Totta ja tarua -työryhmä.....	106
Traveling truths, traveling tales – translating feminist thinking.....	108
Uskonto ja sukupuoli.....	111

Affektit, sukupuoli ja seksuaalisuus

Työryhmän vetäjät: Marjo Kolehmainen, marjo.kolehmainen@ulapland.fi ja Minna Nikunen, minna.nikunen@utu.fi

Torstai 28.11 klo 15-18 tila: LS08

15.00–15.05 Avaussanat

15.05–15.30 Taina Kinnunen: *“Strong ones manage alone, weak ones on each other’s laps”*. Love and the Finnish touching culture

15.30–15.55 Katariina Kyrölä: *Näyttää pahalta, tuntuu hyvältä? Seksuaalisuus, ruumiinkuva ja affektien lukemisen haasteet*

15.55–16.20 Annukka Lahti: *Jännitteinen biseksuaalisuus parisuhdepuheessa*

16.20–16.45 tauko

16.45–17.10 Sanna Karhu: *Affektien politiikka: Judith Butler normeista ja suremisesta*

17.10–17.35 Eeva Urrio: *Affektiivisuus ja ontologia Elizabeth Groszin feministisessä filosofiassa*

17.35–18.00 Marjo Kolehmainen: *Parisuhde- ja seksuaalineuvonta affektiivisena työnä*

Perjantai 29.11. klo 9-11 tila: SS9

9.45–10.10 Jaana Kuusipalo: *Politiikan tunnejulkisuuden sukupuolistamat*

10.10–10.35 Minna Nikunen: *Affektiivinen opetustyö muuttuvassa yliopistossa: pätkätyöläisen kokemus*

Taina Kinnunen: “Strong ones manage alone, weak ones on each other’s laps”. Love and the Finnish touching culture

The quoted phrase is an old Finnish saying which represents the traditional virtue of managing alone. The “lap” is not only a metaphorical expression; instead, it refers to the widely shared attitude to the sense of touch in human relationships. In Finland, the touch is saturated with prohibitions, fears and taboos, even in childcare. This was noticed in touch life narratives written by Finns of different generations that were gathered for the project under discussion. In particular, writers born just before or during the war years in 1939-1945, hardly remember to have experienced any caring touch by their parents. Many of them had suffered from the lack of caressing and loving touch throughout their lives.

The paper asks whether the touch as the most archaic human sense and vitally important for the child’s development is inevitable for the human love bonds (cf. Ashley Montagu 1979). How could human “love” excluded from touch even be conceptualized (cf. Luce Irigaray 1996)? How is the inevitability of touch reconciled with the fact that the touch is the most politicized sense in many

(northern) western cultures today whose material and symbolic power has only preliminarily been discussed in academic research (cf. Constance Classen 2005; Erin Manning 2009; Anthony Synnott 1997)?

Even the feminist theorization of affects has neglected the sense of touch although it, to me, represents an embodied reaction and act where (social) emotion and (physical) affect merge into each other (cf. Sara Ahmed 2005). By utilizing the empirical material of the Finnish cultural context, my presentation gives an example how the socio-cultural research of the senses and the affect approach can be utilized when studying the tactile conditions of love.

Katariina Kyrölä: Näyttää pahalta, tuntuu hyvältä? Seksuaalisuus, ruumiinkuva ja affektien lukemisen haasteet

Esitelmässä pohdin affektien lukemiseen liittyviä metodologisia haasteita media- ja feministisessä tutkimuksessa: millä ehdoilla yhtäältä mediakuvastoista, toisaalta etnografisesta materiaalista on mahdollista tai tarkoituksenmukaista lukea affektiivisiä tiloja ja suhteita? Lähestyn kysymystä erityisesti purkamalla oletuksia siitä, millaiset seksuaalisuuden ja ruumiillisuuden kuvastot tuntuvat ja näyttävät ”hyvältä” tai ”pahalta” ja kenelle.

Seksuaalisuuskuvastot ja porno ovat alueita, joita julkisuudessa usein syytetään etenkin nuorten naisten ruumiinkuvan vääristymisestä ja omaa kehoa koskevan ”pahan olon” tuottamisesta. Samalle alueelle keskittyy myös suuri osa etenkin Internetissä yleistyvistä aktivismista, jossa pyritään purkamaan kehonormeja. Usein ruumiinkuvaterapiaksi ehdotetaan normatiivisten kehojen korvaamista tai täydentämistä moninaisuudella: sen osoittamista, että kaikenlaiset kehot voivat ”näyttää hyvältä” ja olla haluttavia, olettaen että halu ja haluttavana oleminen ovat ”hyviä tunteita”. Mutta millaisia oletuksia asetelmaan sisältyy visuaalisuuden sekä tunteiden ja tuntemusten suhteesta? Eikö ”paha olo” – kuten myös ”pahalta näyttäminen” – voi olla eettistä, muutoshakuista ja tarpeellista, kun taas ”hyvä olo” valtasuhteita peittävää ja turruttavaa, ja mahdollisesti päinvastoin? Miten ”hyvää” ja ”paha” tunnetta voi ylipäätään lukea esiin mediakuvastoista tai etnografisesta materiaalista sekä tulkita feministisestä näkökulmasta? Tarkastelen näitä kysymyksiä käyttäen esimerkkeinä pornokokemuksia käsittelevää muisteluaineistoa sekä ruumiinkuva-aktivistisia blogeja.

Esitelmä liittyy tutkimusprojektiin, jossa kehitän metodologisia työkaluja tutkia, miten ruumiinkuvat muovautuvat suhteessa mediakuvastoihin. Useimmissa empiirisissä tutkimuksissa ruumiinkuvaa pidetään mitattavana asiana, jonka vääristymisestä syytetään mediaa, kun taas feministisessä ja fenomenologisessa filosofiassa käsitteellä on kyseenalaistettu koko representaation ja ruumiillisuuden välinen kahtiajako. Tällöin ruumiinkuva ei voi olla vääristynyt eikä mitattavissa – mutta se on silti tärkeä käsite tarttua tapoihin, joilla ruumiillisuutemme muovautuu näkymättömästi vaikka tuntuvasti suhteessa meitä ympäröiviin kuvastoihin. Projekti selvittää, miten ruumiinkuvaa koskeva feministinen filosofia ja etnografinen tutkimus voitaisiin yhdistää, kun katsoisuus ymmärretään affektiivisena prosessina.

Annukka Lahti :Jännitteinen biseksuaalisuus parisuhdepuheessa

Tarkastelen esityksessäni naisen biseksuaalisuuden parisuhdepuheessa saamia merkityksiä ja sen tuottamia affektiivisiä jännitteitä. Aineistona minulla on viiden pariskunnan – bi-naisten ja heidän kumppaneidensa kanssa vuonna 2005 tekemäni parihaastattelut. Niissä biseksuaalisuudesta ei tullut suhteen määrittäjää, vaan haastateltavat asettivat suhteensa kumppanin sukupuolen perusteella homo/hetero -jakoon tai transsuhteeksi. Usein kuitenkin, kun naisen biseksuaalisuudesta puhuttiin, se näytti tuottavan jännitettä parien suosimaan puhetapaan kestävästä parisuhteesta ja asettavan neuvottelun alaiseksi parisuhdetta keskeisesti määrittävän kahdenvälisyyden ja tulevaisuuteen suuntautuneisuuden – joko bi-naisen tai hänen kumppaninsa mielessä tai haastatteluvuorovaikutuksessa.

Tarkastelen esityksessäni biseksuaalisuuden parisuhdepuheeseen tuottamia jännitteitä ja niiden saamia erilaisia ”ratkaisuja” kestävään parisuhteeseen liittyvien normien ja ideaalien kyseenalaistamisen ja laajentamisen näkökulmasta, sekä (haastattelu)vuorovaikutuksessa rakentuvina kokemuksina, jotka sisältävät myös emotionaalisia ja affektiivisiä elementtejä. Näiden näkökulmien yhdistäminen on haaste haastatteluaineiston diskurssianalyttiselle luennalle, jossa päädytään helposti operoimaan vain kielen tasolla. Kokeilenkin analyysissäni myös affektiteoretisoinnin (esim. Wetherell 2012) ja psykososiaalisen lähestymistavan (Roseneil 2006, 2007) tarjoamia välineitä, tavoitteena tuoda esiin haastattelupuheen jännitteitä rakentavien diskurssien lisäksi myös niihin liittyviä tunteita ja vaikeasti sanallistettavia, affektiivisiä puolia.

Sanna Karhu :Affektien politiikka: Judith Butler normeista ja suremisesta

Judith Butleria ei yleensä lasketa ”affekti-teoreetikoksi”. Esimerkiksi teoksessa Gregg & Seigforth (toim.) *The Affect Theory Reader* (2010) Butleriin ei viitata kertaakaan, vaikka hän on käsitellyt tuotannossaan affekteja, kuten surua ja melankoliaa. Tämä poisjätö selittyy sillä, että etenkin Deleuzen kirjoituksista inspiroituvia affektiteoretisointeja on tarjottu poststrukturealistisen ajattelutavan vastapainoksi – ellei jopa vastakohtaiseksi paradigmaksi. Deleuzeläisessä kontekstissa affektit erotetaan tunteista: affektit viittaavat kieltä edeltäviin ei-tiedollisiin prosesseihin ja tunteet puolestaan tiedollisiin, kulttuurisesti rakentuneisiin ilmiöihin. Tämän käsitteellisen erottelun perusteella Butlerin teoretisointi ei koskisi affekteja vaan tunteita. Toisaalta Cvetkovich määrittelee teoksessaan *Depression – A Public Feeling* (2012) affektit yleisempänä luokkana, jolloin ne kattavat sekä affektien (”affects”) että tunteiden (”feelings”, ”emotions”) merkitykset. Tällöin myös affektien nähdään rakentuvan sosiaalisesti. Hän laskeekin Butlerin yhdeksi ”affektiteoreetikoksi” teosten *The Psychic Life of Power* (1997), *Precarious Life* (2004) ja *Frames of War* (2009) perusteella. Vaikka Cvetkovich tutkii masennusta ”julkisena tunteena” (”public feeling”), hänkään ei viittaa Butleriin.

Tämä on yllättävää, sillä edellä mainittuja Butlerin teoksia yhdistää nimenomaan se, että hän tarkastelee niissä surun julkisuutta analysoimalla suremista sosiaalisten normien sääntelemänä käytäntönä.

Tässä esityksessä ehdotankin, että Butlerin tapa teoretisoida suremista suhteessa normeihin tarjoaa tärkeän, mutta usein ohitetun, näkökulman affektien ajattelemiseen. Vaikka feministisessä teoriassa ja queer-teoriassa on aiemminkin pohdittu surun ja normien sidoksisuutta (esim. Ahmed 2004), pidän Butlerin lähestymistapaa ainutlaatuisena sen systemaattisuuden vuoksi: hän palaa kirjoituksissaan toistuvasti suremisen ja normien problematiikkaan. Uusimmissa teoksissaan hän esimerkiksi kritisoi ”terrorismin vastaista sotaa” erittelemällä julkisen suremisen normatiivisuuksia: keitä surraan sodan uhreina, keitä ei? Rajaan tarkasteluni kahteen keskeisimpään suremisen teemaan Butlerilla: sukupuolen melankoliaan (”melancholy gender”) ja julkiseen suremiseen. Aluksi näytän, miten Butler jäsentää heteronormatiivisuutta ja sukupuolinormeja suhteessa suremiseen ja melankoliaan. Avaan lyhyesti sekä Butlerin normikäsityksen filosofisia lähtökohtia että hänen suremisen teoretisointinsa psykoanalyttista taustaa. Tämän jälkeen osoitan, miten Butler laajentaa myöhemmissä teksteissään suremisen tematiikan sukupuolesta kohti kattavampaa analyysia ihmisyyttä ehdollistavien normien ja julkisen suremisen kytköksistä. Tämä avaa mahdollisuuden käsitellä suremisen politiikkaa myös rasmin näkökulmasta. Lopuksi perustelen, miksi Butlerin teoretisointi suremista sääntelevistä normeista voi tarjota hyödyllisiä käsitteellisiä välineitä affektien tutkimiseen

Eeva Urri :Affektiivisuus ja ontologia Elizabeth Groszin feministisessä filosofiassa

Feminististä teoriaa on 2000-luvulla luonnehdittu ja jäsenneilty useiden käännteiden ja uusien avausten kautta. Puhumalla esimerkiksi affektiivisesta tai ontologisesta käännteestä tai feministisestä uusmaterialismista pyritään hahmottamaan feministisen(kin) tutkimuksen alueella tapahtuneita muutoksia ja siirtymiä. Ontologiseen käänteeseen ja uuteen materialismiin liitettyssä feministisessä teoretisoinnissa olennaisena voi pitää huomion siirtymistä kulttuurista ja kehollisuudesta luontoon ja materiaalisuuteen. Näissä keskusteluissa affektin käsite on ollut olennaisessa osassa.

Feministifilosofi Elizabeth Groszin työtä voidaan lukea keskeisenä osana näitä toisiinsa nivoutuvia käännteitä. Grosz, joka työssään on inspiroitunut ennen kaikkea Deleuzen ajattelusta ja Irigarayn sukupuolieron filosofiasta, tuli 1990-luvulla tunnetuksi merkittävänä feministisenä ruumiillisen subjektuuden käsitteellistäjänä. Vaikka ontologiaan liittyvät kysymykset olivat esillä jo *Volatile Bodies* – teoksessa (1994), varsinainen ontologinen ’käännös’ Groszin tuotannossa tapahtui kuitenkin 2000-luvun puolella.

Groszin uudemmassa tuotannossa onkin mielestäni selkeästi havaittavissa siirtymiä epistemologiasta ontologiaan, kulttuurista luontoon ja kehollisuuden teoretisoinnista laajemmin materiaalisuuteen. Nämä siirtymät luonnehtivat affektiivista ja ontologista ’käännettä’ ja uusmaterialista teoriaa laajemminkin, ja juuri näiden siirtymien kautta myös affektin käsite tulee osaksi Groszin filosofista projektia, ja tarkemmin hänen Deleuzen ja Darwinin ajatteluista inspiroitunutta taiteenfilosofiaansa.

Tässä paperissa analysoin paitsi affektin käsitettä Groszin ajattelussa, myös laajemmin hänen uudempaa tuotantoaan osana feministisen teoretisoinnin affektiivisia, ontologisia ja materiaalisia käännteitä. Taide viittaa Groszin ajattelussa kaikkiin niihin luovuuden ja tuottamisen muotoihin, jotka saavat aikaan ruumiillisia intensiteettejä ja tuntemuksia, affekteja. Puhumalla affekteista, voimista, intensiteeteistä ja aistimuksista Grosz haluaa Deleuzea seuraten haastaa ajatuksen taiteesta representaationa. Paperissani kysyn, mitä affektit ja affektiivisuus tarkemmin ottaen merkitsevät Groszin työssä ja miten ne nivoutuvat hänen muuhun ontologiseen ja (uus)materialistiseen feministiseen teoretisointiinsa. Erityisesti pohdin sitä, miten Groszin affektiivinen taiteenfilosofia yhdistyy hänen teoretisointiinsa sukupuoliesta ja seksuaalisuudesta.

Marjo Kolehmainen :Parisuhde- ja seksuaalineuvonta affektiivisena työnä

Alustuksessa pohditaan affektien osallisuutta sosiaalisen todellisuuden tuottamisessa. Erityisesti kiinnostuksen kohteena on se, miten sosiaalisia eroja tuotetaan paitsi diskursiivisesti ja materiaalisesti, myös affektiivisesti. Viime vuosikymmeninä niin humanistisissa kuin yhteiskuntatieteissäkin on tapahtunut niin sanottu affektiivinen käänne, jonka myötä materiaalisuuteen, ruumiillisuuteen ja aistimellisuuteen on alettu kiinnittää entistä enemmän huomiota vastapainona kielelliselle käänteelle ja sen mukanaan tuomille kysymyksenasetteluille. Affektiivisen käänteän jälkimainingeissa merkityksen muodostamisen ruumiillisiin, tiedostamattomiin, ei-kielellistettyihin ja yksilörajat ylittäviin aspekteihin on alettu kiinnittää kasvavaa huomiota. Samalla kysymys siitä, kuinka affektit osallistuvat sukupuolen ja seksuaalisuuden merkityksellistämiseen ja tuottamiseen, on tullut ajankohtaiseksi. Tässä alustuksessa pohditaan affektien merkitystä sukupuolen ja seksuaalisuuden tekemisessä ennen kaikkea parisuhde- ja seksuaalineuvonnan käytännöissä. Painopiste on teoreettisella pohdinnalla, joskin sitä elävöitetään esimerkkien avulla. Parisuhde- ja seksuaalineuvontaa tarkastellaan osana terapeutista kulttuuria, jonka myötä myös erilaiset intiimisuhteisiin liittyvät neuvonnan käytännöt ovat lisääntyneet ja johtaneet uusien ammattiryhmien syntyyn. Ilmiötä lähestytään erityisesti affektiivisen työn näkökulmasta, ja huomiota kiinnitetään niin terapeuttien käytäntöjen normatiivisiin kuin subversiivisiin aspekteihin.

Jaana Kuusipalo :Politiikan tunnejulkisuuden sukupuolistamat

Viihteellisestä, elämyksellisestä, mutta samalla myös moralisoivasta uutisoinnista on tullut keskeinen osa poliittista tunneyhteisöä rakentavaa julkisuutta. Paperissa kysytään, miten medioituneen politiikan tunnejulkisuus sukupuolistaa poliittista edustamista ja edustajia? Kansainväliset ja kotimaiset tutkimukset osoittavat, että sukupuolella on yhä tärkeämpi rooli politiikan julkisuudessa, mikä näkyy etenkin huippupoliitikkojen julkisuuskuviissa. Poliitikkojen mediarepresentaatiot

liioittelevat heteronormia lujittavia sukupuolieroja, jota toisaalta näyttävät horjuttavan erilaisiin maskuliinisuuksiin ja feminiinisyysiin kiinnittyvät "poliittiset kehot" ja tyyli. Mistä nämä muutokset poliittisen edustuksen sukupuolistumisessa kertovat? Miten uudelleen sukupuolistuneet poliittiset toimijat, uusi poliittinen sukupuoli, muuttavat käsityksiä poliittisesta eduksesta? Millaisiin poliittista aktiivisuutta herättäviin tunteisiin uusi poliittinen sukupuoli kiinnittyy?

Minna Nikunen: Affektiivinen opetustyö muuttuvassa yliopistossa: Pätkätyöläisten kokemus

Naistutkimuksessa on tuotu usein esille akateemisen työn jakautuminen feminiiniseksi mielletävään opettamiseen ja maskuliiniseksi miellettyyn tutkimukseen, joista jälkimmäinen asettuu hierarkiassa edellistä ylemmäksi. Tuon alustuksessani esille tähän järjestykseen piirtyviä säröjä tilanteessa, jossa lyhyet työsuhteet ovat yleistyneet ja tutkimukseen keskittyvä henkilökunta on opettavaa henkilökuntaa epävarmemmassa asemassa.

Tarkastelen erityisesti sitä, minkälaisia affekteja akateemiset pätkätyöläiset liittävät opetustyöhön ja mitä affekteja siitä puhuminen tuottaa. Pohdin myös Lauren Berlantia seuraten optimismia ja sen julmuutta: minkälaisia kaipuun kohteita opettavilla pätkätyöläisillä on, ja mitä affektiivista hintaa he tavoitteistaan maksavat? Käytän tarkastelussani aineistona vuonna 2009 kerättyjä lyhyissä työsuhteissa toimivien tutkija-opettajien haastatteluja niiltä osin kuin niissä kerrotaan opettamisesta.

Class and Gender

Chair: Kirsti Lempiäinen, kirsti.lempiainen@ulapland.fi

Thursday 28 November at 15.00 - 19.00 class room: SS18

15.00-15.10 Opening words: Kirsti Lempiäinen

15.10-15.35 Marja-Terttu Kivirinta: Two Artists: Helene Schjerfbeck&Juho Rissanen Gender, Class and the Art Scene in Finland of the early 20th Century

15.40-16.05 Hannele Harjunen: Neoliberal bodies: the Case of the Fat Body

16.10-16.35 Mona Mannevuori: Nobody cares what you had for lunch! Textual performance, class and intimacy on Facebook

16.40- 17.05 Anu-Hanna Anttila: Class and gender order in the servant society

17.20-17.45 Lauri Lahikainen: The political ontology of class antagonism and its displacements in social and cultural theory

17.50-18.15 Anna-Leena Riitaaja: Construction of Otherness in everyday encounters of primary education in Finland

18.20-18.45 Jussi Ojajärvi: The Dirty Class, or, the Disposable Worker

Marja-Terttu Kivirinta: Two Artists: Helene Schjerfbeck & Juho Rissanen Gender, Class and the Art Scene in Finland of the early 20th Century

Framing the historiography of Art history my paper, concentrates on the issues of gender and class. In the center there are two artists, Helene Schjerfbeck and Juho Rissanen, who were evaluated into the Canon of Finnish Art during the early years of the 20th century. They had had their artistic breakthroughs earlier, already at the turn of the century or even before. The focus of my paper is to analyze through the concepts of gender and class the discourses used in the connection of meaning making process of the artists and their art. My point is therefore on the issue of taste, as analyzed by Pierre Bourdieu, on the taste of the middle class that had defined art and the rules of art. The paper is connected to the period of many important historical processes – the 1910's and 1920's – the period of the constructing Finnish national art scene and art market as well as that of the World war one and its historical, political, economical and cultural consequences to the building of the nation state Finland. It was the time of slow modernization of Finland as well as many social changes.

The breakthrough of the artists into the art scene was not easy. Especially hard it was for women and young males. Gender, generation and age influenced in the art scene. Besides that there were other reasons, like class, ethnicity and language. The powerful middle class men formed the art scene, some of them were Swedish speaking, but some of them were Finn-nationalists who for political reasons wanted accentuate their native language and Finnish culture.

At that time Helene Schjerfbeck (1862-1946) was between her fifties and sixties, a Swedish speaking artist from the middle class, the value of whose art was noticed by many actors in the art scene; they were art historians, critics, dealers, other artists and so on. The main actor was the dealer Gösta Stenman sure about the quality of her modernistic art that he had achieved a lot into his collection. He wanted to show and sell it. It was the idea of a professional dealer who understood also the importance of publicity and the significance of criticism for the evaluating process. Most of the critics were open to her art and its quality. But as analyzing the discourse of criticism it is possible to differentiate how many of the critics (mostly male) were diminishing it through the representation of her gender. Some of them wrote: "Is she still alive!" Some of them evaluated her and her art having had the possibility to be "one of the best" – in the world art/or in the Scandinavian art, if the artist were not female in this case. There was a strong discourse of her as an old and sick woman. But for Schjerfbeck's own identity very important was equality; she did not want to accentuate herself being a female artist.

Although Juho Rissanen (1872-1950) had got a central place in the art scene already at the turn of the century he could not get rid his background in lower social classes of Kuopio. The taste of middle class critics and dealers dominated. The best part of his art was seen to be that of his early period, in the paintings of ordinary people from the near countryside of Kuopio. In the beginning of the 20th

century he had been one of the very few Finnish-speaking artists. For the more or less nationalistic actors of the art scene Rissanen was important because of his “Finnishness” that was important also for his own identity. As an artist he was a kind of symbol of social rise for the national movement, especially in the 1920’s. In spite of that the art historical representation of Rissanen was tight into the modest worker class background of his childhood. Some of the critics were even hostile seeing “foreign” influences in the paintings he had made before and after the World war one in France. The art historical narrative of Juho Rissanen is full of comical adventures and entanglements. He was looked from up to down, as his art was degusted through middle-class taste. In spite of the studies of Rissanen in several art schools, the myth of him as a self-taught artist is still alive.

Hannele Harjunen: Neoliberal bodies: the Case of the Fat Body

The body has been at the centre of intensive sociological and feminist inquiry at least since the 1980s. Social, political, and moral aspects of the gendered body have been investigated. Especially, the Foucauldian disciplining side of the body has been in focus: how discourses and discursive practices produce normative bodies, how bodies are governed and how technologies of power produce gendered bodies and subjects. So far the economic dimension of the body has been less often examined in social scientific and/or feminist research on the body. Yet, bodies are inevitably produced by the economic conditions and the approach that prevail. Over the past decade “obesity” and “obese” bodies particularly have been in the focus of policies and sanctions that follow neoliberalistic reason. My objective here is to look into the production of the “neoliberal body” and how the neoliberal economic discourse and discursive practice work on the gendered fat body.

Mona Mannevu: Nobody cares what you had for lunch! Textual performance, class and intimacy on Facebook

In her recent study on Facebook Seija Ridell (2011) noted that Facebook is a place with a demanding audience – other Facebook user-producers. The user-producers tend to be easily annoyed especially when other users do not respect the rules of efficient, informative and modest, yet witty, communication. The values attached to textual performance have, however, their own history. As Melissa Gregg (2011) argues, textual abilities required in Facebook are similar to the ones required in middle-class knowledge work. Those include for example the use of written word with care, and knowing how to perform oneself clearly and interestingly to large audiences.

Interestingly, these rather internalized expectations of proper Facebook communication are similar to the ones brand managers in universities and large companies recommend as productive behavior in social media: do not spam, do not shout, do not bother others with trivial messages etc. As the imperative do not is more often connected to fordist factories than open networks, Alan Liu (2004) asks whether we are in the middle of the complex process of “Fordization of the Face”. Thus, in my paper I ask whether Facebook, with its classed rules of behavior, could work as a material through which one could grasp to this fordization process, also known as the corporatization of intimacy

(Illouz 2007).

Anu-Hanna Anttila: Class and gender order in the servant society

During the last decades, hired domestic cleaning has been mainly a question of tax-reliefs in the Finnish public discussions. However, it is also question of re-emergence of service (or servant) society and class society with an especial connection with gender, class and migration - as for example the Swedish feminists have pointed out in the mid-1990s. It is necessary to contemplate what kind of class, gender and other equality considerations and implications the 'feminised' and globalised labour market has produced. To understand the complexity, we have to consider, how class has been made in gender order - and how gender has been made in class order? These questions are both theoretical and practical. I will analyse these aspects with the data of Finnish newspaper articles and the Finnish Parliament records and minutes of plenary sessions (1995–2014) concerning hired domestic work and tax-reliefs. In my presentation I will merely concentrate to open the dimensions of diverged gendered division of labour, class, ethnicity and their intersections. This case study is my sub-project in Voice and Silence of Class project (VoxClass 2012-2014).

Lauri Lahikainen: The political ontology of class antagonism and its displacements in social and cultural theory

Class for Karl Marx, rather than classifying people into predetermined groups, was about changing the world. Class antagonism was about how capitalism, by creating a dispossessed majority, made its own gravediggers. For Bourdieu, class was perhaps no less political, even if he did not subscribe to Marxist theories of historical change.

Today, despite the theoretical renaissance of class, the political - ie. changing the world - aspect of class remains in the margins of social and cultural theory and political philosophy. There are several historical reasons for this, from the defeats of traditional workers' movements to the neoliberalization of academia. These historical reasons notwithstanding, I would also suggest that class antagonism gets both displaced into other social antagonisms and individualized into conflicts within the self. These displacements are not just theoretical and ideological - they also shape and delimit human beings and their capacities to interact with the world individually and collectively. I will discuss three concepts for mapping the processes that in contemporary capitalism tend to depoliticize and individualize class both theoretically and ontologically: displacement, individualization, and the commodification of human capacities as "human capital". Finally, I will argue that since these processes happen at the intersections of home, school, and work; they are at work in the realms of education, reproduction, care, love and gendered divisions of labour; and they concern identity and the self, theories of gender are especially important in understanding them. Keywords: Class antagonism, Marx, Bourdieu, Skeggs, Displacement, Individualization, Human capital, Ontology, Philosophical anthropology

Anna-Leena Riitaoja: Construction of Otherness in everyday encounters of primary education in Finland

I discuss how the other is otherised in everyday encounters in primary schools in Finland. My theoretical background derives from postcolonial, poststructural and related feminist literature. I analyse inequalities at the epistemic, discursive, social and material levels paying attention to the intersections of “race”/ethnicity, class, gender and religion. Through the examples from my data, I discuss how the social categories are constructed and hierarchically ordered resulting in various privileged and altered positions for different subjectivities. I also analyse how the other is constructed as deviant and inferior compared with white, middle class, secular-Lutheran and heterosexual subjectivities becoming the object of education, help, righting, and domestication. The data includes ethnographic observation and interview data in two primary schools in Helsinki. The presentation is based on my PhD thesis (Riitaoja 2013).

Jussi Ojajärvi: The Dirty Class, or, the Disposable Worker

“The piss surged with power, yet the wind dispersed the shower. I felt the spray in my face. I licked my lips: salty like seawater.” (Arto Salminen, *Paskateoria, The Shit Theory*, 2001.)

The figure of the ‘dirty class’, referring to the habitus of the ‘lower’ or working classes, seems to have re-emerged in contemporary culture and literature. In this presentation, I begin and end with the discussion about the ways in which the Finnish writer Arto Salminen uses the figure in his critique of neoliberalism. Yet I also refer to some other uses of the figure in literary history and contemporary culture. In the context of neoliberal capitalism, the figure of the dirty class seems to have emerged as a cultural counterpart of the socioeconomic figure of the disposable worker (cf. Harvey 2005, 169). In media representations, articulations of dirt may be symptomatic. To clarify this, I am applying the psychoanalytic concept of ‘projective identification’ in proposing that the middle-class audiences may use the figure of ‘dirty class’ in translating the experience of their own economic insecurity into a cultural binary opposition by the means of which they distantiate themselves from the neoliberal disposability of workers. Simultaneously, the insecurity still in fact may remain their own neoliberal disposability, for often they, too, are neoliberal labor. In Salminen’s critique of neoliberalism, in turn, the figure of the dirty class acts as a diagnostic tool, an ironic – still also ambivalent – way of revealing that under re-intensified commodification and social fragmentation, working class subjects are treated as disposable.

Ei-inhimillinen tietäminen

Työryhmän vetäjät: Aino-Kaisa Koistinen ainkoist@student.jyu.fi ja Karoliina Lummaa sakalu@utu.fi

Perjantai 29.11. klo 9.00-11.00 tila: SS18

9.00-9.30 Kaisa Kortekallio: Käyttäjistä kokijaksi - kognitio järjestelmän ominaisuutena Simon Ingsin romaanissa *Kuuma pää*

9.30-10.00 Juha Raipola: Kimeerinen tarina: tulevaisuuden ei-inhimilliset ja Leena Krohnin ”Kimeeran poika”

10.00-10.30 Jani Ylönen: Posthumaanit hurtat, ihmisen parhaat kaverit? Posthumaanit koirahahmot tieteeskirjallisuudessa

10.30-11.00 Mirka Korhola: Posthumanismi kauhufiktiossa

Lauantai 30.11. klo 09.00-11.00 tila: 114 Biologia

9.00-9.30 Päivi Koponen: Sukupuolen luonnollistetut diskurssit kaunokirjallisuudessa

9.30-10.00 Jouni Teittinen: Radikaali sympatia ja suhde ei-inhimilliseen amerikkalaisessa romantiikassa

10.00-10.30 Taru Leppänen: Miten musiikin kanssa voi tietää?

10.30-11.00 Karoliina Lummaa: Linnun tietämisestä

Kaisa Kortekallio: Käyttäjistä kokijaksi - kognitio järjestelmän ominaisuutena Simon Ingsin romaanissa *Kuuma pää*

Yksi posthumanistisen keskustelun keskeisimmistä aiheista on inhimillisen subjektin uudelleenahmottaminen osana laajempia järjestelmiä. Esimerkiksi N. Katherine Hayles, Cary Wolfe ja Bruce Clarke ovat käsitelleet laajasti järjestelmäteoreettisten mallien suhdetta subjektifikaatioon. N. Katherine Haylesin (1999) mukaan ”postihmisen” käsite kritisoi erityisesti ajatusta autonomisesta tietoisuudesta inhimillisen subjektin ytimenä. Yleinen keskustelussa esitetty pelko on, että autonomian menettäminen johtaa ihmisyyden alistamiseen ”mekaaniselle toiseudelle”.

Tässä esityksessä suhteutan Simon Ingsin tietesromaanin *Kuuma pää* (1993) kognitiotieteellisiin käsityksiin tietoisuuden ja ympäristön yhteistoiminnasta. Ingsin hahmojen kehitys tekoälyjen ja virtuaaliodellisuuksien muodostamissa järjestelmissä noudattaa samaa järjestystä kuin kognitiotieteiden kehitys 1950-luvulta 1990-luvulle: ruumiittoman keskustietoisuuden mallista siirrytään ruumiillisten ja hajautettujen prosessien malliin. Kognitiotieteen uudemmissa suuntauksissa kognitiiviset prosessit hahmotetaan aivojen, ruumiin ja ympäristön väliseksi yhteistoiminnaksi.

Ingsin teoksessa tämä kehitys liittyy olennaisesti päähenkilö Malise Arnimin kohtaamien

tietojärjestelmien kasvavaan kompleksisuuteen. Malise siirtyy yksiselitteisten symbolien avulla hallittavasta käyttöjärjestelmästä moniaistiseen, reaaliaikaisesti sopeutuvaan simulaatioon. Järjestelmän kompleksisuus myös kyseenalaistaa käyttäjän mahdollisuuden tietoiseen hallintaan: kompleksisuuden kasvaessa suurin osa käyttäjän ja järjestelmän välisistä prosesseista siirtyy tiedostamattomalle tasolle. Tietoisen hallinnan menettäminen ei kuitenkaan merkitse mekanistista komponentiksi alistumista vaan intuitiivisten strategioiden käyttöönottoa. Kuumen pään loppuratkaisussa ratkaisevaan asemaan nousevat Malisen mielen ”henkilökohtainen mytologia” ja sen muuttamiseen tarvittavat ritualistiset tekniikat. Ylivertaisesti kompleksisemmän järjestelmän osaksi joutuessaan inhimillinen mieli turvautuu taikuuteen - sekä selitysmallina että selviytymisstrategiana.

Juha Raipola: Kimeerinen tarina: tulevaisuuden ei-inhimilliset ja Leena Krohnin ”Kimeeran poika”

Esitykseni käsittelee tieteisfiktiossa usein tavattuja ihminen-eläin-hybridejä tai -kimeereitä, joista viime vuosikymmenten geeniteknologia on tehnyt myös potentiaalisia tulevaisuudenolentoja. Lähestyn teemaa suhteessa Leena Krohnin novelliin ”Kimeeran poika”, jonka keskiöön kuuluu rakkaustarina ihmisen ja geeniteknologisesti tuotetun kimeerin välillä. Tarkastelussani sekä novelli että sen kuvaamat kimeerihahmot näyttävät syvän ambiguiteetin ja paradoksaalisuuden valossa. Tieteisfiktiossa ihminen-eläin-kimeereitä nimitetään usein paraihmisiksi, nimikkeen asettaessa hahmot ihmisen ongelmallisiksi rinnakkaistapauksiksi. Kimeereitä määrittääkin niiden epämukava ”hirviömäisyys” tai toiseus. Tätä piirrettä lähestytään esityksessäni posthumanismin teoriakentän kautta.

Jani Ylönen: Posthumaanit hurtat, ihmisen parhaat kaverit? Posthumaanit koirahahmot tieteiskirjallisuudessa

Koirat ovat omanneet länsimaisessa kulttuurissa erityisen paikan ihmisten rinnalla. Niiden voidaan väittää olevan länsimaiselle ihmiselle läheisin eläinrotu, johon yhdistetäänkin monia inhimillisiä piirteitä. Toisaalta harvaa eläinrotua ihminen on jalostanut ja muokannut palvelemaan erilaisia tarpeita kuin koiria.

Läheinen suhde ihmisyyteen on johtanut koirien esiintymiseen monenlaisissa rooleissa myös tieteiskirjallisuudessa. Monissa teoksissa koirat nousevat teknologian avulla jopa ihmisten rinnalle. Muun muassa geenimanipulaation ja kyberteknologian avulla muokattujen koirahahmojen voi katsoa muodostavan oman kyborgin tai posthumaanin olennon kategorian.

Ihmisten ja koirien läheisen suhteen ja kulttuurisen historian takia monet tieteiskirjailijat ovat huomanneet koirien kätevyuden hahmoina. Esitelmässäni pyrin tarkastelemaan muutamia näistä koirien representaatioista. Tarkastelen muun muassa Olaf Stapledonin Sirius (1944), Neal Stephensonin Snow Crash (1992) ja Geoff Rymanin Air (2005) -teosten hahmoiksi asti nousevia koiria.

Tärkeäksi tekijäksi tämän seminaarin lähtökohdista nousee se, miten koirat kirjoitetaan. Kussakin teoksessa elää omanlainen näkemys ihmisyydestä ja koirista, jotka kirjoittajat tuovat eri tavoin esiin. Tarkastelen koirahahmojen käsittelyä posthumanistisesta

näkökulmasta muun muassa kiinnittämällä huomiota siihen, miten koirat tuodaan esiin toimijoina, miten niiden identiteetti koirina rakentuu ja miten nämä kaksi on suhteessa ihmisyyteen. Tarkastelemalla niitä sekä kyborgeina että posthumaaneina olentoina peilaan myös niiden esiin tuomia käsityksiä ihmisyydestä ja koirien roolista Toiseutena.

Mirka Korhola: Posthumanismi kauhufiktiossa

Kauhukirjallisuus käsittelee ja kyseenalaistaa ihmisenä olemisen rajoja: yliluonnollisia kokemuksia, mielen järkkymistä, väkivaltaa ja viettien hallitsemattomuutta. Samoja aiheita käsittelee myös Markiisi de Saden filosofia, jota Sade alkoi kirjoittaa 1700-luvun lopulla. Tuohon aikaan sijoittuu myös englantilaisen kauhuromantiikan kukoistuskausi. Sekä kauhukirjallisuudessa että sadelaisessa ajattelussa esiintyy tietynlainen perinteen ja kumouksellisuuden välinen jännite, yritys nähdä tottumusten taakse.

Järki näyttäytyy vain eräänlaisena ponnistuksena, joka pyrkii pahuuden kitkemiseen ihmisessä. Pahaksi katsottuja asioita ei kuitenkaan saada täysin hallintaan turvautumalla totunnaisuuksiin tai poistamalla pahuuden syitä voimakeinoin. Näkisin, että kauhufiktio ja Saden filosofia pyrkivät lähestymään ei-kielellistä kokemusta kielellisin keinoin, toisin sanoen ne koettelevat ihmisyyden, elämellisyyden ja epäinhimillisyyden rajoja. Erona on kuitenkin se, että kauhussa pahuus on usein ulkoistettu joko yliluonnollisen maailman tai poikkeuksellisen ihmisyksilön ominaisuudeksi. Saden mukaan pahuus on sen sijaan osa jokahetkistä olemassaoloamme, valtavirtaa, eikä mikään marginaali-ilmiö. Kuitenkin sekä Saden ajattelussa että kauhussa tarkasteltava päähenkilön tietoisuus on usein ensin arkitodellisuuden ja järkiajattelun kahlitsema, ja siksi outouden on otettava päähenkilö valtaansa väkivaltaisesti.

Lähestyn aiheitani tarkemmin Mia Vänskän kauhuromaanin Musta kuu (2012) kautta. Teoksessaan Vänskä käsittelee myyttisiä naishahmoja, jotka heijastavat naisen seksuaalisuuteen liittyviä yhteiskunnallisia asenteita. Nämä asenteet ovat itseyteen ja naiseuteen kohdistuvia rajoituksia, joita pyritään rikkomaan Saden tapaan eli kärjistämällä niitä.

Päivi Koponen: Sukupuolen luonnollistetut diskurssit kaunokirjallisuudessa

Esitykseni käsittelee ei-inhimilliseksi miellettyyn luontoon liitettyjen luonnollisuuksien kyseenalaistumista kaunokirjallisissa diskurssissa. Erityisesti kohteenani on länsimainen luontosuhde, joka kytkeytyy naissukupuolen kuvaamiseen ja sukupuolisuuden perustavanlaatuisuuden kritiikkiin.

Länsimaisessa ajattelussa vallitsee näkemys siitä, että feminiiniseksi määritelty luonto on kyettävä vangitsemaan maskuliiniseksi määritellyn kulttuurin piiriin. Esityksessäni pureudun näkemyksiin luonnon merkityksellistämistä eli siihen, mitä merkityksiä annamme luonnolle ja miten nämä merkitykset vaikuttavat tapaamme kohdella luontoa. Miellän luonnon merkitsevän sekä ei-inhimillistä, kokonaan inhimillisen toiminnan ulkopuolista todellisuutta

että ihmisessä itsessään ilmenevää luontoa. Huomionarvoista on se, miten luonto assosioituu länsimaisessa ajattelussa puutteeksi suhteessa inhimilliseen subjettiin - 'järjen' vastakohtaksi. Ajatus johdattelee näkemykseen siitä, että kaikki alistamisen muodot ovat verkkomaisessa suhteessa toisiinsa ja niiden taustalla toimii luonnon alistamisen oikeuttaminen.

Länsimaisessa patriarkaalisisessa diskurssissa inhimilliseen kuulumattomaksi mielletyt käsitteet on perinteisesti asetettu kyseenalaiseen positioon, jota hallitsee perustavanlaatuisen dualistinen hierarkia miehen ja naisen, järjen ja ruumiin sekä kulttuurin ja luonnon välillä. Länsimaisen maailmankuvan mukaan ihminen eroaa muusta luonnosta nimenomaisesti henkisten ominaisuuksiensa perusteella, minkä voidaan nähdä oikeuttaneen monimuotoisen luonnon sortamisen.

Tarkoitukseni on pohtia tietoisuutta nimenomaan länsimaisen diskurssin näkökulmasta; miten näkemys tietoisuudesta inhimillisen subjektin ominaisuutena vaikuttaa tapaamme suhtautua ei-inhimilliseen luontoon? Suhtaudun kriittisesti inhimillisyyteen palautuvan subjektin käsitteen hahmottamiseen, sillä näen sen estävän ei-inhimillisen todellisuuden autenttisen itseisarvon tunnustamisen. Havainnollistan esitystäni suomalaisen ja ranskalaisen kirjallisuuden esimerkeillä.

Jouni Teittinen: Radikaali sympatia ja suhde ei-inhimilliseen amerikkalaisessa romantiikassa

Ihmisyyttä ja tiedon luonnetta koskevien kysymysten on usein katsottu olevan erottamattomia. Yhtäältä tietokyvyn on ajateltu erottavan ihmistä muusta luonnosta, toisaalta tieto on erityisesti Kantin jälkeen usein määritetty ihmisyyden kautta: tietomme maailmasta on aina auttamatta sidottu perspektiiviimme ihmisiinä. Romantiikan ajattelu reagoi vaihtelevin tavoin kantilaisessa filosofiassa näkemäänsä ihmisen ja luonnon väliseen yhteismitattomuuteen, millä on myös seurauksia käsityksille tiedon suhteesta luontoon.

Tarkastelen esitelmässäni tätä taustaa vasten, millaisia merkityksiä sympatian käsite saa 1800-luvun alkupuolen amerikkalaisessa romanttisessa kirjallisuudessa. R. W. Emersonin ja Henry Thoreauin teksteissä sympatia on huomattavasti nykymerkityksestään poikkeavassa käytössä, jossa eettiset, ontologiset ja tiedolliset kysymykset limittyvät. ”Sympaattinen” yhteyden ja yhteisyyden kokemus tuntuu huojuttavan tai vähintään yllättävästi siirtelevän ihmisyyden ja inhimillisyyden aitoja.

”Keitä olemme? Missä olemme?”, Thoreau parahtaa havahtuessaan kiipeämänsä vuoren ja oman ruumiinsa yhteiseen materiaalisuuteen; luonnontieteen museossa liikkuaan Emerson kokee ekstaattista kaltaisuutta kohtaamiinsa eläimiin. Kyse ei ole vain spontaanista kokemuksesta tai taiten konstruoidusta romanttisesta narratiivista, vaan myös yrityksestä ajatella uudelleen ja yhä kiinnostavalla tavalla ihmisen suhdetta ei-inhimilliseen luontoon.

Taru Leppänen: Miten musiikin kanssa voi tietää?

Musiikin ajatellaan yleensä olevan kuulemisen taidetta. Musiikilla on kuitenkin kuurojen yhteisöissä ja kulttuureissa tärkeä asema. Kuuroja ja viittomakielisiä artisteja toimii myös muusikkoina (esimerkiksi Signmark, Evelyn Glennie). Tässä esitelmässä pohdin Deleuzen ja

Guattarin ajattelusta inspiroituneiden feminististen teoretisointien avulla, mitä musiikin kokeminen on ei-inhimillisenä tietämisenä.

Karoliina Lummaa: Linnun tietämisestä

Taiteissa linnut ovat yksi yleisimmistä ja moninaisimmin esitetyistä eläinryhmistä ja niistä on olemassa valtavasti tieteellistä tutkimusta; vierailevatpa ne toisinaan filosofiassakin, kuten Gilles Deleuzen ja Félix Guattarin ajattelussa. Usein linnuissa korostetaan niiden fysiologista omalaatuisuutta, joka selitetään evolutiivisesti luonnontieteessä tai estetisoidaan taiteissa. Toinen tyypillinen lintujen esitystapa ovat erilaiset symbolisoivat tai edustavat funktiot: linnut toimivat ympäristöongelmien indikaattorilajeina ekologiassa tai inhimillisten tunteiden, kokemusten ja ideoiden vertauskuvina kulttuurisissa teksteissä.

Luontoa, ympäristöä ja toislaisia eläimiä koskevassa ajattelussa viime vuosikymmeninä tapahtuneet muutokset ovat johtaneet antropomorfisten ja antroposentristen lintukäsitysten ja -esitysten problematisoimiseen taiteessa, filosofiassa ja ihmistieteellisessä tutkimuksessa. Tällöin lintuja ei nähdä enää luonnon kummajaisina tai merkityksellistettävänä objekteina vaan ne ymmärretään kokeviksi ja tietäviksi subjekteiksi, joiden kognitiivisista kyvyistä ja estetiikan tajusta ollaan vakavasti kiinnostuneita. Samansuuntainen kehitys näkyy myös luonnontieteellisesti orientoituneessa lintututkimuksessa ja -kirjallisuudessa, jossa esimerkiksi anekdootit hyväksytään toistettavien kokeiden rinnalla tieteellisesti pätevinä todisteina.

Esitelmässäni pohdin lintuja tiedon objekteina ja tietävinä subjekteina. Kauno- ja tietokirjallisuudesta valitsemieni esimerkkien rinnalla tarkastelen lintuja koskevaa teoreettis-filosofista kirjallisuutta ja kysyn, millaisin keinoin linnun omaa kokemusta ja tietämistä esitetään erilaisissa teksteissä. Ajallisesti rajaan lintukirjoitusaineiston 1980-luvulta nykypäivään ja sisällöllisesti keskityn ääntelyä, ruumiillisuutta ja käyttäytymistä käsitteleviin lintukuvauksiin.

Hoiva: totta vai tarua?

Työryhmän vetäjät: Liina Sointu, liina.sointu@uta.fi ja Tiina Vaittinen tiina.vaittinen@uta.fi

Torstai 28.11. kello 15.00-18.00 tila: LS09

15:00-15:15 Tiina Vaittinen ja Liina Sointu: Hoivan kuvat -esitys ja tervetulosanat

15:15-15:45 Tanja Kuronen: Naisen työstä kansalaistyöksi

15:45-16:15 Ulla Miettinen: Eläinhoiva – totta ja tarua

16:15-16:45 Tiina Vaittinen: Haavoittuvan kehon valta: Uusi poliittinen näkökulma hoivaan

16:45-17:15 Liina Sointu: Toisiaan pitelevät kädet hoivan metaforana

17:15-17:45 Keskustelua

Tanja Kuronen: Naisen työstä kansalaistyöksi

Väitöskirjani ”Naisen työstä kansalaistyöksi” tarkastelee työmarkkinoiden katveissa tai ulkopuolella tehtävää hoivatyötä. Tällainen puolivirallinen hoiva voi pitää sisällään monenlaisia järjestelyjä, jossa apua antaa perheen ulkopuolinen ihminen ilman koulutusta tai lyhyen kurssin avulla, palkkaa vastaan, ilman palkkaa tai (pienää) korvausta vastaan, joko irrallaan julkisesta sektorista tai jonkinlaisessa suhteessa julkiseen sektoriin, organisoituna tai vailla organisaatiota.

Olen itse työskennellyt tällaisessa vanhuksia auttavassa järjestössä. Tutkimukseni lähtökohta on tässä työkokemuksessa. Olen aiemmin analysoinut työkokemukseni haasteita (Kuronen 2006). Tekeillä olevassa väitöskirjatyössä tarkastelen ensin, miltä hoivatyökokemukseni näyttää lähietäisyydeltä. Sitten hahmottelen, millaiselta puolivirallinen hoiva näyttää hyvinvoinnin sekataloudessa, jossa hoivan tuottamiseen osallistuvat julkisvallan ohessa markkinat, kolmas sektori ja perheet. Tarkastelen puolivirallisen hoivan rahoitusta, rakennetta sekä niitä tuotannollis-taloudellisia olosuhteita, joissa vapaaehtoiset tai puolivapaaehtoiset käytännöllisen työn tekijät työskentelevät. Kolmannessa luvussa tarkastelen puolivirallista hoivatyötä työn käsitteen ja tämänhetkisen työmarkkinatodellisuuden näkökulmasta. Esitän työlle kolme funktiota ja väitän, että arkinen hoivatyö jää työmarkkinoilla taloudellisen toiminnan jalkoihin, vaikka se täyttää työn funktiot paremmin kuin taloudellinen toiminta. Lopuksi pohdin, millaisen ratkaisun kansalaispalkattu kansalaistyö voisi tuoda hoivatyön kenttään.

Esityksessä avaan puolivirallista hoivaa sukupuolen näkökulmasta. Puolivirallinen hoiva on sukupuolten väliseltä työnjaoltaan konservatiivisin ”työnantaja”, jonka palveluksessa olen ollut! Perheessä hoivaaja voi olla mies (isä, veli, puoliso, poika), ammattihoivaajakin voi olla mies, mutta perheen ulkopuolelta kotitöitä tekemään tuleva hoivaaja, joka työskentelee arkisten taitojen ja lyhyen kurssituksen varassa, on aina nainen.

Ulla Miettinen: Eläinhoiva- totta ja tarua

Maaseudun, eläinten ja ihmisten kohtaaminen hoivan keskiössä ei ole toimintana ennen kokematon. Hoiva- ja hoitolaitokset ovat historian saatossa perustettu usein maaseudun rauhaan esteettisen ja rauhallisen tyyssijan toivossa, mutta osasyynä toki oli myös laitosten tarve omavaraisuuteen. Voidakseen hyvin ihminen tarvitsee sopivan tasapainoinen erilaisille ihmisyyttä tukeville tietoisille tai tiedostamattomille tarpeilleen. Erityisesti osallisuuden ja merkityksellisyyden tarpeita voidaan tyydyttää muun muassa Green Care- menetelmin. Green Care, maaseutua, luontoa ja toiminnallista arkea hyödyntävä menetelmä sisältää myös erilaiset eläinavusteiset toimintamallit, joilla halutaan tukea asiakkaan elämänlaatua ja toimintakykyä. Green Caren myötä eläinavusteiset menetelmät ovat nousemassa yhä korostetummin ja tavoitteellisemmin osaksi muuta hoiva- ja kuntoutustyötä. Eläinavusteisilla toiminnoilla tarkoitetaan pääsääntöisesti yksilö- tai ryhmämuotoista tavoitteellista menetelmää, jossa eläimen ja ihmisen välisen vuorovaikutuksen keinoin päästään asetettuihin tavoitteisiin.

Onkin todettu, että esimerkiksi eläintä silittäessä muun muassa mielihyvähormonit lisääntyvät niin eläintä hoivaavalla ihmisellä kuin eläimellä itsellään. Eläimistä erityisesti koira voi oppia ymmärtämään jopa 1000 eri sanallista tehtävää. Kun halutaan toimia kustannustehokkaasti, voisiko osan emotionaalista hoivasta ulkoistaa eläimille vai voiko eläimille jopa säilyttää osaan hoivaan ja hoitoon kuuluvia perustehtäviä? Lisääkö eläin myös koko työyhteisön

hyvänolon tunteita ja näkykö se parempana työssä jaksamisena ja työskentelynä? Voisiko futuristinen (kauhu)näkemyksellä olla se, että robotit hoitavat pukemisen, syöttämisen ja pesemisen ja eläimen avulla tuotetaan hoivaan vahvasti sisältyvät läsnäolon ja mielihyvän tunteet?

Tiina Vaittinen: Haavoittuvan kehon valta: Uusi poliittinen näkökulma hoivaan

Tulkitsen tässä esityksessä Suomen demografista hoivavajetta Giorgio Agambenin biopolitiikan lähtökohdista, ja väitän, että ihmiskeholla on poliittista valtaa myös ”paljaana”, alttiina ja puhtaan haavoittuvaisena. Tätä paljaan kehon poliittista valtaa ei kuitenkaan täysin tunnusteta edes feministisessä hoivakirjallisuudessa tai hoivan poliittisessa filosofiassa. Dekonstruoiden Joan Tronton (1993) poliittisen näkökulman hoivaetiikasta, rakennan esityksessäni perustuksia sellaiselle poliittiselle hoivan käsitteelle, jossa tarvitsevan kehon valta otetaan vakavasti. Tässä näkökulmassa hoiva ymmärretään ennen kaikkea tarpeesta lähtöisin olevana kehollisena suhteena (vrt. Tedre 2004). Hoivaa, tai sen moraalisen-poliittisia suhteita eivät toisin sanoen määritä hoivatyö tai hoivan käytännöt, vaan meille kaikille kuuluva, alati materiaalisten toisten tarpeesta oleva haavoittuva keho. Paljaassa tarvitsevuudessaan haavoittuva keho avautuu poliittisen suhteiden ehtymättömänä lähteenä, minkä tunnustaminen johtaa myös vaihtoehtoiseen hoivaetiikkaan. Esitys pohjautuu *International Feminist Journal of Politics* -lehdessä julkaistavaan englanninkieliseen artikkeliin.

Liina Sointu: Toisiaan pitelevät kädet hoivan metaforana

Yksi yleinen tapa esittää hoivaa visuaalisesti on kuva toisiaan pitelevistä käsistä. Erilaisia variaatioita tästä sommitelmasta löytyy niin hoivaa käsittelevien lehtijuttujen kuvastoista kuin kirjojen kansista ja hoivayritysten mainoskuvistakin. Vaikuttaa siltä, että toisiaan pitelevät kädet on kulttuurisesti hyväksytty ja otollinen tapa esittää hoiva. Samalla kyse on yhdestä keskeisestä kulttuurisesta ja yhteiskunnallisesta tavasta tietää hoiva ja hoivan maailma. Esityksessäni luen kuvaa toisiaan pitelevistä käsistä hoivan visuaalisena metaforana. Metaforisuus syntyy siitä, että se esittää kuvaamansa kohteen – moniulotteisen ja monikontekstisen hoivan – antaen sille tietyn konkreettisen sisällön ja kontekstin. Samalla se ehdottaa tietynlaista tulkintaa tai tulkintoja kuvaamastaan kohteesta. Näitä tulkintoja lähden esityksessäni jäljittämään kysyen, millaisia hoivaa koskevia tulkintoja kuva pyrkii ehdottamaan ja miten hoiva kuvassa tiedetään. Mitä toisiaan pitelevät kädet paljastavat hoivasta? Entä mitä kuva ehkä peittää tai häivyttää? Mikä siinä on tarua ja mikä totta? Purkamalla ja pohtimalla tätä yhtä tiettyä tapaa tietää hoiva pyrin avaamaan tilaa toisenlaisille tai vaihtoehtoisille tietämisen tavoille.

Kerrottu todellisuus, tuotettu maailma

Työryhmän vetäjät: Sinikka Vakimo sinikka.vakimo@uef.fi ja Elina Arminen elina.arminen@uef.fi

Perjantai 29.11. klo 09.00 – 11.00 tila: LS12

09.00 – 09.30 Päivi Koivisto: Moneen kertaan kerrottu elämä. Anja Snellmanin intertekstuaalinen minuus ja sen seuraukset

09.30 – 10.00 Laura Piippo: Toistaiseksi tunnistettavissa

10.00 - 10.30 Eliisa Pitkäsalo: Käännetty kertomus – muokattu maailma?

10.30 - 11.00 Marjo Vallittu: Miljöö ja elokuva-adaptaatio

Perjantai 29.11. klo 15.00 – 18.00 tila: 112 Alkuopetus

15.00 – 15.30 Aino Tormulainen: Juttuja, tarinoita ja puhetta elävästä elämästä. Huomioita ryhmässä tuotetusta muistelukerronnasta.

15.30 – 16.00 Susanna Takalo: Liikunta-aktiivisuuden solmukohtia lapsuudesta varhaisaikuisuuteen

16.00- 16.30 Petteri Eerola: Maskuliinisuuden myötä- ja vastakerronta haastattelupuheessa:

Kerronnallinen tapaustutkimus

16.30 – 17.00 Maarit Sireni: Maaseudun naiset ja feminismi

17.00 – 17.30 Jyrki Pöysä: Narratiivisia näkökulmia talouteen

17.30 – 18.00 Keskustelu

Lauantai 30.11 klo 09:00 - 11:00 tila: 112 Alkuopetus

09.00 – 9.30 Silja Nikula: Tuhat sanaa – vai eikö sanoja ollenkaan?

09.30 – 10.00 Heli Aalto: Blogi kokeellisen kulttuurijournalismin julkaisualustana

10.00 – 10.30 Seija Ulkuniemi: Jatkokertomus taidekasvattaja-taiteilija-tutkijan synnystä

10.30 – 11.00 Keskustelu

Päivi Koivisto: Moneen kertaan kerrottu elämä. Anja Snellmanin intertekstuaalinen minuus ja sen seuraukset

Anja Snellman on tunnettu siitä että hän käyttää usein omaa elämäänsä fiktion elementtinä (Sonja O:sta lähtien esim. Tushka, Ihon aika, kohun aiheuttanut Syysprinssi ja nyt uusin romaani Pääoma) ja että hän on usein sovittanut väittelyitä aiheutavalla tavalla aikaisempia tekstejä osaksi omia teoksiaan (Pelon maantiede, Arabian Lauri).

Paperissani pohdin, mitä vastaavuuksia on Snellmanin tavassa kirjoittaa teoksissaan yhä uusia versioita omasta elämäntarinastaan ja kirjailijuudestaan ja hänen tavassaan rakentaa vahva intertekstuaalinen verkosto teostensa juonen alle. Mitä merkityksiä käytännöt tuovat mukanaan tekstiin?

Kumpikin käytäntö on helppo yhdistää näkemykseen identiteetistä ja omasta elämästä kerrottuna enemmän kuin muistikuvien joukosta poimittuna, löydettyinä (esim. Jerome Bruner, Alistair MacIntyre). Toisaalta yhä uudet versiot Snellmanin tuotannossa esitetään syntyvän juuri uusien löytöjen kautta – äidin kuoleman jälkeiset paperit, pois adoptoidun sisaren löytyminen, siskon kuoleman aiheuttamat tunteet. Näin elämän kuitenkin esitetään synnyttävän elämänkerrontaa.

Nojaamalla kerronnassaan vahvasti intertekstuaalisuuteen ja toisaalta omaan elämäänsä Snellman yhdistää toisiinsa fiktiivisen kirjoittamisen peruskäytännön (intertekstuaalisuus) omaelämäkerrallisen kirjoittamisen perustoimintaan (oman elämän sovittamiseen kertomuksen osaksi). Näin sanoessani olen tietoinen siitä, että myös omaelämäkerralliset tekstit ovat Augustinuksen Tunnustuksista lähtien olleet intertekstuaalisia, mikä kuitenkin on paradoksaalista, sillä omaelämäkerrasta löytyvät intertekstuaaliset jäljet ovat omiaan nakertamaan teoksen totuusvaikutusta. Romaanissa tämä voi olla toivottu vaikutus, kuten Snellmanin päätös Pääoma-romaanissa (2013) antaa vanhemmilleen nimet Pushkinin runoelman Ruslan ja Ljudmila -mukaan.

Osa analyysiäni on Snellmanin julkisuussuhde ja kirjailijakuvan luominen. Intertekstuaaliset viittaukset Snellmanin tuotannossa ovat aiheuttanut kiivaita väittelyjä kirjailijan oikeudesta käyttää toisten teoksia osana tuotantoaan. Toisaalta Syysprinssin aikoihin Anja Snellman (silloinen Kauranen) sai syytteitä Harri Sirolan elämän käyttämisestä oman teoksensa osana, vaikka tietyt Sirolan elämän osat ovat myös osa Snellmanin elämää. Sekä intertekstuaaliset viittaukset että oman elämän käyttäminen avoimesti teoksen pohjatekstinä ovatkin molemmat käytäntöjä, joilla on taipumus päätyä eettisen arvioinnin kohteeksi. Samalla oman kirjailijuuden ja elämän kertominen yhä uudelleen uusin sanoin on tietynlaista minätekniikkaa (M. Foucault), jossa julkisuuden riepottelema omakuva/tekijä otetaan omaan haltuun kertomalla siitä tietoisesti monia versioita.

Paperini taustalla on näkemykseni Anja Snellmanin tuotannon autofiktiivisyydestä, hänen ymmärryksensä psykoanalyysistä ja terapiatekniikoista sekä kiinnostuksensa ranskalaiseen teoriaan ja Marguerite Durasin tapaan uudelleenkirjoittaa elämäänsä. Enemmän kuin valmiita vastauksia tulen esittämään kysymyksiä, joista toivon pääseväni keskustelemaan sektiossa. Paperi on alustava luonnos artikkelille.

Laura Piippo: Toistaiseksi tunnistettavissa

Paperissani tarkastelen, miten toisto tuottaa, ja toisaalta rikkoo kertomusta ja (tekstin) todellisuutta. Se hahmottelee toiston kaksisuuntaisuuden problematiikkaa: se sekä sitoo sekä sitoo tekstiä ja todellisuutta yhteen että saa ne säröilemään.

Toiston käsitteen historia on pitkä ja se juontaa juurensa niin runousoppiin, retoriikkaan, narratologiaan kuin filosofiaankin. Sillä tarkoitetaan yksinkertaisimmillaan saman äänteen, merkin, sanan, lausuman tai jakson esiintymistä useammin kuin kerran. Siitä, montako kertaa valitunyksikön on toistuttava toiston määritelmän täyttymiseksi, on olemassa useita eri näkökantoja. Toistoa käytetään usein tehokeinona, luomaan kohosteisuutta tai mielle yhtymiä sekä narratiivissa ennakoimaan tulevaa tai varioimaan tai uudelleenarvioimaan mennyttä. Tahattomasti käytettynä toiston katsotaan kielivän huolimattomuudesta tai patologisista ongelmista. Käsitettä lähestytään kaunokirjallisessa tekstissä usein Gérard Genetten (1980) narratologisen toistoteorian kautta. Toisen näkökulman tähän tematiikkaan tarjoaa Gilles Deleuzen (1966) tapa käsittää toisto.

Siinä missä aiempi toiston tutkimus keskittyy lähinnä toiston toimintaan tekstin ja/tai kertomuksen sisäisessä maailmassa tai tekstin ja tekijän suhteen analysointiin, pyrkii deleuzelainen toisto hahmottelemaan ennen kaikkea kokijan aktuaalisen todellisuuden ja tekstin virtuaalisen todellisuuden välistä suhdetta. Tällaisessa toiston analyysissä kysytään näyttääkö toisto pyrkivän kohteensa vahvistamiseen tai voimistamiseen, vai saako se aikaan muutoksia lukijan ja toisteiden suhteeseen. Deleuzen ajattelussa kirjallisuudesta tuleekin merkittävää ja elinvoimasta nimenomaan jälkimmäisenkaltaisen toiston kautta. Tällöin kirjoitus ei pyri mekaanisesti toistamaan jo olemassa olevia kirjallisuuden muotoja ja konventioita, vaan ennemminkin aktivoimaan uudelleen ne liikkeet ja tapahtumat, jotka synnyttävät ja luovat kirjallisuutta ja/tai affekteja. Juuri tämä tarkastelutapa avaa kiinnostavan tulokulman kirjallisuuteen: millaisia ovat sen liikahtukset ja yhteydet?

Paperissani pyrin hahmottelemaan ja havainnollistamaan näitä erilaisia toiston tapoja suhteessa kertomukseen ja tekstin todellisuuteen Jaakko Yli-Juonikkaan romaanissa Valvoja (2009). Teos on osa kokeellista suomalaista nykyproosaa käsittelevän, tekeillä olevan kirjallisuustieteellisen väitöskirjani aineistoa.

Eliisa Pitkäsalo: Käännetty kertomus – muokattu maailma?

Tieteiskirjallisuuden yhtenä tärkeimmistä tehtävistä pidetään yleisesti sen spekulatiivista otetta, sitä, miten näennäisesti avaruusseikkailuja tai vierailta planeetoilta vierailulle tulevia muukalaisia kuvaava kertomus onkin kannanotto ajankohtaisiin aiheisiin. Toisin sanoen tieteiskirjallisuuden kertomuksilla pyritään usein herättämään lukijat näkemään ympärillä oleva maailma toisin, ikään kuin viistovalaistuna (Sinisalo 2004, 24). Kertomukset siis pyrkivät manipuloimaan lukijoita.

Kun kertomus käännetään toiselle kielelle, se muuttaa muotoaan monin tavoin. Käännettäessä käytetään eri menetelmiä, eli kääntäjä tekee käännösratkaisuja siirtäessään kertomuksen toiselle kielelle. Kääntäjän on silloin otettava huomioon sekä lähtö- että tulokielen konventiot ja myös sekä lähtö- että tulokielinen kieli- ja kulttuuriympäristö. Näin myös kääntäjä tulee manipuloineeksi tekstiä.

Esitelmässäni tarkastelen sitä, miten kertomus muuttaa kuvaa maailmasta ja miten kertomuksen käännös muuttaa sitä edelleen. Etsin vastausta kysymykseen, miten tieteiskirjallisuuden kääntäminen muokkaa kuvaa maailmasta: onko tieteiskertomuksen käännös kaksinkertaista

manipulaatiota? Tutkimukseni kohteena on Risto Isomäen romaani Sarasvatin hiekkaa (2005) ja sen unkarinkielinen käännös *Elsodort világok* (2008).

Marjo Vallittu: Miljö ja elokuva-adaptaatio

Kun siirrytään ilmaisumuodosta toiseen, romaanista elokuvaan, kerronta on yksi vaikeimmin adaptoituvista elementeistä. Romaanin tekstuaalisuudessa on yleensä käytetty täysin erilaisia kerronnan ja miljöön ilmaisemisen keinoja kuin audiovisuaalinen elokuva voi käyttää, sillä molempia yhdistävät melko harvoin ilmeisin yhteinen tekijä, tekstit, kaupunkien tienviitat. Elokvassa tekstiin yhdistyy kuva ja ääni niin tarinan sisä- kuin ulkopuoleltakin, mitä romaani ei puolestaan voi hyödyntää.

Romaanissa miljöötä kuvaa lähinnä kertoja, intra- tai ekstrapadiegeettinen, tunnistettava tai huomaamaton, mutta elokuvassa kertojuuden aspekti on vaikeammin määriteltävissä. Siinä voi olla selkeä voice-over-kertoja, joka suomalaisessa perinteessä kuvaa usein tarinan alussa, minkälainen miljöö on kysymyksessä, jos miljöön kuvaukseen ottaa osaa lainkaan. Useimmiten elokuvissa hyödynnetään vain näyttävää kertojaa, joka sekoittuu helposti sisäistekijään tai kuvauksen näkökulmaan. Aina näitä elementtejä ei voi edes erottaa toisistaan – eikä se ole aina tarpeenkaan, sillä nykyään audiovisuaalista kertojuutta ei enää mielletä inhimillisenä entiteettinä, joka lähettää viestin yleisölle, vastaanottajalle. Nykykertojan olemassa olo on vaikeasti määriteltävissä, jolloin voidaan ajatella vain olevan viesti tai mahdollisuus tulkita tarinan elementtejä, jolloin vastaanottaja on keskeisessä roolissa: hän luo miljöön mielessään.

Miljöötä muokataan tarinaan sopivaksi, ja samalla se muokkaa tarinaa ja ennen kaikkea henkilöahmoja. Henkilöahmosta saa nimittäin aivan erilaisen kuvan sen perusteella, näyttääkö tämä asuvan 1930-luvun Eirassa vai 1980-luvun Kauhavalla. Näin ollen miljöökuvaukset ei ole vain tarinan kuvittamista tai tunnelman luomista, vaan kerronnan ohjailemista.

Esitelmäni tapausesimerkkinä käytän Mika Waltarin *Komisario Palmun erehdyksen* (1940) adaptaatiota Matti Kassilan epookkielokuvaksi (1960), jossa kaupunkimiljöö nousee niin merkittäväksi tekijäksi, että se saa henkilöahmojen piirteitä. Erityisesti salapoliisikertomuksissa kaupunki voi olla henkilöahmotyyppien tapainen elementti, useimmiten portinvartija. Miljöö on usein myös vuorovaikutuksessa, eräänlaisessa dialogissa, henkilöahmojen kanssa. Waltarin romaanissa selkeästi nimetään alueet, joissa henkilöahmot asuvat ja liikkuvat, esimerkiksi silloiset hienostoalueet Kaivopuisto ja Eira, mutta myös yksittäisiä tunnettuja rakennuksia, kuten ravintola Kämp. Elokvassa nämä sijainnit tuodaan esiin dialogin ja kuvallisuuden kautta. Erityisen mielenkiintoinen on tapa kuvata murhaa tutkivien poliisien statusta miljöön kautta: Senaatintorin vieressä olevaa poliisiasemaa ei suoranaisesti kuvata ulkoapäin, mutta kamera siirtyy kuvaamaan sen sisällä olevia tapahtumia usein aloittamalla kuvan ikkunan takaa näkyvästä Tuomiokirkosta. Tällöin viranomaisiin liitetään tuomiovallan ja lopullisuuden symboleita, vaikka kuvauksen voisi tulkita paljon realistisemminkin: poliisilaitos on todella sijainnut Senaatintorin varrella ja Tuomiokirkon

kellon kuvaaminen kertoo myös symbolisen elinajan lisäksi konkreettisesta ajan kulumisesta.

Aino Tormulainen: Juttuja, tarinoita ja puhetta elävästä elämästä. Huomioita ryhmässä tuotetusta muistelukerronnasta.

Muistelukerronta on erityinen kertomisen muoto, sillä siihen liittyy olennaisesti myös muistin toiminta kaikessa sen kiinnostavuudessaan. Muisteluryhmä aineistokeruumenetelmänä puolestaan tuo muistelukerrontaan oman lisäsävynsä, sillä ryhmähaastattelutilanteessa kertojat joutuvat rakentamaan kertomuksensa tilanteeseen sopivaksi. Muistelukerronnassa muistot voivat tulla eläviksi, maistua ja jopa tuoksua. Muistelukertomus aloitetaan usein jonkun ärsykkeen laukaisemana. Muistelemisen kokemuksesta voidaan käsitellä niin pieniä kuin suuriakin elämän tapahtumia aina kertojan henkilökohtaisista kriiseistä ja elämänhistoriasta pieniin arkipäivän tapahtumiin. Usein vastoinkäymiset, riitatilanteet ja epätavalliset kokemukset tai koomisiksi ja noloiksi koetut tilanteet muistetaan parhaiten. Muistelukerronta saattaa sisältää niin pitkiä ja selkeitä juonikertomuksia, sivulauseenomaisia kommenttikertomuksia kuin pieniä kertomuksen palojakin. Myös muistelukertojan rooli on kiinnostava; kertoja voi itse esiintyä kertomuksessa aktiivisena toimijana eli päähenkilönä tai sivuhenkilönä; joskus vain selostavana ulkopuolisena havainnoijana.

Esittelen havaintojani erilaisista kerronnan muodoista ja ryhmätalanteen vaikutuksesta muistelukerrontaan. Millaisia sävyjä muiden läsnäolo tuo kerrontaan? Millaista kuvaa kertoja rakentaa itsestään kertomuksessaan? Ja millaisia kertomuksia vertaisryhmäkeskustelussa ehtii/saa/kehtaa/haluaa muille jakaa? Esitykseni perustuu väitöstutkimusta varten ryhmähaastatteluilla keräämäni muisteluaineistoon, jota ovat tuottaneet 1980-syntyneet naiset viiden hengen muisteluryhmissä. Ryhmissä käsiteltiin muistelijoiden nuoruuden populaarikulttuuria ja tyttöenergia-ilmiöön liitettäviä kokemuksia kolmen tai viiden tapaamisen verran.

Susanna Takalo: Liikunta-aktiivisuuden solmukohtia lapsuudesta varhaisaikuisuuteen

Tarkastelen liikuntakasvatuksen väitöskirjatutkimuksessani liikuntatottumusten rakentumista lapsuudesta varhaisaikuisuuteen 2010-luvun Suomessa. Tutkimus on luonteeltaan pitkittäinen tapaustutkimus, jossa lähestytään yhdentoista nuoren liikunnalliseen elämäntapaan johtavia tai siitä etäännyttäviä valintoja ja toimintoja retrospektiivisesti kymmenen vuoden ajalta. Tutkimuksessa selvitetään sosiaalisessa toimintaympäristössä vaikuttavien tekijöiden osuutta lapsena vähän ja paljon liikkuviksi arvioitujen tyttöjen ja poikien liikuntatottumusten rakentumiselle nuorina aikuisina. Tutkimusaineisto kerättiin kahdessa vaiheessa, ensimmäisen kerran tutkittavien ollessa 11-vuotiaita lapsia ja toisen kerran heidän varhaisaikuisuudessaan 21-vuoden ikäisinä. Ensisijaista aineistonkeruumenetelmää, haastattelua, objektiivisemmilla mittareilla mitatut asiat antavat

tarttumapinnan ja kehykset tutkittavien omalle kerronnalle, mikä on tämän esityksen keskiössä.

Nuorten elämänkulkujen tarkastelu edellyttää aineiston prosessimaista tarkastelua.

Liikuntatutkimuksessa prosessimaista tutkimusta on sovellettu, kun tutkimuskohteena on ollut urheilijaksi sosiaalistuminen. Tavallisten nuorten liikunnan kokeminen elämänkulun eri vaiheissa on kuitenkin tämän tutkimuksen tehtävä. Narratiivia voidaan käyttää elämänkaarelle sijoittuvien asioiden järjestämiseen ja ihmiselämän tapahtumien jäsentämiseen. Haastattelu- ja liikunta-aktiivisuudesta kertovien profiilikuvausten analyysissä käytän narratiivia juonena, joka liittyy liikunta-aktiivisuudessa tapahtuneet muutokset tutkittavien elämänkaarelle.

Keskityn esityksessäni kuvaamaan, millaisiksi nuoret kuvaavat niitä elämänkulun kokemuksia, jotka ovat muuttaneet liikunta-aktiivisuuden määrää ja laatua? Käytän näistä kohdista nimeä liikunta-aktiivisuuden solmukohdat. Merkityksellisiä ovat elämänkulun tilanteet, joissa liikunta-aktiivisuus vähenee sekä jaksot, jotka sisältävät runsasta liikuntaa. Nuorten itsensä piirtämät liikunta-aktiivisuutta kuvaavat profiilit ovat osa analyysiä, mutta helpottavat myös visualisoimaan esitykseni kuulijoille nuorten liikunta-aktiivisuudessa tapahtuvia vaihteluita.

Suuri osa suomalaisista liikkuu terveytensä kannalta riittämättömästi. Liikunta-aktiivisuuden lisääminen on haastava ja monitahoinen tehtävä kaikissa ikäluokissa, erityisesti kouluiässä yläluokkien aikana. Nuorten liikkumista lisäävien uusien toimintamallien tulisi toimia linkkeinä niihin kulttuureihin, joissa nuoret elävät. Jätän esityksessäni tilaa pohdinnalle, miten nuorten kertomuksista tekemäni havainnot yhdistetään nykynuoruuden kulttuuriseen tarkasteluun.

Petteri Eerola: Maskuliinisuuden myötä- ja vastakerronta haastattelupuheessa: Kerronnallinen tapaustutkimus

Niin sukupuolentutkimuksessa kuin yhteiskuntatieteissä laajemminkin miessukupuoleen liittyviä käsityksiä, oletuksia ja ajatusmalleja on tarkasteltu maskuliinisuuden käsitteen kautta. Tässä työn alla olevassa artikkelihahmotelmassa pyrin lukemaan sukupuolta haastattelupuheesta ja tarkastelen, kuinka haastateltava kertoo itsenä osaksi toisistaan poikkeavia maskuliinisuuden kertomuksia. Analyttisena apuvälineenäni käytän myötä- ja vastakerronnan käsitteitä, joilla kuvaan haastateltavani joko yhtyy tai tekee eroa kulttuurisesti hallitseviin kertomuksiin maskuliinisuudesta. Tutkimukseni tavoitteena on auttaa ymmärtämään, kuinka myötä- ja vastakerronnan käsitteet mahdollistavat samanaikaisen liittymisen toisistaan poikkeaviin ja hierarkkisia valtasuhteita sisältäviin maskuliinisuuden kertomuksiin.

Metodisesti kyseessä on kerronnallinen tapaustutkimus, jossa analysoin kolmekymppisen Lassen (pseudonyymi) kanssa tekemiäni haastatteluja. Haastattelin Lassea isyyttä käsittelevään väitöstutkimukseeni kahdesti (2010/2011) haastattelujen välisen ajan ollessa noin 2 vuotta. Valitsin kyseiset haastattelut tämän tutkimuksen aineistoksi niiden erityisyyden vuoksi – siinä missä muut

haastateltavani keskittyivät haastattelupuheessaan pääasiassa perheen ja vanhemmuuden pohtimiseen, Lassen kerronnassa ne jäivät huomaamattomampaan rooliin hänen keskittyessään muihin hänen elämässään tärkeisiin teemoihin. Tällaisia teemoja olivat mm. työ, sosiaaliset suhteet ja arjesta ja elämästä kertominen yleisemmällä tasolla. Esitelmässäni hahmottelen, kuinka haastateltava samanaikaisesti liittää itsensä toisistaan poikkeaviin maskuliinisuuden kertomuksiin.

Maarit Sireni: Maaseudun naiset ja feminismi

Maaseudun naiset, ja etenkin maatilan emännät, on tyypillisesti kuvattu kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa poliittisesti passiivisina ja alistettuina. Maaseudun naiset eivät ole olleet aktiivisesti mukana feministisessä liikkeessä, eivätkä heitä edustavat organisaatiot yleensä julista olevansa feministisiä järjestöjä. Tässä esityksessä tarkastellaan kahden perinteisen suomalaisen maaseudun naisjärjestön, Marttojen ja Maa- ja kotitalousnaisten, suhdetta feminismiin ja tasa-arvokysymyksiin. Esityksessä kuvataan, millaisia tasa-arvotavoitteita niiden agendalla on ja miten nämä tavoitteet ovat muuttuneet 1980-luvulta tähän päivään. Lisäksi analysoidaan, millaisia kuvia nämä järjestöt välittävät maaseudun ja maatalojen naisista sekä omille jäsenilleen että muulle yleisölle: millainen on maaseudun nainen ja mikä on hänen suhteensa tasa-arvokysymyksiin ja feminismiin? Aineistona käytetään Martat ja Koti –lehtien neljää vuosikertaa.

Jyrki Pöysä: Narratiivisia näkökulmia talouteen

Talous hahmotetaan mediassa pääsääntöisesti makrotaloudeksi: nouseviksi ja laskeviksi suhdanteiksi, globaaleiksi kehityskuluiksi ja valtioita uhkaaviksi tulevaisuuden näkymiksi. Televisioutiset ylläpitävät osaltaan tätä talouden ”säätötilan” seuraamista raportoimalla yritysten omistajanvaihdoksista, yt-neuvotteluista ja osakkeiden hinnan vaihteluista. Myös talouden lähihistoria on mediassa aktiivisen seuraamisen kohteena erityisesti erilaisissa dokumenteissa pörssimaailman toimintatavoista ennen ja jälkeen viimeisimmän, vuoden 2008 talousromahduksen. Kaiken tämän seurauksena joukkotiedotusta seuraavat kansalaiset eivät voi välttyä ajattelemasta globaalia ja kansallista taloutta silloinkaan, kun se ei heitä välittömästi kosketa. Makrotalouden tilaa käsittelevillä uutisilla on vaikutusta näin myös arkiseen taloudenpitoomme, siihen millaisia kulutus päätöksiä teemme, miten näemme oman taloudellisen tulevaisuutemme. Lisäksi talousajattelu tunkeutuu arkeemme ja työelämäämme myös käsitteinä ja ajattelutapoina, joiden alkuperä on esimerkiksi sijoitustoiminnassa (vrt. Massey 2013).

Talous on liian tärkeä jätettäväksi pelkästään taloustieteilijöille. Esitelmässäni hahmottelen talouden kulttuuritutkimuksen (Grossberg 2010) lähtökohtia erityisesti narratiivisuuden näkökulmasta. Kohteenani ovat erityisesti metanarratiivit, narratiivisesti järjestyneen todellisuuden taustalla olevat makrotason jäsennykset, jotka eivät ilmene jonain yhtenä esillepantuna kertomuksena, vaan monien erilaisten kertomusten taustalla näkyvänä jäsennyksenä. Metanarratiiveina nostan esiin neljä historiallista näkökulmaa talouteen, (1) ajatuksen taloudesta elämismaailmaamme yhä tiukemmin

läpäisevänä ajattelutapana, (2) etnologialle ja antropologialle ominaisen käsityksen talousmuotojen historiallisesta kehityksestä (3), eskatologiset metanarratiivit ympäristön tuhosta ja nykyisen talousjärjestelmän roolista siinä sekä (4) talouteen itseensä liittyvän syklisen mallin, joka olettaa nousu- ja laskukausien seuraavan toisiaan loputtomiin. Miten nämä metanarratiivit suhteutuvat toisiinsa, miten ne tuottavat omaa käsitystämme nykyajasta, sen historiasta ja tulevaisuudesta. Miten erilaiset yrityksiin ja niiden työntekijöihin liittyvät kertomusaiheet (Nokia Suomen Sampona, Elop myyränä jne.) kytkeytyvät näihin metanarratiiveihin? Millaisia toimijuuksia ja toimintatapoja on osoitettavissa erilaisten kertomusaiheiden puitteissa?

Silja Nikula: Tuhat sanaa – vai eikö sanoja ollenkaan?

Tarkastelen kuvan mahdollisuuksia kertoa kokemuksesta. Kuinka mielikuva saa näkyvää muotoa, millaisia ovat kerronnan tavat ja kuvalle ominainen kieli? Siinä missä kirjallinen kerronta etenee ajassa, kuva rakentuu kaksiulotteiseen tilaan, elementtien ominaisuuksien ja niiden sommittelun kautta.

Käytän esimerkkeinä omia puupiiroksiani “paikan hengestä” matkailijan silmin. Taustani on graafisen suunnittelijan, ja minua kiinnostaa erityisesti yksittäisen liikkumattoman kuvan kerronnallisuus tekijän näkökulmasta. Tekijyys tulee hedelmällisimmin esille juuri piirroskuvassa, jossa jokainen elementti on tekijänsä valitsema ja siksi merkityksellinen.

Kuvan ilmaisukieli on monimuotoista: se voi olla esimerkiksi asiaintilan kuvaamista, tunnevaikutelmien ilmaisua, tapahtumiin viittaamista, metaforista tai käyttää hyväkseen sovittuja symboleja. “Epämääräisen kieliopin” vuoksi tulkinta jää usein avoimeksi. Teoreettista keskustelua käyn kirjallisuuden kerronnan teorian, Kressin ja van Leeuwenin esittämän “kuvan kieliopin” sekä semioottisten merkkilajien kautta.

Heli Aalto: Blogi kokeellisen kulttuurijournalismin julkaisualustana

Pohdin tässä ideapaperissa kokeellista kulttuurijournalismia kirjoittavan toimittajafreelancerin näkökulmasta. Esimerkkitapauksena käytän heinäkuussa 2013 nykymusiikkifestivaalille tuottamaani blogiprojektia, jossa pyrin avaamaan kokemuksiani elävän musiikin äärestä. Ajan ja paikan raportointi limittyi osaksi kokemusten kirjallista tuottamista.

Minkälaista lisäarvoa kulttuuritapahtumasta tuotettu blogiprojekti antaa yleisölle, jos mitään? Toisaalta jos tekijä saa neuvoteltua blogiprojektin toimeksiannon suoraan tapahtuman tuottajaorganisaation kanssa, kriittisyyden vaade katoaa ja riippumattomuus kärsii. Minkälaisia ongelmia ja mahdollisuuksia kulttuurijournalismiin siis syntyy kun perinteinen erillinen tekstin kustantaja/julkaisija (esim. sanomalehti) ohitetaan ja ulkopuolinen kirjoittaja saa palkkionsa samalta taholta joka tuottaa tapahtuman, josta kerrontaa tuotetaan? Kaventuuko vai laajeneeko musiikkitapahtumasta kerrottu todellisuus tällaisessa tapauksessa?

Seija Ulkuniemi: Jatkokertomus taidekasvattaja-taiteilija-tutkijan synnystä

Esitelmässäni kerron yhdestä mahdollisesta tavasta päätyä taidekasvattaja-taiteilija-tutkijaksi.

Tarkastelen omia kokemuksiani: analysoin lähes puoli vuosisataa kestäneestä elämästäni kirjoittamaani elämäntarinaa Satu Uusiautin esittelemien kategorisointien avulla. Pyrin selvittämään, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet uravalintoihini, ajattelutapaani ja taiteeseeni.

Lapsuuden elinympäristö on vaikuttanut siihen, että arvostan luontoa, mikä näkyy sekä työssäni että taiteessani. Lapsuuden perheeni – opettajavanhemmat – sai minut osaltaan valitsemaan ensimmäiseksi ammatikseni luokanopettajuuden. Esikoisasemani vaikutuksesta opin olemaan kiltti tyttö, joka pyrkii tekemään asiat lähes täydellisesti. Äitini menetys ollessani kaksikymmenvuotias sai minut ymmärtämään elämän haurauden ja pohtimaan elämän merkitystä. Tulen kristitystä perheestä; yritän yhä selvittää uskon merkitystä itselleni ja tapaa toteuttaa sitä arjessani.

Reflektoin koulutustani alakoulusta yliopistotasolle. Taideopiskeluni aloittamiseen vaikutti suuresti koulutuksen alkaminen kotipaikkakunnallani. Nihkeähkö ja välineellinen suhtautumiseni tutkimuksentekoon muuttui tekemieni tutkintojen (KM, TaL, TaT) välillä muun muassa naistutkimukseen tutustumisen ansiosta ja siksi, että kokeileva pedagogis-taiteellinen lähestymistapani lopulta sallittiin.

Epäoikeudenmukaisuuden tunteet erityisesti työelämässä ovat saaneet minut tekemään taidetta, joka käsittelee itsehoidollisuutta ja/tai ihmisten syrjintää. Työpaikkojeni minua oudoksuttaneet käytännöt ovat saaneet minut tuntemaan, että elän surrealistisessa maailmassa, mikä on myös vaikuttanut teoksiini.

Taide, eritoten erään maalaukset ja kirjat, ovat vaikuttaneet suuresti ajatteluuni. Yleensä ottaen koen olevani hyvin ”kehollinen”, mikä näkyy opetuskäytännöissäni. Musiikki on saanut minut jopa miettimään vaihtoehtoista työtä ääniterapeuttina.

Perhe ja ystävät ovat olleet tärkeitä kanssatekijöitä ja tukijoita, joille haluan olla uskollinen. Toisaalta äidiksi tulo sain minut tuntemaan suurta epävarmuutta ja herätti lukuisia kysymyksiä kasvatuksesta.

Kohtaamiset eri maiden kollegoiden kanssa opettajavaihdossa ovat saaneet minut arvostamaan eri kulttuuripiirien koulutusta. Kansainvälisen taidekasvatusjärjestön (InSEA) kongressit ovat auttaneet minua luottamaan siihen, että rajojen ylittäminen – joskus sanatonkin – on mahdollista.

Avainsanat: ammatillinen kehitys, taide, kasvattaja, opettaja, taiteilija, tutkija, tarina, itse

Lepäävä ja liikkuva keho

Työryhmän vetäjät: Anu Valtonen anu.valtonen@ulapland.fi Susan Meriläinen susan.merilainen@ulapland.fi ja Pikka-Maaria Laine pikka-maaria.laine@ulapland.fi

Torstai 28.11. 15-18 tila: LS20

15.00-15.45 Markuksela Vesa ”Kalastuksen lepäävät ja liikkuvat kehot”

15.50-16.35 Kauravaara Kati ”Mitä sitten, jos ei liikuta”

16.40- 17.05 Parkkari Piritta ”Ravintolapäivä liiketoiminnan leikkimisenä – keittiöstä vapautetut leikkivät ruumiit”

Perjantai 29.11. 9-11 tila: 103 Tekstiilityö

09.00-09.45 Marttila Annamaria ”Aivovammutuneen toiminnallisuus subjektiivisuuden ja vammaisuuden määrittäjänä”

09.50-10.35 Salmela Tarja: ”Pysähtynyt ruumis pörssisalissa”

Lauantai 30.11. 9-11 tila: LS06

09.00-09.45 Katila Saija Ruumiini hiljaisuus ja huuto”

09.50-10.35 Laine Pikka-Maaria, Meriläinen Susan & Valtonen Anu. ”Apus Apus: The Entanglement of Sleeping, Waking and Knowing Bodies”

Vesa Markuksela: ”Kalastuksen lepäävät ja liikkuvat kehot”

Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Käsillä oleva tutkimus nojautuu kulttuurisen kulutustutkimuksen perinteeseen, kulttuurintutkimuksen aistillisen käänteen kirjallisuuteen ja käytänteoriaan. Tutkimuksen aineisto on koottu moottorivetouistelijoiden Lappi-Cup kilpailuissa vuosina 2007–2009. Tutkimuksen metodologiana on aistietnografia, joka mahdollistaa muuttuvassa tapahtumaympäristössä toteutuvien aistillisten ja dynaamisten toimien hienovaraisen tarkastelun. Analyysi perustuu narratiiviseen lähestymistapaan, jossa rakennetaan tulkintaa käytännön ajallisesta tapahtumaketjusta ja osioiden tapahtumista sekä toimijoista.

Tutkimus piirtää esiin sen kuinka kalastus pohjautuu liikkeeseen ja ruumiillisuuteen. Esimerkiksi moottorivetouistelussa itse vene on jatkuvassa liikkeessä vesielementissä ja miehistö suorittaa määrättyjä kehollisia toimintoja veneessä: virittivät ja käyttävät kalastusvälineistöä, ohjaavat venettä, tarkkailevat muuttuvaa ympäristöä, sopeuttavat kehon liikettä veden liikkeen mukaan. Kehon liikkeiden hallinta ja organisointi ovat ehdottomia edellytyksiä kollektiivisen kalastuskäytännön täytäntöönpanossa. Kehon kautta myös ruumiilliset ja aistilliset harrastuskokemukset mahdollistuvat – kuinka itse kalastaja ja kala tunnetaan. Niin ikään, kala ja kalastaja ovat kiinnostuneet toisistaan kehollisesti. Kalastajan päämäärä on päästä ”liki” kalaa. Kalan päämäärä on puolestaan päästä kauas, kalastajasta ”pois”. Molemmat yrittävät toimillaan esittää kehollisesti olematonta.

Näin ollen kalan liike tai liikkumattomuus määrittää kalastajien liikettä. Kalat ovatkin vain osittain ihmisten manageroitavissa. Kala voi tahtoessaan iskeä kiinni tai olla sitä tekemättä Kalastustoimintaa onkin sopeutettava kalojen liikkeen tai levon mukaan. Kalojen vuorokausirytmit saattaa merkitä sitä, että kalastajien on tingittävä esimerkiksi omasta levostaan. Kalat eivät kuitenkaan ole täysin omaehtoisia omien käytäntöjensä toteuttajia. Esimerkiksi vedenpinnan alaisen sään liikkeet (ilmanpaine, lämpötila) tai pohjan muoto ohjaavat kalaa enemmän kuin kalan oma tahto. Veden pinnan päällinen sää, tuo ei inhimillinen elementti, ja sen muutokset puolestaan määrittävät missä kalastavien kehojen liikettä voidaan ylipäätään harjoittaa.

Kalastuskäytäntö ei ole pelkästään kehollista liikettä, vaan siihen sisältyy myös vähäisen liikkeen tilanteita, odotusta. Tällaisessa ”joko nyt se iskee” –tilassa vellominen ei tarjoa välttämättä väylää rauhoittumiseen tai lepoon. Ylenpalttinen epävarmuuden koettelemus saattaaakin johtaa viretilan alenemiseen – apaattiseen kyllästymiseen. Voikin olla niin, että kalastaja tuntee, ettei hänen teoilla ole lopultakaan merkitystä tai painoarvoa. Ajatus toimien turhanpäiväisyydestä, omasta voimattomuudesta, konstruoi odottavan olemisen sietämättömän raskauden. Kalastukseen liittyä myös elvyttävää lepoa esimerkiksi niin kalastajat kalatkin voivat halutessaan ottaa nokkaunia.

Kalastuksen kliimaksi on se hetki kun kala on käynyt kiinni. Tässä kilpajuoksussa mitataan molempien osapuolien taidot kalan pyrkiessä pyristelemään irti pinteestä ja kalastajan pyrkiessä rajoittamaan kalan liikettä ja ohjaamaan saalista joko rantaa tai venettä kohti. Menestyksekkäs kalastaja koettaa oppia eri kalalajien ja kalaparvien liikkeestä. Pyrkien ajattelemaan ja aistimaan kuin kala.

Kati Kauravaara: ”Mitä sitten, jos ei liikuta”

Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö - LIKES-tutkimuskeskus

Tieteellinen tutkimusnäyttö liikunnan terveysvaikutuksista on lisääntynyt. Vähäinen liikkuminen ja liian pitkä paikallaan olo on todettu itsenäisiksi vakaviksi terveysriskeiksi. WHO:n arvion mukaan liikunnan puute on maailmanlaajuisesti neljänneksi yleisin elintapasairauksista johtuvien kuolemantapauksien riskitekijä. Tutkimusten pohjalta asiantuntijat ovat luoneet liikunnan minimisuosituksen, joka vähintään pitäisi täytyä. Kaikki, jotka liikkuvat raja-arvoja vähemmän, eivät liiku terveytensä kannalta riittävästi ja liikkuvat siten vähän.

Liikkumiselle on siis olemassa vankkoja perusteita, mutta moni ei silti liiku. Liikunnan kokonaismäärä on laskussa ja suomalaisten fyysinen kunto on huonontunut. Koska kansalaiset eivät liiku tarpeeksi, heidän katsotaan vaarantavan oman terveytensä ja lisäävän siten yhteiskunnan taloudellista taakkaa. Sosiaalisesti arvostettu keho näyttää virallisesti olevan liikkumis- ja ravitsemussuositusten mukaan muokattu ja hoidettu. Vähän liikkuvan keho on usein kaikkea muuta ja siten kelvollinen toimenpiteiden kohde. On kuitenkin ongelmallista olettaa, että samat argumentit, jotka innoittavat liikunnan edistäjiä, innoittaisivat vähän liikkuvia. Liikunnan edistämiskeskusteluissa ja -toimenpiteissä unohtuu liian usein vähän liikkuvan merkitysmaailma, jolloin toimenpiteitä suunnitellaan ylhäältä alaspäin.

Liikuntasosiologisessa väitöskirjatutkimuksessani ”Mitä sitten, jos ei liikuta? Etnografinen tutkimus nuorista miehistä” pyrin ymmärtämään vähän liikkuvan näkökulmaa.

Tutkimuksessa vähäinen liikkuminen näyttäytyy vähän liikkuvan omista lähtökohdista

tarkasteltuna mielekkäänä ja omaa hyvää elämää tukevana valintana ja valituksi tulleen itsestäänselvyytenä. Tätä valintaa yhteiskunta tukee esimerkiksi teknistymisen ja autoistumisen myötä. Tutkimus osoittaa, että terveyden viitekehys on liian kapea näkökulma vähäisen liikkumisen ilmiön ymmärtämiseksi kaikessa monimuotoisuudessaan. Tutkimuksessa terveys ei systemaattisesti ohjannut tai jäsentänyt vähän liikkuvan valintoja eikä vähäinen liikkuminen siten ollut hänen kohdallaan terveyteen liittyvä valinta. Siten on ongelmallista olettaa, että samat argumentit, jotka innoittavat liikunnanedistäjiä, innoittaisivat niitä, joiden katsotaan olevan vähän liikkuvia. Vähän liikkuva, kuten tutkimusaineistoni nuori mies, ei koe häviävänsä sellaisessa hyveiden kilvoittelussa, johon hän ei ole edes lähtenyt mukaan.

Parkkari Piritta: ”Ravintolapäivä liiketoiminnan leikkimisenä – keittiöstä vapautetut leikkivät ruumiit”

Tulevassa väitöskirjatutkimuksessani on keskiössä organisatorinen leikki ja teoreettisena näkökulmana käytänteoria. Tutkimus osallistuu keskusteluun uusien käytäntöjen luomisesta/ilmaantumisesta, mutta edistää myös organisaatiotutkimuksen kriittistä keskustelua leikistä. Lepäävä- ja liikkuva keho –työryhmässä esitän idean empiirisestä tutkimuskohteesta. Ehdotan Ravintolapäivä-tapahtumaa (www.restaurantday.org) yhdeksi empiiriseksi tutkimuskohteeksi, jonka avulla on mahdollista tulkita leikkiä osana organisatorisia käytäntöjä. Ravintolapäivä on vuonna 2011 Helsingistä alkunsa saanut tapahtuma, jossa ihmisiä sosiaalisen median välityksellä kehoitetaan perustamaan ravintola yhden päivän ajaksi. Tapahtuma järjestetään nykyään kansainvälisesti neljä kertaa vuodessa ja kuka tahansa voi silloin perustaa haluamansalaisen ravintolan. Tapahtuman taustalla on Ravintolapäivä ry. Ravintolapäivän voi nähdä leikkinä, liiketoiminnan leikkimisenä ja ideoilla leikkimisenä. Ravintolapäivä poikkeaa tavanomaisesta ravintolatoiminnasta eniten siinä, että pop up –tyyppisen ravintolan perustamiseen ei tarvita jatkuvan liiketoiminnan vaatimia lupia, sitoumuksia tai investointeja ja ravintolan voi perustaa minne haluaa. Ravintolapäivänä ihmiset ovat perustaneet ravintoloita niin puistoihin, omiin keittiöihinsä kuin veneisiin.

Ehdotan, että Ravintolapäivän tapauksessa kiinnitetään huomiota normaalista ravintolanpidon käytännöstä vapautettuun ruumiillisuuteen: Ravintolapäivään osallistuvat ravintolanpitäjät ovat vapautettuja keittiö/ravintolan salin rajoitteista ja niiden määräämästä ”oikeasta” ruumiillisesta olemisesta. Ravintolakäytännön rajoitteista vapautettuja ovat myös asiakkaat. Tutkimuksessa on siis keskeisenä käsitteenä ruumiillisen olemisen vapautus. Ruumiillisen olemisen vapautusta voi tutkia etnografisin menetelmin, menemällä itse mukaan yhden päivän eläviin ”bisnestä leikkiviin” ravintoloihin ja havainnoimalla niiden kulttuuria. Kiinnostavaa etnografisessa tutkimuksessa on se, mitä ruumiillisen olemisen vapautus tuo tullessaan - toisinnetaanko Ravintolapäivänä traditionaalista ravintolakäytäntöä ja sen mukaisesta olemista vai tuoko vapautus mukanaan kenties aivan uudenlaista ruumiillista olemista? Organisatorisen leikin keskusteluun ruumiillisuuden tutkiminen tekee uuden avauksen, sillä siinä ruumis on pitkälti jätetty huomioimatta. Ruumiin tarkastelu leikkiä tutkittaessa täydentää sen ymmärtämistä, mitä leikki on ja voi olla ja jopa haastaa klassiset leikki-teoriat. Ruumiillisuuden tutkiminen vapautuneen ruumiillisen olemisen muodossa auttaa myös ymmärtämään uusien käytäntöjen ja liiketoimintatapojen ilmaantumista – empiirisenä esimerkkinä sitä, miten Ravintolapäivä on lyhyessä ajassa saavuttanut kansainvälisen suosion ja vakiinnuttanut itsensä neljä kertaa vuodessa järjestettäväksi

globaalisti tapahtuvaksi tapahtumaksi. Ravintolapäivällä on myös potentiaalia muuttaa ravintola-alan vakiintuneita käytäntöjä, joten Ravintolapäivää voisi tutkia esimerkkinä uuden, koko toimialaa haastavan, käytännön ilmaantumisesta.

Annamaria Marttila: "Aivovammautuneen toiminnallisuus subjektiuden ja vammaisuuden määrittäjänä"

Väitöstutkimukseni aiheena on aivovammautuneiden koetun subjektiuden ja vammaisuuden kulttuurisuus. Aivovamma syntyy päähän kohdistuvan ulkoisen voiman vaikutuksesta ja voi aiheuttaa laajan kirjon erilaisia fyysisiä, kognitiivisia, emotionaalisia ja käyttäytymiseen liittyviä muutoksia, jotka voivat paitsi olla vammautuneen ulkoisessa olemuksessa näkymättömiä, myös ilmetä vammautuneelle itselleen epäselvinä. Toiminnanohjauksen ongelmien vuoksi tavanomaisten arkipäivän toimintojen suorittaminen voi epäonnistua, mikä vaatii vammautuneita kehittämään uusia toiminnantapoja ja keinoja muuttaa toiminta onnistuneeksi.

Tarkastelen vammautuneiden koettua itseä toiminnallisuuden käsitteen avulla. Toiminnallisuuden näkökulmasta tarkasteluna lepo ja liike voidaan ymmärtää toimintana, toimimattomuutena sekä toiminnan katkoisuutena ja muutoksena mm. itsen koetun epäselvyyden ja toiminnan hidastumisen myötä. Vammautunut ei kykene enää vammautumisen myötä vastaamaan häneen kohdistettuihin odotuksiin. Vammautumisen tuottama muutos pirstoo toiminnallista subjektiviteettia, mikä johtaa kulttuurisen tiedon puutoksiin ja vammautuneen kokemaan hämmennykseen ja edelleen häiriöihin kyvyssä tunnistaa ja tietää oikeanlaista ja odotettua liikettä ja toimintaa.

Tarja Salmela : "Pysähtynyt ruumis pörssisalissa"

Tässä paperissa pohdin, mitä näkökulmia nukkuvan, pysähtyneen, "tuottamattoman" ruumiin tunnistaminen avaa yhteiskunnassamme vallitsevaan talouskeskusteluun. Heitän ilmoille mielikuvan valvovan ja tehokkaan ruumiin mekasta, pörssisalista, johon asetan nukkuvan ruumiin. Tulkintojeni taustalla toimii ajatus siitä, että työn muutos fyysistä kuormitusta sisältävästä työstä tietointensiiiviseen ja -ajattelutyöhön on vaikuttanut ruumiimme asentoihin. Pörssisalin toimintaympäristö on käsin kosketeltava esimerkki niistä ruumiin asennoista, joita yhteiskunnassamme ihannoidaan ja nostetaan korkealle; tehokas, seisoma- tai istuma-asennossa oleva, alati "virittäytynyt" ruumis, joka on nopea liikkeissään tarpeen tullen, ja joka on muiden ihmisten (ja elektronisten järjestelmien) tavoitettavissa yhä useampana tuntina vuorokaudesta. Pörssisalissa toimivien meklareiden toiminta kuvastaa talouskasvun ideologian periaatteita; osakkeiden arvon noustessa "tuuletetaan" ja puolestaan niiden laskiessa koetaan kauhun hetkiä. Työaikana silmien ummistaminen ei ole vaihtoehto digitaalisten tablettitietokoneiden suloltaessa jatkuvaa tilanpäivitysten merta. Entisaikoina työssä on oltu tehokkaita ja valppaita tarpeen sen vaatiessa, mutta vanhoja valokuvia ja elokuvia katsellessa nukkuvan ja lepäävän ruumiin asettaminen työkontekstiin tuntuu relevantimmalta ja "suotavammalta". Miksi? Tätä pohtien ammennan lähestymistavassani

Groszin (1994) ajatuksista, käyttäen ruumiillisuutta viitekehystenä ja nähden ruumiin historialliseen ja kulttuuriseen kehitykseen kytkeytyvänä ja luonnon sosiaalisen rakenteen muodostamisen tuotteena (ibid., x). Mitä tapahtuu, kun nukkuva ja lepäävä ruumis viedään pörssisaliin? Onko pörssisalissa sijaa nukkuvalle ruumiille? Onko pörssisalissa aikaa pysähtyä vai onko pysähtyminen heikkoutta, virhe, jota voit katua pahimmassa tapauksessa loppuelämäsi? Esimerkin kautta pyrin tuomaan esille, kuinka supertehokkaat, pysähtymisestä vieraantuneet, hektisyyden ja tehokkuuden maailmassa elävät meklarit ovat kasvuorientoituneen yhteiskuntamme kulttuurin tuotos.

Lähteet: Grosz, E. (1994) *Volatile Bodies: Toward a Corporeal Feminism*. First published by Indiana University Press, Bloomington, Indiana USA.

Saija Katila: "Ruumiini hiljaisuus ja huuto"

Aalto yliopisto, Kauppakorkeakoulu, Johtamisen ja kansainvälisen liiketoiminnan laitos

"Sinulla on vaihdevuodet" lääkäriini sanoi. Olin 37-vuotias. Ruumiini oli pettänyt minut ja työntynyt tietoisuuteni etualalle (ks. Leder 1990, viit. Crossley 2007). Lääketieteellisesti tulkittuna munasarjojeni syklinen liike oli pysähtynyt, mutta kulttuurisesti ruumiini liikkui käsittämättömän nopeasti. Sekunneissa se siirtyi uudenlaiseen ruumisnormiston piiriin (Harjula & Kyrölä 2007), menopaussisen naisruumiin normistoon. Paperissa pohdin munasarjojeni ennen aikaista toiminnan pysähtymistä lääketieteellisenä, kulttuurisena ja kokemuksellisenä ilmiönä. Tutkimuksen lähtökohtana on ruumis materiaalisen ja diskursiivisen kohtauspaikkana.

Autoetnografisessa tutkimuksessani tarkastelen ruumiillisuutta omista kokemuksistani käsin (Coffey 1999; Ellis & Bochner 2000). Teksti nojaa yhtäältä tunnustuksellisen autoetnografian traditioon (Ellis & Bochner 2000) kuvaamalla kokemuksellista ruumistani ja sitä järkytystä ja identiteettien hajoamista, mitä diagnoosi sai aikaan. Toisaalta paikannan niitä kulttuurisia normistoja ja käytänteitä joihin kokemukseni asemoituu (Ellis & Bochner 2000; Valtonen 2013). Autoetnografisessa tekstissäni pohdin lääkäreiltä saamani kapean lääketieteellisen luennan ja vaihdevuosiin liitettävän kulttuurisen merkityksenannon ristiriitaa sekä diagnoosin vaatimaa identiteettityötä - pettäneen ruumiin ja petyn mielen tanssia.

References:

- Coffey Amanda (1999) *The Ethnographic Self. Fieldwork and the Representation of Identity*, London: Sage.
- Crossley, Nick (2007) Researching embodiment by way of 'body techniques'. *Sociological Review* (Issues Supplement s.1):80-89.
- Ellis Carolyn and Arthur P. Bochner (2000) "Autoethnography, Personal Narrative, Reflexivity. Researcher as Subject", in *Handbook of Qualitative Research*, ed. Norman, K. Denzin and Yvonna S. Lincoln, Thousands Oaks, CA: Sage, 733-768.
- Katariina Kyrölä & Hannele Harjunen (toim.): *Koolla on väliä! – Lihavuus, ruumisnormit ja sukupuoli*.
- Leder, F. (1990) *The Absent Body*. Chicago: University of Chicago Press.
- Valtonen, Anu (2013) Height matters: practicing consumer agency, gender, and body politics, *Consumption Markets & Culture*, 16:(2), 196-221.

Pikka-Maaria Laine, Susan Meriläinen & Anu Valtonen: "Apus Apus: The Entanglement of Sleeping, Waking and Knowing Bodies"

Human beings have been worlded as sleeping, waking and knowing beings. The mutual entanglement of these three existential features is the core of this article. We argue that the established, and hitherto un-problematized, disciplinary order that structures sleeping and waking in separate, dichotomous and hierarchical terms – according the sleep a marginalized status – is not necessary, nor epistemologically advantageous, for the development of theories on knowing in organizations. The literature on feminist epistemology and the newly emerging process theory provide us a theoretical stance for working towards a more balanced understanding of the way waking and sleeping co-constitutively plays a role in knowing and knowledge production.

To this aim, the paper first critically examines existing epistemic practices that are based upon assumptions privileging waking. Through a collaborative auto-ethnographic fieldwork our study problematizes the primacy of vision, the primacy of standing bodily position, and the primacy of being alert in the prevalent knowledge production practices of the business academy. It thereby shows how the very idea of knowing has been colonialized - discursively, corporeally and materially - by metaphors based on waking. This results, we suggest, a limited scope of a scientific inquiry. Secondly, we propose a novel category that helps the organizational scholarship to move beyond the habit of thinking sleeping and waking as mutually exclusive and hierarchical categories. To us, ApusApus - a swift that sleeps and is awake while flying – works as a metaphor that has the advantage of showing the inflection of sleeping into waking, and waking into sleeping. It thereby opens up a new way of thinking about the way we know, conceive as knowers, and count as knowledge. Moreover, the figure of a constantly flying bird reflects the process ontological premises according to which the life, and the life of organizations, is in a state of constant movement, a flux. In doing so, it complements the metaphor of 'stream' through which the becoming ontology is commonly thought of.

Liikkeessä ruumiillistuva tieto

Työryhmän vetäjät: Johanna Aromaa johanna.k.aromaa@gmail.com Taina Kinnunen taina.kinnunen@uta.fi ja Jaana Parviainen jaana.parviainen@uta.fi

Perjantai 29.11. klo 9.00-11.00 tila: 104 Piirrustussali

9.00–9.30 Johanna Aromaa: ”Dynaaminen ruumiillisuus” — antropologinen näkökulma liikkeessä ruumiillistuvaan tietoon

9.30–10.00 Miia-Leena Tiili: Liikkeen kulttuuriset merkitykset Suomenlahden merivartiostossa

10.00–10.30 Hanna Väätäinen: Venyviä pisteitä Pointissa. Osallistava tutkimus tanssilyhtelokuvasta

10.30–11.00 Riikka Mäkikoskela: Makeita unia ja käsinkosketeltavia kohtaamisia

Perjantai 29.11. klo 15.00-18.00 tila: LS05

15.00–15.30 Olli Aho: Kinesteettisen empatian kohde ja rajapinnat: elävä liike ja elottomat olennot

15.30–16.00 Anu Laukkanen: Kinesteettinen empatia ja affektit

16.00–16.30 Anne Alanne: Ruumiillinen kokemus ja tieto äänenkäytön opetuksessa ja oppimisessa

16.30–17.00 Päivi Järviö: Laulamisen elävä, sisäinen liike

17.00–18.00 Loppukeskustelu

Johanna Aromaa: ”Dynaaminen ruumiillisuus” — antropologinen näkökulma liikkeessä ruumiillistuvaan tietoon

”Somaattinen käänne” on viime vuosikymmeninä tuonut ruumiin kulttuurintutkimuksen keskiöön. Ajatus liikkuvasta ruumiista olemassaolon, toiminnan ja tietämisen perustana on kuitenkin jäänyt toistaiseksi vähemmälle huomiolle. Antropologi Brenda Farnellin (2012) mukaan liikettä tulisi tarkastella erottamattomana osana inhimillistä toimintaa ja kulttuuria, joka on dynaamisesti ruumiillistunutta, toisin sanoen, koostuu liikkeessä merkityksellistyvistä sosiaalisista käytännöistä. Farnellin keskeisenä argumenttina on, ettei somaattista ja semioottista viime kädessä voida erottaa toisistaan. Liike tästä näkökulmasta on itsessään älyllistä, käsitteellistä ja merkityksellistä toimintaa, ”kulttuurinen ihmisenä olemisen tapa” (Farnell & Varela 2008), jonka merkitys ei liity ainoastaan siihen mitä vaan miten tiedämme. Liikkeessä yhdistyvät kulttuuriset konventiot ja luova performatiivisuus yhdessä muokkaavat yksilöitä, ruumiillisia käytäntöjä ja sosiaalisia instituutioita. Niiden välillä voidaan nähdä myös jännite, joka kiteytyy yhteen antropologian ikuisuuskyseksistä eli kulttuurin ja yksilön väliseen suhteeseen. Millaisena näyttäytyy toimijuus, joka perustuu (ruumiilliseen) materiaalisuuteemme ja kinesteettiseen kokemukseen? Missä määrin ”motoriset päätökset” ohjaavat arjen käytäntöjä luoden variaatioita ja vaikuttaen näin ollen kulttuurin muutokseen (ks. Noland 2009)?

Miia-Leena Tiili: Liikkeen kulttuuriset merkitykset Suomenlahden merivartiostossa

Alustuksessani käsittelem liikkeen ilmenemismuotoja ja kulttuurisia merkityksiä Suomenlahden merivartiostossa. Pohdinta perustuu tekeillä olevaan väitöstutkimukseeni, jossa tarkastelen merivartioston organisaatiokulttuuria ruumiillisuuden näkökulmasta.

Rajavartiolaitoksen merellisten avustus- ja valvontatehtävien rinnalle on kahden viime vuosikymmenen aikana tullut rajatarkastuksiin ja rikostorjuntaan liittyviä tehtäviä. Organisaatiota on uudistettu ja uusia yksiköitä perustettu vastauksena toimintaympäristön muutoksiin. Samalla sotilasviroissa palvelevat miehet ja naiset ovat rakentaneet ammatillista itseymmärrystään uudelleen totuttujen tehtävien kyseenalaistuttua. Muutoksilla on ollut huomattavia vaikutuksia työviihtyvyyteen, johtamiseen ja yksiköiden toimintakykyyn.

Etnografisen kenttätöön myötä tulin huomaamaan, että liike ja staattisuus, liikkeen mahdollisuus ja rajat sekä eri tehtäville ominaisen liikkeen luonne määrittävät tutkimieni

virkamiesten arkea voimakkaasti. Liikettä, vapautta, toimijuutta ja maskuliinisuutta korostavaa ammattidiskurssia tulkitaan suhteessa arjen fyysiseen todellisuuteen. Organisaatiossa ilmenevien puhuntojen ja ruumiillisten käytäntöjen välinen suhde on monin tavoin ristiriitainen.

Ruumiillisuuteen ja liikkeeseen fokuoimalla voidaan saavuttaa tietoa siitä, miksi tietyt tehtävät ovat merivartiostossa kulttuurisesti keskiössä ja toiset marginaalissa. Merivartijoiden ammattikulttuurin muutos kulminoituu passintarkastuskoppiin, josta käsin hahmottuvat niin tehtävien hierarkiat kuin naisten ja miesten paikat.

Hanna Väätäinen: Venyviä pisteitä Pointissa. Osallistava tutkimus tanssilyhytelokuvasta

Esitelmäni käsittelee osallistavaa menetelmää tanssilyhytelokuvan analyysissä liikeimprovisaation ja Gilles Deleuzen ja Félix Guattarin filosofian kontekstissa. Sijoitan menetelmän soveltavan etnomusikologian alalle.

Tutkimuksessani katson Pirjo Ojalan ja Tiina Laineen kokeellista tanssilyhytelokuvaa Point (2009) yksittäisten vammaisten naisten kanssa tanssien ja keskustellen heidän kanssaan. Tanssi- ja katselusessioissa etsin osallistujien kanssa heidän omia analyttisiä liikkeitään ja käsitteitään, joiden kautta elokuvaan, Deleuzen ja Guattarin filosofiaan ja liikeimprovisaatioon voi avautua uusia näkökulmia.

Työskentelyn lähtökohtina toimivat Deleuzen ja Guattarin ajatukset kertosaäkeestä (ritournelle). Olen kiinnostunut siitä, miten liikkeet ja käsitteet toimivat katselusessioissa turvallisuuden tunnetta luovina kertosaäkeinä, eräänlaisina stabiiliuden pisteinä, ja miten ne puolestaan venyvät ja muuttavat muotoaan. Miten kertosaäkeet muuntuvat Pointin, osallistujien ja minun välisissä kohtaamisissa? Kuinka osallistujien kanssa löydetty tanssiliikkeet venyvät kohti käsitteitä ja kuinka käsitteet taas lähenevät tanssia? Tutkimuksen taustalla vaikuttaa haluni pohtia fyysisen liikkeen ja analyttisen käsitteen välisiä kytkentöjä.

Elokuva käsittelee rakennetun ympäristön esteellisyyttä. Ryhmä tanssijoita etsii keinoja päästä kauppakeskuksen yhdestä kerroksesta toiseen. Elokuvan tanssijat ovat turkulaisen yhteisötanssiryhmä Taika-tanssin jäseniä ja musiikin tekijät Resonaarista Helsingistä.

Riikka Mäkiköskela: Makeita unia ja käsinkösketeltäviä kohtaamisia

Abstraktini perustuu väitöstutkimukseeni Idean, keinojen ja lopputuloksen suhde kolmiulotteisessa kuvataiteellisessa työskentelyssä (ks. www.riikkamakiköskela.fi > Tutkimus) ja erityisesti siihen liittyvään veistökseeni Kädestä suuhun, 2011, mansikanmakuiset makeisnauhat, teippi, liima, glyseroli, akryylilakka ja lasinen kakkuvati, 18 x 29 x 29 cm (ks. www.riikkamakiköskela.fi/kadestasuuhun.html).

Usein sanotaan, että taide pohjautuu yksittäisiin kokemuksiin (Varto 2009) tai että taideteos koostuu aineesta ja ajatuksista (Heikkerö 2011). Ilman ajatuksellista puolta kuvataideteos jää pelkästään objektiksi. Miten tämä ajatuksellinen ulottuvuus saadaan kuvataiteelliseen

työskentelyyn ja sen lopputulokseen mukaan?

Kuvataiteilijan näkökulmastani taiteen tekemiseen liittyy yksittäisiä kokemuksia, kohtaamisia toisten kanssa sekä ajattelua näissä kokemuksissa ja kohtaamisissa. Tämän vuoksi kolmiulotteinen kuvataiteellinen työskentely vaatii loogisen, verbaalisen ja rationaalisen tiedon ja ajattelun lisäksi vielä jotain muutakin. Kun ajattelen toiminnassa, liike, kehollinen valppaus, tietoisuus ja tieto korostuvat. Teen kuvataideteoksen katsottavaksi, aistisesti koettavaksi ja kohdattavaksi. Sen merkitykset avautuvat sekä tekijälle että katsojalle samanlaisessa jaetussa ja vastavuoroisessa kohtaamisessa tietyssä ajassa ja paikassa. Vertaan tätä kohtaamista Merleau-Pontyn (1962, 1993, 2006) aistivan ja aistitun kiasmaan.

Kohdatessa minulla on mahdollisuus neuvotella ja ajatella yhdessä työskentelymateriaalini kanssa. Se tieto, johon taideteokseni Kädestä suuhun ajatuksellisuus perustuu, nousi esiin juuri tällaisessa työskentelyprosessin käsinkosketeltavassa kohtaamisessa. Tässä puheenvuorossa havainnollistan, kuinka tämä tapahtui käytännössä. Esitän narraation, jota höystän kuvin ja päiväkirjalainauksin. Kerron, miten työskentely eteni ja miten päädyin työskentelymateriaalini, mansikkanauhojen, kanssa juuri tähän lopputulokseen.

Olli Aho: Kinesteettisen empatian kohde ja rajapinnat: elävä liike ja elottomat olennot

Kinesteettisen empatian tutkimuksessa olemme eri tavoin kiinnostuneita ruumiillisella tasolla tapahtuvasta intersubjektiivisuudesta: missä mielessä voimme kutsua ilmiötä ruumiillisesti jaetuksi kokemukseksi tai miten voimme ruumiillisesti samaistua toisen eleisiin ja liikkeisiin. Empatiaperinteeltään työni liittyy saksankieliseen *Einfühlung*-käsitteeseen ja erityisesti kysymykseen jaetun kokemuksen mahdollisuudesta. Voinko kokea sinun iloisuutesi ruumiillisesti jaettuna kokemuksena, ja miten jaettu kokemus olisi ymmärrettävä? Elottomat olennot tuovat tähän seuraavan ongelman: jos voin kokea ruumiillisesti robotin eleet samoin kuin ihmisen eleet, niin tulisiko meidän kutsua tätä kokemusta empatiaksi (kuten Robert Vischer tekisi) vai kvasi-empatiaksi (kuten Edith Stein tekisi).

Aivotutkimus on osoittanut, että kosketuksen näkeminen aiheuttaa aivojen sensorimotoristen ja proprioseptisten alueiden aktivoitumista, joka on tulkittu jaettuna kokemuksena. Kokemuksen tasolla tämä tulisi analysoida niin, että tuntisin sinun kokemuksen ikään kuin omanani. Tämä on näkemys kinestesiasta ruumiillisena ominaisuutena, joka mahdollistaa tässä tapauksessa visuaalisen affektin kääntyvän ruumiilliseksi kokemukseksi. Toisella tavalla ilmaistuna käsittelen sitä, miten ruumiimme resonoi mm. havaittuja eleitä, liikkeitä tai ääniä. Robert Vischer kehitti empatian käsitettään suhteessa taideteosten ja elottomien olentojen kokemiseen. Erityisesti hän pyrki selittämään, kuinka liikeaistimuksen kautta projisoimme elävyyttä kohteeseen. Edith Stein taas kielsi mahdollisuuden todella kokea empaattisesti muita kuin ihmisiä, joiden elävä liike mahdollistaa meille empaattisen kokemuksen. Nykytutkimuksen valossa on kuitenkin todettava, että oma liikehistoriamme vaikuttaa kokemukseen. Samalla on kysyttävä, miten empaattisen mekanismin voi sanoa toimivan elottomien olentojen kohdalla. Voiko siis Steinin peräänkuuluttaman elävän liikkeen ajatuksen kuitenkin ulottaa tietyssä määrin myös elottomiin olentoihin?

Anu Laukkanen: Kinesteettinen empatia ja affektit

Kartoitan esitelmässäni kinesteettisen empatian teoretisoinnin sekä affektitutkimuksen suhteita. Fenomenologisessa tanssintutkimuksessa kehollisia kokemusten ja subjektien välisiä suhteita on käsitteellistetty kinesteettisen empatian kautta, jolla on tarkoitettu ihmiskehon kykyä tuntea omassa kehossaan toisen kehon suorittamia liikkeitä (Parviainen 2006; Reason & Reynolds 2010; Foster 2011). Kinesteettisen empatian käsitteellä on pyritty selittämään paitsi jokapäiväistä ihmistenvälistä liikkeellistä eläytymistä myös tutkijan lukutapaa tai asentoa tutkimusaineiston äärellä. Empatia liittyy keskeisesti etiikkaan ja moraaliin: onko ihmisillä mahdollisuus asettua toisen asemaan, kokea myötätuntoa, vastuuta ja kunnioitusta toisiaan kohtaan ja miten tämä tapahtuu? Miten esimerkiksi ajallinen ja tilallinen etäisyys vaikuttaa kykyymme kokea empatiaa toisia kohtaan?

Feministisessä kulttuurintutkimuksessa on puhuttu affektiivisestä käänteestä. Fenomenologiaa ja jälkistrukturalistista feminismiä yhdistelevässä tunteita käsittelevässä filosofiassaan Sara Ahmed (2004; 2006; 2010) yhdistää näkemyksen psyykkisen ja sosiaalisen välisestä vuorovaikutuksesta. Sen sijaan, että tunteet nähtäisiin pelkästään psyykkisinä tiloina tai kulttuurisesti rakentuneina, tunteet tekevät asioita: ne sekä liikuttavat (move) meitä että kiinnittävät ja liittävät (attach) meidät tiettyihin ihmisiin ja paikkoihin. Tunteissa ei ole kyse subjektin sisäisten tunteiden ulospääsystä tai päinvastoin, vaan tunteet saavat aikaan sisä- ja ulkopuolisen erottelun, eron itsen ja toisen välille. Tunteet myös mahdollistavat yhteyden toisiin. Ahmed on tutkinut esimerkiksi rasismia tunteiden ja erojen näkökulmasta. Haluankin painottaa kinesteettisen tietämisen ja eläytymisen rinnalla affektiivisuuden ja ruumiillisten tunteiden kytköstä historiaan ja valtaan.

Pohdinkin esitelmässäni kinesteettisen empatian ja liikuttavien tunteiden suhdetta toisiinsa. Miten ne voisivat yhdessä hedelmällisesti lisätä ymmärrystämme ihmisten välisestä eettisestä vuorovaikutuksesta?

Anne Alanne: Ruumiillinen kokemus ja tieto äänenkäytön opetuksessa ja oppimisessa

Väitöstutkimuksessani tarkastelen opettajan ja opiskelijoiden vuorovaikutusta äänenkäytön opetuksessa. Tässä esitelmässä nostan esiin opiskelijoiden kokemuksia ja käsityksiä äänenkäytön opiskelun ruumiillisuudesta heidän oppimispäiväkirjojensa pohjalta.

Käytän opetuksessani Kristin Linklaterin näyttelijäkoulutukseen kehittämää äänenkäytön opetusmenetelmää ja Alexander-tekniikkaa, joka on alun perin näyttelijän äänenkäytön vapauttamiseen kehitetty menetelmä. Molemmat menetelmät ovat laajalti käytössä olevia äänenkäytön opetus- ja oppimismenetelmiä. Näiden menetelmien keskeinen periaate on oppia havaitsemaan sellaisia tottumuksiksi kehittyneitä äänenkäytön tapoja, jotka ovat haitallisia kestävän ja ilmaisullisesti laaja-alaisen äänenkäytön kannalta, ja etsimään edullisempaa tapaa käyttää ääntä. Ruumiillisen kokemuksen kielentäminen ja kosketuksen käyttö opettajan ja opiskelijan vuorovaikutuksessa ovat keskeisiä oppimisen kannalta.

Linklaterin opetusmenetelmän harjoitukset on luotu havaintojen pohjalta. Niissä ikään kuin kiteytyy ruumiillista tietoa, jota on sanallisesti vaikea ilmaista. Harjoituksen tekeminen ja sitä tehdessä havaitun kielentäminen on olennaista oppimisen kannalta. Huomio ei ole lopputuloksessa vaan siinä, miten lopputulokseen päästään. Haskell (1987) korostaa äänen itsehavainnoinnista kehittämässään mallissa sitä, että äänenkäyttäjän kokemukset ja aistimukset ääntä tuottaessaan ovat yhtä arvokkaita, kuin se mitä muut voivat havainnoida ulkopuolelta.

Linklaterin (2006) kehittämien harjoitusten voi ajatella mahdollistavan äänentuottoon liittyvien ruumiillisten kokemusten havainnoinnin ja huomion kiinnittämisen äänentuottotavan muutoksiin. Ajatuksena on, että vapauttamalla lihasten jännittymiä ihminen voi herkistää tuntoaistiaan ja havaita paremmin äänentuottoon liittyviä liike-, kosketus- ja tuntoaistimuksia. Harjoituksissa käytetään hyväksi erilaisia liikkeitä ja asentoja sekä niihin liittyviä mielikuvia. Harjoitusten tavoitteena on oppia havainnoimaan omaa äänenkäyttöä kuuntelemisen lisäksi tuntoaistimuksina.

Tarkastellessaan kehonkuvan ja äänen yhteyttä myös Syrjä (2007) nostaa esiin äänen havaitsemisen kinesteettisenä kokemuksena, värähtelytunteuksina kehossa. Hänen mukaansa ääntä koskevassa kirjallisuudessa on usein jäänyt huomiotta se, että kuulemisen lisäksi ihminen tuntee oman äänensä värähtelynä.

Tuntoaistiin liittyvien kokemusten kielentäminen on haasteellista, koska tuntoaistilla ei ole tiettyä aistielintä eikä tuntoaistin ärsykettä ole helppo eristää tai määritellä. Aktiivisen tuntoaistin yhteydessä esiintyy vain jatkuvasti vaihtuvia ihon muodon muutoksia, nivelien asentoja, liikkuvien jäsenten nopeuksia ja muita monimutkaisuuksia. Eikä ole olemassa termejä, joilla voitaisiin kuvata niitä tiedon lajeja, jotka ovat tuntoaistin käytettävissä. (Neisser1982.) Äänifysiologian näkökulmasta kokemusten kielentämisen haasteellisuutta lisää se, että taktiilisen palautteen roolia ja toimintamekanismia äänentuoton hienosäädössä ei vielä täysin ymmärretä (Sataloff1995). Äänen itsehavainnointiin liittyy ruumiillisia kokemuksia, jotka tuntuvat jäävän kielen ulkopuolelle.

Päivi Järviö: Laulamisen elävä, sisäinen liike

Tarkastelen laulamisen kokemusta tekijän, laulajan olokulmasta/kannalta. Ajattelen laulajan kehoa ja laulamista Michel Henryn epäintentionaalisen fenomenologian kanssa, jonka myötä keskeisiksi tulevat muun muassa sellaiset käsitteet kuin subjektiivinen, orgaaninen ja objektiivinen keho, yksittäisyys, jaettavuus, elämän passiivisuus, maailman tapahtuminen laulajan kehossa ja taide. Kysyn, miten satoja vuosia vanha musiikki ja kaikki sen tekemisen edellyttämä tietäminen tapahtuvat liikkeenä laulavassa kehossa nyt, tässä hetkessä.

Laulajan kehoa ja lauluääntä on tähän asti tyypillisesti tutkittu maailmassa olevana, objektikehona, anatomian, fysiologian, fonetiikan ja akustiikan avulla. Yksittäinen, elävä, kehollinen ääni on jäänyt sivuun tarkasteluista. Adriana Cavareron (2005, 9) mukaan yksittäisyyden sivuuttaminen kaikissa muodoissaan on ollut systemaattista. Tämä koskee Cavareron myös ihmisääntä: filosofia on jo varhain sulkenut korvansa ja keskittynyt nähtyyn, joka toki tarjoaa antoisan lähtökohdan intentionaalisuuden tarkastelulle. Jos yksittäisen, elävän ihmisäänen kokemus olisikin ollut tarkastelujen kohteena (esim. Poizat 1992, Barthes

1982), huomio on ollut kuulijan, ei laulajan kokemuksessa.

Kuulijalle niin kutsuttu klassinen laulaminen näyttäytyy usein melko staattisena. Laulaja seisoo flyygelinmutkassa, oikea käsi/käsivarsi mahdollisesti flyygeliiin kevyesti nojaten, vasen käsivarsi levollisesti sivulla riippuen. Laulaja seisoo paikallaan kapeassa haara-asennossa, mahdollisesti toinen jalka hiukan toista edempänä. Ajoittain musiikki saa laulajan liikahtamaan, mutta usein laulaja seisoo lähes hievahtamatta. Suu avautuu ja tuottaa tekstiä, kasvot elävät tekstin ja musiikin mukana, ääni tavoittaa kuulijan. Kuulijan kokemuksessa kuuleminen on tyypillisesti ensisijaista, ja nähtyä saatetaan pitää siinä määrin häiritsevänä, että kuulija rajaa sen pois kokemuksestaan sulkemalla silmänsä.

Laulajan kokemus on toisenlainen. Laulamissa on kysymys voimakkaasta elävän kehon sisäisestä liikkeestä, konkreettisesta, fyysisestä, kehon eri osien (pallea, kyljet, selkä, nielu, kurkumpää, suu jne.) liikkeestä. Osin tämä liike on harjoiteltua, tahdonalaista ja tavallisesti hyvin hallinnassa mutta osin hetkessä, odottamatta syntyvää ja laulamisen hallinnan rajoilla liikkuvaa tai jopa ne ylittävää. Laulajan suorittamien laulamisen liikkeiden lisäksi kehossa tapahtuu myös muuta, vaikeammin sanallistettavaa liikettä ja sen tuottamia merkityksiä. Laulaja saattaa hengittämällä kehollistuneen tietämisensä ja taitamisensa liikkeeseen, mutta samalla altistuu sille, että musiikin ja laulaen puhumisen liike kehossa herättää hänessä uutta, ei-tahdonalaista liikettä ja luo ennen kokemattomia merkityksiä.

Mikä saa olla totta? - Kuritonta seksuaalisuutta ja sukupuolta koskeva tiedontuotanto ja tutkimusetiikka

Työryhmän vetäjä: Elsi Hyttinen elshyt@utu.fi

Perjantai 29.11.2013 klo 15-18 tila: LS06

Mikä saa olla totta? - Kuritonta seksuaalisuutta ja sukupuolta koskeva tiedontuotanto ja tutkimusetiikka

15.00-15.30 Riikka Taavetti, VTM, FM, Nuorisotutkimusseura: Kuriton seksuaalisuus muistitiedossa

15.30-16.00 Jenny Kangasvuo, FL, Oulun yliopisto: Aaltoliikettä harmaalla skaalalla. Biseksuaalisen kokemuksen ja tietämisen mahdollisuudet

16.00-16.30 Elsi Hyttinen, FT, Turun yliopisto: Seksiä ja suomalaisuutta. 1910-luvun kirjallisuus queer-katseen alla

16.30-16.50 Virkitstystauko

"Kuritonta seksuaalisuutta ja sukupuolta koskeva tiedontuotanto ja tutkimusetiikka haastattelututkimuksessa"

*16.50-17.20 Peltomaa Hanna, YTM, Lapin yliopisto: Tutkijan skeptisyys ja kirjoittamisen tarkkuus. Miten pärjätä tuttuuden, arkojen aiheiden ja "Lapin lisän" kanssa
17.20-17.50 Sade Kondelin, HuK, Turun yliopisto: Tarpeeksi lähellä vai liian lähellä? Tutkijan ja tutkittavan samuus ja erilaisuus uusmaterialistisessa tutkimusetiikassa*

Riikka Taavetti: Kuriton seksuaalisuus muistitiedossa

Erilaisiin elämäkertä- ja muihin muistitietokeruisiin tarttuu varsin niukasti sellaisia muistoja, jotka kertoisivat itse eletystä elämästä homona, lesbona, biseksuaalina tai muuten seksuaalisesti normeihin sopimattomana ihmisenä. Tässä esitelmässäni tarkastelen yhtäältä sitä, miten erilaisissa keruissa ohjataan muistitiedon tuottamista ja millaisia ehtoja tämä ohjaus asettaa seksuaalisuuden muistamiselle. Toisaalta käsittelen sitä, millaista muuta kuin heteroseksuaalista elämää koskevaa muistitietoa keräyksiin silti kertyy. Lisäksi pyrin hahmottamaan, miten myös kuritonta seksuaalisuutta kuvaavaa muistitietoa olisi mahdollista kerätä nykyistä järjestelmällisemmin. Esitelmä perustuu tekeillä olevaan Oi nuoruus - kirjoituskilpailuaineistoa käsittelevään artikkelikäsitteilykirjoitukseen sekä Hyvinvoiva sateenkaarinuori -tutkimushankkeen aineistokeruuseen.

Jenny Kangasvuo: Aaltoliikettä harmaalla skaalalla. Biseksuaalisen kokemuksen ja tietämisen mahdollisuudet

Biseksuaalisuus identiteettinä on tullut suomalaisessa seksuaalikulttuurissa mahdolliseksi 1990-luvulta lähtien. Ennen tätä biseksuaalisuus ei ollut käsite, johon identiteettiä olisi uskottavasti voinut kiinnittää, vaan käsite, jonka avulla selitettiin inhimillisen seksuaalisuuden perusluonnetta. Tässä roolissa käsite toimi myös seksuaalivähemmistöpolitiikassa homoseksuaalisuuden olemassaolon oikeuttajana. Biseksuaalisuus on määrittänyt epänormaalin ja normaalin seksuaalisen halun rajaa, välillä toimien normaalin vahvistajana, välillä sijoittuen epänormaaleista epänormaaleimman alueelle.

Alustukseni perustuu väitöstutkimukseeni, jonka aineistona on 40 suomalaisen biseksuaalin haastattelua vuosilta 1999, 2005 ja 2009-2010, jotka muodostavat suomalaisia biseksuaaleja käsittelevän pitkittäistutkimuksen; seksuaalivähemmistöpoliittisten järjestöjen julkaisuja vuosilta 1969-1994; pornolehtiaineisto vuosilta 1972-2006; sekä valtavirtalehdistöstä kerätty, yksittäisten artikkeleiden lähiluvun mahdollistava aineisto vuosilta 1993-2012.

Kysyn, miten muutokset suomalaisessa lainsäädännössä, seksuaalivähemmistöpolitiikassa ja mediamaisemassa ovat vaikuttaneet biseksuaalisuuden käsitteeseen ja niiden ihmisten kokemuksiin, jotka määrittävät seksuaalisuutensa tuon käsitteen kautta. Millä prosessien kautta biseksuaalisuudesta tuli mahdollinen identiteettitermi homoseksuaalisuuden rikoslaita poistamisen jälkeisessä Suomessa? Miten biseksuaalista kokemusta voi luonnehtia tilanteessa, jossa biseksuaalisuuden käsite on pornoistunut? Kuinka erilaiset biseksuaalisuuden määrittelytavat risteävät eri aineistoissa? Miten biseksuaalisuus muuttui

1990-luvulta alkaen oudosta ja tuntemattomasta ilmiöstä käsitteeksi, jonka avulla voi 2010-luvulla viihdyttää ja houkutella erilaisia yleisöjä?

Elsi Hyttinen: Seksiä ja suomalaisuutta. 1910-luvun kirjallisuus queer-katseen alla

Postdoc-projektini *Limits of proper desire. Figuring sexuality and citizenship in pre-independence Finnish fiction* tarkastelee suomalaisuuden tuottamista poliittisesti latautuneena aikana, vuosina juuri ennen itsenäistymistä ja sisällissotaa. Tarkastelen kirjallisia figuureita kysyen, millaisin tavoin ja millaisin seurauksin kansalaisuuden ja seksuaalisuuden saatettiin kuvata leikkaavan toisiaan ajan kirjallisuudessa. Kysymyksen taustalla on se feministisen nationalismitutkimuksen ajatus, että seksuaalisuuden säätely ja kansalaisuuden alueen säätely ovat kytköksissä toisiinsa.

1910-luku on suomalaisessa kirjallisuudentutkimuksessa unohdettu vuosikymmen. Se on kuitenkin poliittisesti hyvin mielenkiintoinen: ensimmäinen moderni eduskunta aloitti toimintansa 1907 ja maa itsenäistyi tasan kymmenen vuotta myöhemmin. Tuossa välissä suomalaisuus oli kuviteltava uudestaan, joukkiosta, jota säädyt edustivat, sellaisten kansalaisten yhteenliittymäksi, joista jokaisen paikkaa ainakin teoriassa luonnehti poliittiseen järjestelmään osallistumisen mahdollisuus.

Tutkimukseni perustuu laajaan empiiriseen aineistoon: korpus muodostuu kaikista kansallisbibliografiaamme Fennica-tietokantaan kirjatusta fiktiivisistä proosateosista, jotka on julkaistu vuosien 1910 ja 1917 välillä, rajavuodet mukaan lukien. Tästä satojen teosten aineistosta etsin figuraatioita, joissa seksuaalisuus sekä kansalaisuus tematisoituvat yhtä aikaa ja kysyn, miten nämä halun näyttämöllistyksen rakentuvat. Mikä on sallittua, mikä tunnistettua mutta kiellettyä, entä minkä voi aavistaa jäävän ymmärrettävyyden alueen rajoille? Korpus on näin laaja siksi, että pyrin saamaan käsityksen koko kentästä, en vain siitä osasta 1910-luvun kirjallisuutta, jonka historia on myöhemmin valinnut muistamisen arvoiseksi.

Keskeinen käsitteeni on figuraatio, joka tulee tutkimukseeni esimerkiksi Hayden Whiten, Teresa de Lauretiksen, Claudia Castanedan ja Donna Harawayn kirjoitusten kautta. Työn motivaatio on queertutkimuksellinen: haluan saada kiinni normaalin ja epänormaalin, sallitun ja kielletyn muodostumisesta prosessina, erotuksesta esimerkiksi identitettisitoutuneempaan homo- ja lesbokirjallisuudentutkimukseen, jossa fokuksessa usein ovat yksittäisten henkilöihahmojen identiteetit. Työryhmäpaperissani keskityn erityisesti projektin lähtöoletusten perustelemiseen sekä työni tarkempaan asemoimiseen queertutkimuksen kentällä.

Hanna Peltomaa: Tutkijan skeptisyys ja kirjoittamisen tarkkuus. Miten pärjätä tuttuuden, arkojen aiheiden ja "Lapin lisän" kanssa

Tutkimuksessani tarkastelen seksuaalivähemmistöihin kuuluvien ihmisten elämää lappilaisissa kyläyhteisöissä. Tutkimustani varten olen haastatellut seksuaalivähemmistöihin kuuluvia henkilöitä, jotka joko parhaillaan asuvat tai ovat joskus asuneet jossain lappilaisessa kylässä. Olen myös haastatellut ns. muita kyläläisiä, mutta näitä haastatteluja ei tähän mennessä ole vielä kuin muutama. Tutkimuseettisistä syistä muut kyläläiset eivät ole samoista kylistä kuin aikaisemmat haastateltavani. Edellä mainittujen lisäksi olen haastatellut myös vuosina 2003-2004 toteutetun Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvat nuoret Pohjois-Suomessa –hankkeen projektikoordinaattoria sekä hankkeessa mukana ollutta harjoittelijaa.

Mikä on totta ja mikä tarua, tätä olen joutunut pohtimaan joidenkin haastattelujen kohdalla, tosin eri tavoin. Osa ongelmasta juontuu ilmiselvästi tuttuudesta. Haastateltavien joukossa on ihmisiä, jotka tunnen – en välttämättä kovin hyvin ja viime tapaamisesta on saattanut vierähtää vuosiakin aikaa. Mutta koska tunnen ihmisen, tiedän hänen tyyliinsä puhua ja toisinaan värittää asioita, en oikein tiedä, miten joihinkin suhteellisen hurjilta kuulostaviin kertomuksiin tulisi suhtautua. Mitä tehdä, jos haastateltavalla on oma agendansa, jota hän pyrkii ajamaan? Jos henkilö olisi ventovieras, olisinko niin skeptinen?

Toisena eettisenä kysymyksenä voisin nostaa esille sen, miten kirjoittaa tutkimuksesta. Etnografiseen tutkimukseen kuuluu tiheä kuvaus ja kontekstointi, joten miten kirjoittaa hyvin ja tarkasti paljastamatta kuitenkaan liikaa. Varsinkin kun joihinkin kyliin liittyy piirteitä, jotka ovat erityisesti niille leimallisia tai kuvastavat hyvin tiettyä jännitettä, mutta joiden liian tarkka kuvailu altistaa ne paljastumiselle, mutta joiden poisjättäminen ei sekään tee oikeutta.

Sade Kondelin: Tarpeeksi lähellä vai liian lähellä? Tutkijan ja tutkittavan samuus ja erilaisuus uusmaterialistisessa tutkimusetiikassa

Teen pro gradu -tutkielmaani seksuaalisuuden, seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen intraaktioista ruumiillistuneissa transsukupuolisuuden kokemuksissa. Aineistoni koostuu lomakekyselystä, johon vastasi n. 15 suomalaista ei heteroseksuaalista, transmaskuliinista henkilöä, ja äänitetyistä haastatteluista, joihin valikoitui viisi kyselyyn vastanneista.

Tutkimukseni spesifit metodologiset ja eettiset haasteet pohjautuvat pääosin minun ja tutkimuskohteeni kulttuuriseen ja sosiaaliseen läheisyyteen. Sen lisäksi, että olen itse eiheteroseksuaalinen transmies, tunnen useimmat haastattelemistani ihmisistä henkilökohtaisesti. Tarkastelen tämän läheisyyden implikaatioita tutkija/tutkittava rajaukselle Donna Harawayn ja Karen Baradin paikallistuneen tietämisen, diffraktiivisuuden ja toimijallisen leikkauksen käsitteiden kautta.

Harawayn vaatimaton todistaja (modest witness) on tieteellinen subjekti, joka ymmärtää oman materiaalisuutensa rajallisuuden ja toimijuuden: tieteellinen havainnointi on tutkijan ja tutkittavan (ja muiden läsnäolevien kehojen) vuorovaikutusprosessi, jossa kaikki osapuolet vaikuttavat toisiinsa ja prosessin tuottamaan tietoon. Haluan asettaa tällaiseksi vaatimattomaksi todistajaksi tulemisen oman tutkimuseettisen kehitykseni tavoitteeksi.

Muotoiltu yhteiskunta

Työryhmän vetäjät: Merja Kinnunen merja.kinnunen@ulapland.fi, Veera Kinnunen veera.kinnunen@ulapland.fi ja Virve Peteri virve.peteri@uta.fi

Perjantai 29.11. 2013 kello 15-18 tila: LS08

15.00-15.15 Työryhmän avaus

15.15-15.35 Sonja Iltanen-Tähkävuori: Potilasvaatteisiin suunnitellut valta-asetemat

15.35-15.55 Riikka Matala: Uusia hallinnan tapoja mahdollistavat uudet teknologiat

15.55-16.15 Tiina Suopajarvi: Etnografinen tutkimus ikääntyvien kaupunkisuhteesta osana kaupunkisuunnittelua

16.15-16.35 Elina Helosvuori: Hedelmättömyyden ontologiaa etsimässä.

Tapahtumapaikkoina laboratorio ja vertaistukiryhmät.

16.35-16.55 Maija Mäkikalli: Lepotuolin tarkastelua 1920-luvun lopun suomalaisissa naistenlehdissä – kysymys sukupuolesta ja kielestä.

16.55-17.15 Veera Kinnunen: Muistoja vai jätettä? Esinesuhteet muutoksessa

17.15-17.35 Petra Falin: Käyttäjälle kuviteltu – kuvitteellinen käyttäjä

17.35-17.55 Virve Peteri: Ergonomia tietona ja strategiana Suomessa ja Iso-Britanniassa (1950-2015)

17.55-18.00 Merja Kinnunen: Loppusanat

Sonja Iltanen-Tähkävuori: Potilasvaatteisiin suunnitellut valta-asetemat

Puettu keho on sekä kehollinen kokemus että julkinen identiteetin esittämisen ja vallankäytön kenttä (Entwistle 2000; Iltanen 2007). Vaatesuunnittelijat ovat kulttuurisia portinvartijoita, jotka osallistuvat ihmisten puettun kehon muokkaamiseen. Suunnittelun seurauksena vaatteet tukevat tai rajoittavat ihmisen toimijuuden mahdollisuuksia – eri tavoin kulttuurista, kontekstista ja kohderyhmästä riippuen.

Tässä esityksessä tavoitteenani on tuoda esiin potilasvaatteisiin suunniteltuja valta-asetelmia. Kysyn: Millaisia materiaalisia piirteitä potilasvaatteissa on ja millaisia tulkintoja niistä tehdään? Millaisia suunnittelu- ja hoitokäytäntöjä tuotteet heijastavat? Tutkimus tuo materiaan ja kontekstiin sidottua uutta tietoa kulttuurigerontologiaan ja muotoiluntutkimukseen.

Aineistot on kerätty kahdessa tutkimuksessa. Lähellä kehoa -hankkeessa (2004–2008) tutkimme Päivi Topon kanssa potilasvaatteiden suunnitteluun liittyviä käytännöllisiä ja eettisiä haasteita. Pukeissa kotona -hankkeessa (2009–2014) tutkin, miten muistisairautta rakennetaan vaatteiden suunnittelussa. Hankkeiden pääaineisto ovat konkreettiset vaatteet (n=23) ja niitä hyödyntäen tehdyt suunnittelijoiden (n=31), potilaiden (n=9), hoitajien (n=5)

sekä potilaiden tai muistisairaiden ihmisten omaisten (n=16) haastattelut. Aineistossa on myös kyselyjä, Internetissä julkaistuja potilasvaate-esitteitä ja muistisairauksia käsitteleviä oppaita. Aineistoja on analysoitu visuaalisen sisällönanalyysin ja visuaalisen diskurssianalyysin avulla.

Aineistoon sisältyvät tuotteet: standardisoidut pyjama ja aamutakki, oloasu, miesten ja naisten housuasut, mekko, naisten alusvaatteet, lonkkasuojaimet, ruokalappu, hygienihaalarit, turvaliivi, terapiahanskat ja terapiaessu. Yleisin materiaali on puuvilla-polyesterineulos, joka kestää laitospesun. Standardisoiduissa vaatteissa ja oloasussa koodiväri kertoo vaateen koon. Tuotteet ovat hyvin yksinkertaisia ja väljiä. Alaosissa on joustovyötärö, hihan- ja lahkeensuissa suositaan resoreita, napit ovat isoja ja monissa vaatteissa on taskut. Mekon, hygienihaalarin ja turvaliivin kiinnitys on sijoitettu takapuolelle, jottei niitä voisi riisua itsenäisesti. Turvaliivissä, essussa ja hanskoissa on pitkät nauhat, joilla ihminen voidaan sitoa tuoliin tai sänkyyn. Essussa ja hanskoissa on sisällä pienet pallot, joiden tarkoitus tarjota virikkeitä.

Haastatteluissa potilasvaatteet asemoidaan osaksi hoitolaitoksen käytäntöjä ja arvoja. Potilaiden mielestä vaatteet visualisoivat hoitolaitoksen hierarkian, jossa potilas on alimmaisena ja hänen roolinaan on olla passiivinen hoidon kohde. Potilasvaatteiden visuaaliset ratkaisut koetaan leimaaviksi. Esimerkiksi hygienihaalarissa haarojen välistä etupuolelle kulkeva raskas vetoketju tekee selväksi, että haalarin käyttäjä on inkontinentti, muistisairas ihminen. Monissa tuotteissa (haalari, ruokalappu, oloasu) on lapsenomaisia piirteitä, vaikka niiden käyttäjät ovat hyvin iäkkäitä ihmisiä. Erityisesti muistisairaille ihmisille suunnitellut tuotteet rajoittavat toimintaa konkreettisesti, perusteluina potilasturvallisuus ja riittämätön henkilökuntamitoitus. Potilasvaatteet eivät kuitenkaan ole yksiulotteisen ”pahoja”, vaan niissä on myös piirteitä, jotka on suunniteltu tukemaan ihmisen hyvinvointia (mm. isot napit, kompastumista ehkäisevät resorit, joustavat materiaalit, lonkkamurtumien ehkäisy, hygienian ylläpitäminen, virikepallot).

Potilasvaatteet heijastavat suunnittelutoiminnan ja hoitotyön ristiriitaisia käytäntöjä ja asenteita. Suunnittelijoiden työskentelyä ohjaavat muun muassa kilpailutettu hankinta ja laitospesuloiden toimintatavat. Hoitolaitoksissa ei välttämättä tiedosteta vaatteiden monia merkityksiä, ja monet eettisesti ongelmalliset käytännöt ovat rutinoituneet. Potilasvaatteiden suunnittelua on pyrittävä uudistamaan sekä tuote- että menetelmätasolla, muistisairaiden ihmisten asema huomioiden.

Riikka Matala: Uusia hallinnan tapoja mahdollistavat uudet teknologiat

Uusissa, vielä muotoutumassa olevissa, teknologioissa on mahdollisuus uusien hallinnan tapojen syntymiselle. Näin voidaan todeta, kun teknologinen innovaatio ymmärretään osaksi materiaalista todellisuuttamme ja kumppaniksemme arjessa. Tässä tekstissä uusi teknologia on älyvaate, jolla tarkoitetaan vaatekappaan, johon on teknologisilla sovelluksilla luotu uusia ominaisuuksia tai muokattu jo olemassa olevia. Uusina ominaisuuksina voidaan pitää kehon toimintojen seuraamista varten lisätyt mittarit, kuten sykemittari, jonka avulla seurataan esimerkiksi työntekijän terveydentilaa.

Tämän tekstin tavoite on avata sitä millaisia hallinnan tapoja voi mahdollistaa älyvaate, kun se teknologian ja vaatetuksen hybridinä on jotain aikaisemmin kokemattomaa. Analysoitavana aineistona

käytetään HardWorkers älyvaatekonseptia, jossa esitellään tehdasolosuhteisiin suunniteltua työvaatetusta virtuaalisen aineiston avulla. Analyysi antaa esimerkkejä mahdollisista tulevaisuuksista, mutta se ei voi olla älyvaatteisiin liittyvän hallinnan koko kuva. Se on tehdasolosuhteisiin suunnitellun älyvaatteen tutkimusta, jolloin analyysi tukeutuu ajatukselle, että tehdastyö älyvaatteen käyttökotekstina on hierarkkinen ja sisältää hallintaa eri tavalla kuin jollain muulla tavalla järjestäytynyt työ.

Virtuaaliprototyypin analyysi tuo esille, että työskentelyyn tarkoitettussa älyvaatteessa teknologia voi olla työn tekemisen väline tai työn turvallisuutta lisäävä väline, mutta samalla siitä voi muokkautua tarkentuneen hallinnan väline. Tehdasoloihin suunniteltu älyvaate aineistossa esitellyillä ominaisuuksilla voisi rajata ja hallita käyttäjänsä hyvinkin eri tavalla kuin aikaisempi vaatetus. Tätä ajattelua jatkaen älyvaatteet voivat tuottaa sen käyttötilanteisiin uusia voimasuhteita, joilla on vaikutuksensa siihen, miten niiden käyttäjä voi suhteutua muihin työntekijöihin, työympäristöönsä ja työnantajaansa.

Tiina Suopajarvi: Etnografinen tutkimus ikääntyvien kaupunkisuhteesta osana kaupunkisuunnittelua?

Kaupunkikeskustoissa risteävät monenlaiset tekijät ja merkitykset. Ne ovat muun muassa keskeisiä kauppapaikkoja, sosiaalisten kohtaamisten paikkoja, niissä asutaan, lisäksi niillä on vahvoja symbolisia, kuten kaupungin imagoon liittyviä merkityksiä. Näiden kaikkien merkitysten rakentamiseen osallistuvat niin kaupunkisuunnittelijat ja kaupungin päättäjät kuin tilaa käyttävät ja siellä liikkuvat erilaiset ihmiset. Esitelmässäni keskityn tarkastelemaan Oulun ”älykkään” kaupunkikeskustan yli 65-vuotiaita asukkaita, erityisesti heidän tapaansa liikkua keskustassa sekä tämän tilan ja toiminnan merkityksiä heille. Analysoimalla keväällä 2013 yhdeksän ikääntyvän kaupunkilaisen kanssa tekemiäni kävelyhaastatteluita, kysyn miten ikä ja sukupuoli vaikuttavat tilassa liikkumiseen, tilan käyttöön ja sen merkityksiin. Hyödyntämällä Margarethe Kusenbachin (2003) metodologista näkemystä, jonka mukaan ”mukana-kävelyssä” (‘walk-along’) ihmiset ”kutovat aiempaa tietoaan ja elämäkertansa hetkelliseen paikantuneeseen toimintaan”, ja Kirsi Saarikankaan (2006) huomiota siitä, miten tila ”auttaa muistamaan – ja estää unohtamasta”, analysoin haastatteluja sekä ajallisuuden että tilallisuuden näkökulmasta. Saarikangas huomauttaa osuvasti myös, että suunnittelulla kaupungilla on keskeinen rooli yhteiskunnan rakenteiden määrittelyssä, ja se on siten olennainen osa yhteiskunnallista vallan verkostoa.

Etnografisia menetelmiä on alettu yhä enenevässä määrin käyttää osana teknologista suunnittelua. Oma tutkimuksenikin on osa Oulun yliopiston monitieteistä Urban Interactions (UBI) - tutkimusohjelmaa, jossa paitsi suunnitellaan uusia vuorovaikutteisia teknologioita kaupungin julkisiin tiloihin, myös tutkitaan niiden merkityksiä ja vaikutuksia. Tämän vuoksi pohdin esitelmässäni, miten antropologinen etnografisiin kenttätöihin ja analyysiin pohjautuva tutkimukseni voisi mahdollisesti hyödyntää tulevia suunnitelmia. Miten ikääntyvien näkökulmat voitaisiin suunnitelmassa huomioida, ja mitä nämä näkökulmat ovat? Näen tämän osana laajempaa yhteiskunnallista ikään ja ikääntymiseen liittyvää keskustelua, ja sen vuoksi kysynkin, kenen ehdoilla julkisia tiloja rakennetaan, keitä tiloilla rajataan pois ja keiden valta-asemaa puolestaan vahvistetaan.

Elina Helosvuori: Hedelmättömyyden ontologiaa etsimässä.

Tapahtumapaikkoina laboratorio ja vertaistukiryhmät.

Mitä hedelmöityshoitoklinikan laboratorioissa tapahtuu? Minkälaisiin ongelmiin siellä puututaan ja minkälaisia prosesseja avustetaan? Entä miten toimivat tahattomasta lapsettomuudesta kärsivien vertaistukiryhmät? Minkälaisista tapahtumista niissä keskustellaan? Mitä tekemistä vertaistukitoiminnalla on laboratorioiden kanssa? Käsitelläänkö internetin keskustelupalstoilla ja lapsettomien yhdistyksen kokoontumisissa lopulta samoja asioita kuin laboratorioissa? Missä määrin ihmisten kokemukset ovat laboratorion aineellisten asioiden välittämiä? Hedelmöityshoitoklinikalla rakennetaan tietoa lapsettomuuden lääketieteellisistä syistä. Laboratorioissa näitä syitä katsellaan mikroskoopin läpi ja niistä neuvotellaan jopa molekyyli-tason toimijoiden kanssa. Mitä tekemistä näin rakentuvalla hedelmättömyydellä on esimerkiksi kumppanin puutetta surevan vertaistukikeskustelijan ruumiillisen kokemuksen kanssa?

Esityksessäni kuvaan teoreettisia ja metodologisia kamppailujani pyrkimyksissäni analysoida väitöstutkimuksessani hedelmättömyyttä erilaisissa paikoissa ja tapahtumissa, joita ne eteeni tuovat. Koettelen empirian avulla lähtökohtaani, jonka mukaan hedelmättömyyden ontologia rakentuu materiaalisissa, ruumiillisissa ja kokemuksellisissa käytännöissä. Näin se, mitä hedelmättömyys voi olla, on juurtunut esimerkiksi siihen, minkälaista teknologisesti välittyntä tietoa siitä tänä päivänä tuotetaan. Tarkastelen myös sitä, miten esimerkiksi biologinen tieto omista sukusoluista on läsnä klinikan asiakkaiden arkielämässä laboratorion ulkopuolella. Vastaavasti pohdin sitä, miten potilaat ovat läsnä laboratorioissa sekä miten esimerkiksi alkioiden elämänpotentiaalia siellä käsitellään. Toisin sanoen ontologisen erilaisuuden lisäksi pyrin tavoittamaan myös sen, minkälaiset asiat kiertävät erilaisten paikkojen välillä ja miten hedelmättömyys moninkertaisuudestaan huolimatta säilyy myös osin samana.

Esittelen myös ensimmäisiä empiirisiä havaintojani, joita olen tehnyt muun muassa laboratorioissa, biologien seminaareissa ja vertaistukiryhmissä. Kerron lisäksi kokemuksistani lääkäreiden, hoitajien, terapeuttien ja potilaiden haastattelemisesta. Esitykseni punaisena lankana ovat mietteeni siitä, miten voisin soveltaa kenttätyössäni Annemarie Molin ja Bruno Latourin ajattelua. Pohdin esimerkiksi haastattelujen käyttämistä osana tekemiseen, tapahtumiseen ja materiaalisuuteen sitoutunutta tutkimusasetelmaa sekä sitä, miten suhtautua merkitysten, tunteiden ja representaatioiden kaltaisiin asioihin tällaisessa viitekehityksessä.

Maija Mäkikalli: Lepotuolin tarkastelua 1920-luvun lopun suomalaisissa naistenlehdissä – kysymys sukupuolesta ja kielestä

Esitelmässäni tarkastelen lepotuolia 1920-luvun lopulla ajankohtaisena ja uudistuneena, ”nykyajan kodin lempihuonekaluna” suomalaisten naistenlehtien palstoilla. Erityiskohteena esittelen huonekaluliike Oy N. Boman Ab:n lepotuoleja. Vuoden 1928 lopulla liike järjesti Helsingin Mikonkadun näyttelyynsä erityisen nojatuolien erikoisosaston, jossa oli esillä useita kymmeniä nojatuolimalleja. Yritys myös mainosti lepotuolejaan poikkeuksellisen paljon 1920-luvun viimeisinä vuosina. Erityisesti ruotsinkielisessä (naistenlehti)julkisuudessa

kiinnitettiin huomiota paitsi lepotuoliin yleensäkin, myös näihin Bomanin piirustusosastolla suunniteltuihin uusiin malleihin, jotka olivat aikaisempaa pienempiä ja olivat siten helpommin sijoitettavissa myös pienikokoisiin asuntoihin. Varsinkin nahkaiset, matalat ja mukavat nk. klubitulit miellettiin perinteisesti miesten esineiksi, mutta lepotuolista puhuttiin nyt myös nykyaikaisen naisen huonekaluna. Tarkastelen esitelmässäni Bomanin lepotuolien saaman tai hankkiman julkisuuden sekä tässä yhteydessä tuoliin liitettyjen merkitysten eroja suomen- ja ruotsinkielisissä naistenlehdissä.

Veera Kinnunen: Muistoja vai jätettä? Esinesuhteet muutossa

Kotien säilytyspaikkoihin, autotalleihin, ullakoille ja kesämökeille kertyvää monenlaista tarpeellista ja tarpeetonta sälää voi pitää arjen taustakohinana: ne ovat olennainen osa nykyistä elämäntyyliämme, mutta niiden kanssa eläminen vaatii jatkuvaa siivoamista, järjestämistä tai ulossulkemista. Esineet ovat näkyviä vain silloin kun niitä tarvitaan tai silloin, kun niistä pitää päästä eroon.

Väitöskirjatutkimukseni kohteena on tämä arkinen eläminen esineiden kanssa. Lähtökohtani on ollut ajatus, että ihmisen materiaan kietoutunut maailmassa olemisen on arjessa näkymätöntä ja tulee jäljitettäväksi parhaiten kriisitilanteissa, kyseenalaistuessaan.

Tavallinen ja toistuva esinesuhteen kriisi ihmiselämän eri vaiheissa on muutto, joka tuo arjessa piiloon jäävän, elämiseen tarvittavan esinepaljouden näkyviin. Muuttaminen on tapahtumaketju, jonka aikana esineiden kanssa elämisen totunnaisuus rikkoutuu, kun kaikki kotien säilytyspaikkoihin ajan mittaan kertyneet tavarat otetaan esille ja luokitellaan ja sijoitellaan kerralla uudelleen. Tämä prosessi tekee näkyväksi kotitalouksissa kulkevat materiaalivirrat ja kuluttamisen, omistamisen, käyttämisen, muistamisen ja unohtamisen, säilyttämisen ja hävittämisen kiertojen monimutkaisuuden ja toisiinsa kietoutuneisuuden.

Tässä paperissa tarkastelen erityisesti säilyttämisen ja poisheittämisen jännitteistä suhdetta muutossa.

Väitöskirjani aineisto koostuu kolmesta, toisiaan täydentävästä ja tarkastelua syventävästä osiosta: 1) SKS:n kanssa yhteistyössä vuoden 2013 aikana kerätty muuttoaiheinen kirjoituskilpailu, 2) muuttopäiväkirjat, 3) Aistietnografiset kyläilyhaastattelut palvelutaloon muuttaneiden vanhusten luona.

Muotoiltu yhteiskunta -työryhmässä tarkoitukseni on esitellä ensimmäistä kertaa SKS:n kirjoituskilpailun tuloksia erityisesti poisheittämisen näkökulmasta kysyen, millä tavalla aineistossa kuvataan toimimista ylimääräisen, kelpaamattoman tai tiellä olevan aineksen kanssa. Koska tutustun laajaan aineistoon ensimmäistä kertaa, esittelen alustavasti mitä puolia muuttamisesta kirjoittajat nostavat esiin. Tuleeko ylipäätään suhde tavaroihin tai materiaan esille? Käsitelläänkö poisheittämisen, jätteen tai ei-haluttavaksi muuttumisen tematiikkaa lainkaan ja jos, niin miten?

Petra Falin: Käyttäjälle kuviteltu – kuvitteellinen käyttäjä

Ajatus kuvitellusta käyttäjästä – esineen, palvelun, ympäristön – on keskeinen muotoilulle.

Muotoilun kielessä ja toimintamalleissa tämä tulee esille erityisesti puheessa käyttäjälähtöisyydestä

ja -keskeisyydestä. Muotoilijoiden osaamisenkin mielletään osaltaan nojaavan nimenomaan kykyyn tunnistaa ja hyödyntää käyttäjän näkökulmaa suunnitteluprosessissa. Nimenomaan käyttäjän kokemus ymmärretään onnistuneen muotoilun tärkeänä mittarina, jopa siinä määrin, että Redströmin (2005) mukaan käyttäjä on syrjäyttänyt muotoiluobjektit alan teoreettisen keskustelun ytimestä. Samalla hän väittää, että keskeinen ongelma tässä kehityksessä on siirtymä kohti käyttäjän muotoilua. Muotoilussa idea käyttäjästä on niin itseoikeutettu, ettei huomiota ole juurikaan kiinnitetty siihen, että käyttäjä on itse asiassa muotoilun teoreettinen konstruktio: maailmaa asuttavat ihmiset muuttuvat ”käyttäjiksi” vasta suhteessa muotoilun kohteisiin eli niihin esineisiin, palveluihin ja ympäristöihin, joita heille muotoillaan. Näin Redström tulkitsee, että käyttäjää korostava keskustelu onkin vain objektikeskeisen ajattelumallin jatkumoa ja laajennusta.

Näistä lähtökohdista katsottuna käyttäjää käsitteenä ja muotoilun tutkimuksen kohteena on tarkasteltu toistaiseksi yllättävän vähän. Paperissa tarkastellaan muotoilun käyttäjää koskevia keskusteluja tai niiden puuttumista pyrkien jäsentämään sitä, millaisia konstruktioita käyttäjästä teoreettisissa keskusteluissa muotoillaan. Samalla pohditaan mahdollisuuksia toisenlaisille käsitteellistyksille, joissa käyttäjäkeskeisyydestä astutaan kohti ihmiskeskeisyyttä sekä objektien sijaan tarkastellaan muotoilun aiheita.

Virve Peteri: Ergonomia tietona ja strategiana Suomessa ja Iso-Britanniassa (1950-2015)

Työyhteisöjen tilasuunnittelu ja tilaratkaisut ilmentävät paitsi organisaatioiden kulttuuria myös heijastavat tiettyä aikakautta, jota voisi nykyisin luonnehtia ”pehmeäksi kapitalismiksi” tai ”tietoyhteiskunnaksi”. Luonteenomaista on ajatella tilojen pyrkivän kommunikoimaan paitsi asiakkailleen, myös omistajilleen ja työntekijöilleen yrityksen imagoa, sen brändiä. Tällöin yksittäisillä huonekaluilla ja esineillä on oma roolinsa organisaatioiden ”maisemoinnissa” tai organisaatiokulttuurin ilmentäjänä. Tässä yhteydessä myös ergonomia tietona ja käytäntöinä saa uusia merkityksiä. Esityksessä kysytään, minkälaisena rakentuu ergonominen tieto ja tiedon merkitys, kun sitä muokataan globaalien markkinoiden kysyntään sopivaksi?

Projektissa tutkitaan ergonomisen tiedon ja käytäntöjen muutosta vuodesta 1950 vuoteen 2015 Suomessa ja Iso-Britanniassa. Ergonomiaa tietona ja käytäntöinä ryhdyttiin kehittämään sodanjälkeisessä Euroopassa. Sittemmin ergonomisille standardeille on asetettu tietyt minimivaatimukset Euroopan tasolla, mutta ergonominen tieto ja käytäntö saa silti hyvin erilaisia paikallisia merkityksiä ja tulkintoja. Näillä kansallisilla ja kulttuurisilla eroilla on potentiaalisesti konkreettisia materiaalisia seurauksia, sillä ne ohjaavat muun muassa yritysten muotoilu- ja valmistusprosesseja. Iso-Britannia neo-liberalistisena yhteiskuntana sekä ergonomisen tiedon kotipaikkana muodostaa kiinnostavan vertailukohtaan Suomelle, jossa ergonominen tieto on rakentunut vahvasti osaksi hyvinvointivaltion eetosta.

Out of the Ordinary: Challenging Commonplace Concepts in Anglophone Literature

Chair: Joel Kuortti juhkuo@utu.fi

Saturday 30.11. at 09.00-11.00 class room: LS05

09.00-09.30 Joel Kuortti: Out of the Ordinary: South Asian Diaspora Contesting the West

09.30-10.00 Kaisa Ilmonen: Out of the Genre. The Uses of Bildungsroman in the Caribbean

10.00-10.30 Elina Valovirta: Beside Sense: Affect as Method in Sexual Readings

Joel Kuortti: Out of the Ordinary: South Asian Diaspora Contesting the West

Encounters with alterity in postcolonial literary texts frequently foreground the problem of the constitution of the self and the other (Kuortti 2007). The concept of ‘the other’ has been successfully employed in postcolonial literary studies to refer to that which remains outside the self, but in the process ‘the other’ has also become so commonplace that it has in fact become ordinary, not an ‘exotic’, special other. Defamiliarizing that which has generally been considered ordinary – in opposition to the exotic other – may then take us beyond the axiomatic self-other relationships predominantly reproduced in contemporary cultural theories.

By studying Anglophone novels by Indian diasporic, Canadian, and Caribbean writers as well as popular media forms, the research project featured in this panel focuses on that which has been regarded as ordinary, known, self-evident and formulaic. This paper’s subproject partakes in this problematisation by examining the concept of the ordinary in relation to diaspora and diasporic literature with a special focus on gender and ethnicity in works by diasporic South Asian women writers such as Kiran Desai, Ramabai Espinet, Amulya Malladi, Bharati Mukherjee and Manjula Padmanabhan. I argue that the texts by – and the representations of – diasporic South Asians do not yield to simplistic, univocal readings that merely celebrate diasporic, transnational existence, but demand more nuanced engagement with the ordinariness of such conceptions. As the question of transculturality has taken on the emblem of the usual or the expected form of existence, it is the nation and national discourse which then becomes a source of alterity. It is thus essential to examine those postcolonial master narratives of fluid contexts where identities move and mix which supposedly challenge ‘national’ discourses. The hegemony of diasporic narratives posits a demand for new active ethical reading, where the possibilities of the nation to bear upon the diasporic is questioned instead of the customary embrace of hybridity and the diasporic postcolonial condition.

Kaisa Imonen: Out of the Genre. The Uses of Bildungsroman in the Caribbean

This paper examines applications of the Western Bildungsroman in the Caribbean literary context, where the novel form is used for identity political purposes in the writings of feminist creole authors such as Jamaica Kincaid, Michelle Cliff, and Ramabai Espinet. Paradoxically, the genre is used in the Caribbean to represent de-colonizing processes of identity construction but the medium itself is imbued with the very models of identity which subjugate the depicted as “Other”, thus defining the other as self. The emancipated “other” in Caribbean Bildung narratives celebrated by postcolonial literary criticism bases itself on the commonplace concepts of Modern individuality of the Bildungs genre. Consequently, one of the most essential features of the Caribbean Bildungsroman is the particular crisis that many protagonists are faced with when they realize that the ideals of individuality are unreachable for them within the Caribbean/postcolonial reality.

The paper addresses the logic of de-familiarisation through dislocation in the context of the Bildungsroman genre. What happens to the genre when it is transferred into a cultural context other than the conditions that led to its emergence? How does the genre of Bildungsroman migrate “out of the ordinary”?

Elina Valovirta: Beside Sense: Affect as Method in Sexual Readings

This paper argues that readers’ multifaceted affective and sexual ties to the texts they read can enable re-negotiations of difference that grow out of the seeming ordinariness of the material in question. The ‘sexual feelings’ arising from reading experiences can be mobilized in meaning production by looking at those instances of Anglophone global culture often dubbed as ordinary, banal or already known to produce certain harmful stereotypes such as women’s literature (chick lit, mommy porn) or representations of Black women in hip hop culture. The ways in which these forms of culture are represented within the popular media and written reception (professional and amateur reviews) denote that the ordinary could stand re-scrutiny by an approach which sees it neither as automatically oppressive or emancipatory but as productive of myriad affects that can be mobilized for feminist readings.

Sexuality appears as the key element in meaning-production that takes place through affectivity, i.e. the ways in which readers engage with texts through feelings, emotions and embodied experiences, either explicitly by the texts’ very outset or implicitly as a result of their reception. The project interrogates theoretical and empirical readers alike and aims to construct a model of reading that not simply facilitates meaning production or exposes patriarchal or imperialist power structures but, rather, that builds on and elaborates Sedgwick’s (2003) notion of reparative reading, a project left unfinished in her introduction to the method.

Perspectives on Arctic knowledge

Chairs: Marjo Lindroth marjo.lindroth@ulapland.fi and Heidi Sinevaara-Niskanen heidi.sinevaara-niskanen@ulapland.fi

Thursday 28 November at 15-18 class room: LS17

15:00-15:10 Welcome and introducing The biopolitics of sustainable development in the Barents region, BIOS, project

15:10-15:50 Monica Tennberg: Governmentalisation of the Barents Region: Regionalism, knowledge and economy

15:50-16:30 Pekka Rantanen: The rise and fall of the Santa Claus Land

16.30-17:10 Joonas Vola: ARCTIC REGALIA - Cultural 'Relics' in Performing Sovereignty via Economy in the Global North

17:10-17:50 Heidi Sinevaara-Niskanen: Vocabularies for human development: Arctic politics and the power of knowledge

17:50-18:00 Discussion

Monica Tennberg: Governmentalisation of the Barents Region: Regionalism, knowledge and economy

This paper investigates Nordic scholarship on the Barents Euro-Arctic Region and the ways in which this scholarship has understood the economy as a part of political reasoning and the practice of region-building. Regional governmentality – a political rationality and practice of region-building – requires knowledge about politics and the economy and the connections between the two. In principle, knowledge and experts play a central role in neoliberal regional governmentality by enabling governance at distance and by self-identification. The main discursive practices identified in this genealogical analysis that establish relations between the economic and political spheres in the Barents Region are the need to be governed and the need to have an identity. These discourses are indicative of a process of governmentalisation in the region, a development which has not been fully completed. As a result, the knowledge base about the region and its development is fragmented, limited and partial.

Pekka Rantanen: The rise and fall of the Santa Claus Land

Once upon a time there was close to nothing by the Arctic Circle located near to Rovaniemi. There was a sign erected in 1930s to indicate that crossing of the Circle would take place at the spot. Then Mrs. Eleanor Roosevelt was to visit Rovaniemi in 1950. This came as a surprise to the presumed hosts. A cabin was erected by the Arctic Circle in a week and was 'ready to receive its distinguished visitor'. The cabin and the development of the site

afterwards have been important for local tourism. Today, there is a huge complex of buildings where tourists can meet the Santa Claus. The presentation studies the growth of the tourism industry in Lapland. The development of local tourism industry is followed by investigating the rise and fall of the Santa Claus Land ltd. The company aimed to promote tourism and trade. It was established in the late 60s and lived actively up to about 1980. The story of the Santa Claus Land ltd. ended there, but its legacy of constructing Finnish Lapland as 'the original Santa Claus land' had taken hold. The subsequent boom of the tourism industry in Lapland has used this 'knowledge' actively, and the presentation argues that without the immense planning and development efforts of the Santa Claus Land in 1960s and 1970s the Santa Claus would now dwell somewhere else.

Joonas Vola: ARCTIC REGALIA - Cultural 'Relics' in Performing Sovereignty via Economy in the Global North

This study looks into contemporary use of inukshuk in the conflicts of Northern political economy as a signifier of region, livelihoods and violence. Inukshuk is a human figure erected from stones, traditionally used by Inuit in hunting caribou and as navigation aid. In 2011 Chinese animal welfare groups blamed the Canadian government of "racist bias" and "cultural imperialism" for selling their country seal products banned by the European Union. Business is small but politically sensitive, because sealers are mainly from Inuit communities whose incomes have collapsed due to the melting of Arctic ice and diminishing demand. In PETA's campaign inukshuk-logo of Vancouver's Olympic Games was re-established as a violent seal slaughterer. Inuksuk which as an expression of collective labor and approach toward the surrounding landscape escaped from the local micro-economic context into a global scale of conflicting political economies. Simultaneously it performed mint regalia, sovereign insignia of economic production and rules of exchange in the region. The study asks how the representations of inukshuk expresses the agency and relation between body, collective and landscape as a form of sovereign power in the context of emerging crisis in political economies relating to indigenous practices, political activism and global bioeconomy.

First part of the paper describes the historical background of inukshuk in the light of anthropological study on material culture, simultaneously estimating and opening the understanding for the agency of material objects and a subjectification defined by acts. Alongside the essence of regalia as the insignia characteristic of sovereign's Body politic is related to material practices of moving within the region and economic subsistence.

Second part continues with the formation of hypothesis on Arctic Regalia by looking into contemporary form of inukshuk which redefine the region in relation to international and global context and the legitimacy of animal based subsistence.

Heidi Sinevaara-Niskanen: Vocabularies for human development: Arctic politics and the power of knowledge

The Arctic Council has been accorded the status of knowledge holder and knowledge

provider for the Arctic region. The paper probes the broader definition-making power of Arctic knowledge, challenging the common notion that the knowledge is value neutral. It argues that attention should be paid to the ways in which power is exercised in and through the various reports and assessments published under the auspices of the Council. The specific focus of the paper is human development and gender as an aspect of that development. The research analyses the Arctic Human Development Report in order to examine the ways in which knowledge defines human development and its agents in the Arctic. The paper draws on Foucault-inspired and feminist approaches to analyse three vocabularies of rule in particular: strength of the community, vulnerability and the need for adaptation. These vocabularies are coexistent and share an emphasis on communities. Yet, questions of gender seldom figure in them, a lack of salience that reveals the power of the partiality of knowledge. The politics of knowledge operates by foregrounding only certain accounts of Arctic development.

Poliittisen kulttuurin tutkimus

Työryhmän vetäjät: Aino Anttila aino.o.anttila@helsinki.fi Veikko Eranti veikko.eranti@helsinki.fi ja Tuukka Ylä-Anttila tuukka.yla-anttila@helsinki.fi

Perjantai 29.11. klo. 9-11: Poliittinen kulttuuri 1: Kansakunnan ja hyvinvointivaltion rajankäynti tila: SS14

9:00-9:05: Aloituis

9:05-9:30: Minna Seikkula: Hyvän puolella?Rasismmin vastustaminen opasteksteissä"

9:30-9:55: Aila Mustamo: Pientä Suomea puolustamassa: Isänmaalliset laulut kansallisen identiteetin ja toiseuden rakentamisen välineinä YouTubessa

9:55-10:20: Niko Pyrhönen: Harnessing the welfare:Economic justification and contestation of anti-immigration advocacy within the Finnish social media

10:20-10:45: Janne Autto & Mikael Nygård: Kulttuuri, kulttuurintutkimus ja hyvinvointivaltion politiikka

10:45-11:00: Roundtable

Perjantai 29.11. klo.15-18: Poliittinen kulttuuri 2: Mitä on poliittinen kulttuuri? tila: 117 Erityisopetus

15:00-15:05: Aloituis

15:05-15:30: Eeva Luhtakallio: Performatiivinen valta ja poliittinen kulttuuri Suomessa

15:30-15:55: Lotta Lounasmeri: Luottamuksen rakentamista uusien keinoin? Poliittisen kulttuurin muutos avoimessa mediayhteiskunnassa

15:55-16:20: *Aino Anttila: Eurokriisin politisaatio kahdessa kansallisessa poliittisessa kulttuurissa*
16:20-16:45: *Matti Leskelä: Pohjoista kaupunkilaisuutta tutkimassa*
16:45-17:10: *Ainur Elmgren: Kommunismeja ja kommunisteja Neuvostoliiton jälkeen: Poliittinenidentiteetti historiakulttuurin puristuksissa Suomessa, Saksassa ja Ranskassa*
17:10-17:35: *Veikko Eranti: Oikeuttamisteoria poliittisen kulttuurin tutkimuksessa*
17:35-18:00: *Roundtable*

Minna Seikkula: Hyvän puolella? Rasismin vastustaminen opasteksteissä"

Mistä aineksista rasismin vastainen puhe rakentuu? Politisoiko rasismin vastustaminen jotain, ja jos niin mitä ja millä ehdoin? Minkälaisen ymmärryksen varaan rodullistamisesta ja sen historioista rasismin vastustaminen rakentuu? Näitä kysymyksiä käsittelemme viime vuosina Suomessa ilmestynyttä, kansalaisjärjestöjen tuottamaa rasismin vastaiseen toimintaan suunnattua materiaalia lukemalla. Luennassa nojaudun jälkikoloniaaliseen teoriaan ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin arvioida kriittisesti ja tulkita uudelleen rodullistamisen prosesseja sekä kansallisvaltiota viitekehyksenä.

Aila Mustamo: Pientä Suomea puolustamassa: Isänmaalliset laulut kansallisen identiteetin ja toiseuden rakentamisen välineinä YouTubessa

Vanhat isänmaalliset laulut ovat kiinnostaneet minua jo pitemmän aikaa. Ne ovat nostalgisia ja monesti musiikillisesti ansiokkaita. Ne kiehtovat myös videopalvelu YouTuben käyttäjiä. Lauluihin yhdistetyt kuvat kertovat siitä, millaisia merkityksiä palvelun käyttäjät yhdistävät niihin. Merkityksellistäminen jatkuu kommenttiketjuissa. Vaikka videot ovat yksittäisten ihmisten tekemiä eivätkä edusta minkään poliittisen ryhmän näkemyksiä, ne eivät ole epäpoliittisia. Niiden kautta rakentuvat käsitykset siitä, keitä ja millaisia meidän pitäisi olla ja ketkä edustavat toiseutta yhteiskunnassa.

Lauluja merkityksellistetään kuitenkin eri tavalla kuin niiden kirjoitushetkellä. Tutut isänmaalliset laulut kertovat monesta historian vaiheesta – myös 30-vuotisesta sodasta, Krimin sodasta, jääkäreistä eli ajalta ennen Suomen itsenäistymistä – mutta suurin osa niiden kuvituksesta on peräisin toisesta maailmansodasta ja Tuntemattomasta sotilaasta. Kommentteissa näkyvät ajankohtaiset yhteiskunnalliset kysymykset. Toisaalta jotkut aiemmin yleiset laulut, esimerkiksi Ateenalaisten laulu, eivät ole saaneet suosiota YouTube-yhteisön keskuudessa. Eroavatko kauniina kuolleet nuorukaiset ja nuorteat kukkaset liikaa siitä, mitä nykynuoret ovat tottuneet pitämään isänmaallisuutena ja oikeanlaisena maskuliinisuutena?

Isänmaallisista lauluista tehdyt YouTube-videot herättävät kysymyksiä, millaisia ajatuksia niiden tekijöillä on suomalaisuudesta, isänmaallisuudesta ja historiasta. Toisaalta ne toimivat myös uudelleen merkityksellistämisen ja nationalismien rakentamisen areenana julkisessa, mutta

epävirallisessa tilassa.

Niko Pyrhönen: Harnessing the welfare: Economic justification and contestation of anti-immigration advocacy within the Finnish social media

Considering the recent increase in saliency of the questions pertaining to immigration politics in the mainstream media and the heated debate on various interactive, grass-root fora, this paper examines the discursive practices for the proliferation of anti-immigration advocacy in the Finnish blogosphere and social media. The analysis focuses on the discourses seeking to justify, mainstream and normalize the anti-immigration political rhetoric as part of the mundane public debate on social policy and economic redistribution. It also assesses extent to which these supposedly neo-liberal, welfare economic discourses are being challenged by emphasizing their underlying nativist assumptions and welfare chauvinist norms.

Employing rhetorical discourse analysis, this paper aims to illustrate how the welfare-state pertinent moral resources are being constructed and harnessed by the anti-immigration actors, with the purpose of establishing a greater social justifiability for anti-immigration politics in the public debate. These justificatory discourses – drawing from the denial of any underlying racist and xenophobic motivations – are then contrasted with the online commentaries by cosmopolitan actors. This allows a critical examination of how cosmopolitan actors seek problematize some of the more populist and nativist discourses that reduce the public anti-immigration advocacy to the economic necessities that are increasingly perceived as maintaining the welfare state.

Janne Autto & Mikael Nygård: Kulttuuri, kulttuurintutkimus ja hyvinvointivaltion politiikka

Hyvinvointivaltion politiikan tutkimuksessa kiinnostus kulttuuria ja ”kulttuurista käännettä” kohtaan on kasvanut 1990-luvulta alkaen, ja kyseisellä tutkimuskentällä onkin käyty keskustelua kulttuurinäkökulman tarpeellisuudesta. Tutkimuksissa kulttuuria on käytetty usein hyvinvointivaltioiden eroja selittävänä tekijänä. Lisäksi hyvinvointivaltion politiikan muutoksia ja muutostarpeita on tutkittu suhteessa laajempaa modernin yhteiskunnan kulttuurista muutosta. Näiden tutkimusten kansalliseen yhtenäiskulttuuriin ja toimijoiden ominaisuuksiin sekä poliittisiin ideologioihin ja normatiivisiin ajatuksiin keskittyvä kulttuurikäsitys on haastettu tarjoamalla tilalle lähestymistapaa, jossa kulttuuri käsitetään perustavanlaatuisempaan suhteeseen hyvinvointivaltion politiikkaan ja vallankäyttöön. Esityksemme lähtökohtana kuitenkin on, että kulttuurin määrittäminen ei ole erityisen hedelmällinen lähtökohta kulttuurinäkökulman ymmärtämiseksi. Tämän sijasta keskitymmekin tarkastelemaan, miten kulttuurinäkökulma on ilmennyt hyvinvointivaltion politiikan tutkimuksessa kulttuurintutkimuksen ja kulttuurisosiologian ajatuksien on soveltamisena. Kysymme, millaisena hyvinvointivaltiota koskeva poliittinen toiminta käsitetään näitä soveltavissa tutkimuksissa sekä miten ne ohjaavat tutkimaan hyvinvointivaltion politiikkaa. Väitämme, että näiden muodostamassa kulttuurinäkökulmassa on olennaista tietyn kulttuurikäsitteen sijasta hyvinvointivaltion politiikan tulkinnanvaraisuuden, ristiriitaisuuden ja keskeneräisyyden korostaminen. Tämä kulttuurinäkökulma pyrkii ymmärtämään, miten hyvinvointivaltiollisia käytäntöjä

ylläpidetään tai muutetaan esimerkiksi merkitysten ja diskursiivisten käytäntöjen kautta sekä millaista vallankäyttöä hyvinvointivaltio pitää sisällään.

Eeva Luhtakallio: Performatiivinen valta ja poliittinen kulttuuri Suomessa

Klassiset valtateoriat käsittelevät valtaa universaalina ilmiönä, jolle voidaan antaa yleispäteviä määritelmiä. Tuore kulttuurisen ja poliittisen sosiologian piirissä käytävä keskustelu kuitenkin kyseenalaista monet valtateorioiden lähtökohdat. Yhtenä keskustelijoista tässä debatissa Jeffrey Alexander on esittänyt, että esimerkiksi Weberin valtakäsitys jättää nyky-yhteiskunnan tutkijan vaille ratkaisuja pysähtyessään kysymyksiin vallan legitimitetistä. Nykyisen kaltaisissa (media)yhteiskunnissa valta ei toimi legitimitettiin nojaten, vaan jatkuvasti rationaalisen, legitimiin vallan ja auktoriteetin rajoja koetellen. Alexanderin mukaan valtateoriasta tulee siten moderneissa demokratioissa teoriaa vallan affektiivisista kulttuurisista performansseista. Performatiivinen valtateoria perustuu vallan estetiikan, teatraalisuuden, tekstien ja symbolien kaltaisille määreille. Myös vallan hauraus – se, että jatkuva legitimitettkriisi on sille ominainen tila – on performatiivisen valtateorian keskeinen lähtökohta.

Edellä mainituilla ilmiöillä – estetiikka, symbolit, kriisi... – voidaan toki yrittää hahmottaa joitakin universaaleja vallan piirteitä, mutta samalla niiden kontekstisidonnaisuus on mitä ilmeisintä. Se, miltä näyttää vaikkapa populistisen politiikan estetiikka esimerkiksi Suomessa ja Amerikassa, tai mitä ovat kansalaisliikkeen menestyksen avaimet Suomessa ja Ranskassa, ovat kysymyksiä, joihin vastaamiseksi on lähestyttävä valtateoriaa poliittisen kulttuurin näkökulmasta. Puheenvuorossa pohdin miten performatiivisen vallan teoriaa voidaan hyödyntää poliittisten kulttuurien eroja ja yhteyksiä analysoitaessa. Esimerkkinä käytän mm. tapausta pyöräilyn edistäminen Helsingissä, jonka avulla pyrin hahmottamaan kansalaistoiminnan performatiivisen vallan erityispiirteitä suomalaisessa poliittisessa kulttuurissa.

Lotta Lounasmeri: Luottamuksen rakentamista uusin keinoin? Poliittisen kulttuurin muutos avoimessa mediayhteiskunnassa

Paperissa käsitellään suomalaista poliittista kulttuuria ja sen muutosta, kun korporatiivisesta järjestelmästä ollaan liikkumassa kohti markkinahenkisempää, kilpailullisempaa ja kaupallisempaa systeemiä. Suomalaisen yhteiskunnan ”avauduttua” niin poliittisesti kuin taloudellisestikin 1980- ja 1990-luvuilta lähtien suomalainen mediakenttä ja poliittinen päätöksentekojärjestelmä ovat olleet murroksessa. Poliittisen kulttuurin keskeisenä tekijänä tarkastellaan luottamusta, ja suomalaiseen kontekstiin tuotuna pohditaan sitä, miten luottamusta rakennetaan uusin tavoin medioitumisen ja nk. promotio- ja PR-kulttuurin aikakaudella. Empiirisenä esimerkkinä käytetään viestinnän konsultteja, jotka tarjoavat palvelujaan yhteiskunnan eri sektoreita edustaville organisaatioille näiden pyrkimyksissä vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon niin julkisuuden kuin poliittisen järjestelmän kautta.

Aino Anttila: Eurokriisin politisaatio kahdessa kansallisessa poliittisessa kulttuurissa

Esityksessäni tarkastelen, minkälainen merkitys poliittisella kulttuurilla on eurokriisin politisaatioprosesseissa, kun vertaillaan tilannetta erilaisissa kansallisissa konteksteissa. Kysymys liittyy väitöskirjatutkimukseni aiheeseen eurokriisin politisoitumisen muodoista yhteiskunnan institutionaalisella ja ruohonjuuritasolla Suomessa ja Espanjassa. Voiko toimintatapojen eroja selittää ja ymmärtää vetoamalla erilaisiin poliittisiin kulttuureihin? Mistä poliittiset kulttuurit ammentavat piirteensä ja miten ne suhteutuvat ylikansallisiin kulttuurisiin ilmiöihin? Miten talouskriisin poliittiset ja sosiaaliset ulottuvuudet näyttäytyvät kulttuurisina kysymyksinä? Havainnollistan poliittisten kulttuurien, ylikulttuurisen poliittisen toiminnan, ja kriisin erilaisten ilmentymien välisiä suhteita talousaktivismiin ja institutionaalisen tason poliittisiin kiistoihin liittyvien esimerkkien avulla.

Matti Leskelä: Pohjoista kaupunkilaisuutta tutkimassa

Kaupungistuminen on kiihtynyt ja sitä pyritään edelleen kiihdyttämään. Kataisen hallitusohjelman lähtökohtainen tavoite on kuntarakenteen muutos, jonka keskiössä ovat vahvat kaupunkiseudut, joiden avulla väestöä keskitetään kansallisen kilpailukyvyyn lisäämiseksi. Hallitusohjelman tekstiin on upotettu porrastus, jonka mukaan ”Kaupunkikeskusten tulee muodostua metropolialueesta, vahvoista kaupunkiseuduista sekä maaseutu-keskuksista” (Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelma, 2011, 44). Poliittisen tekstin avulla pyritään muokkaamaan suomalaista väestöä osaksi yleistä kaupunkilaisuutta, jolloin vaarana on erityisyyden ulottuvuuksien syrjäyttäminen. Voiko kaupunkilaisuus toteutua samankaltaisena ilmiönä niin Helsingissä kuin pohjoisilla Oulun ja Rovaniemen kaupunkiseuduilla? Tulisiko poliittisessa puheessa ja sen tutkimuksessa käsitellä yleisen kaupunkilaisuuden sijasta erityistä kaupunkilaisuutta?

Kaupungistuminen ilmaantui perifeeriseen Suomeen maailmanlaajuisesti tarkastellen myöhään, mutta myös Suomessa, pohjoisen kaupungistumisen keskukset - Oulu ja Rovaniemi - ilmaantuivat vasta eteläisen Suomen kaupungistumisen keskusten ilmaantumisten jälkeen. 1850-luvun puolivälin liberalismien elinkeinovapauksien aallot avasivat tietä oululaiselle laivanrakennukselle ja viennille, kun sarjallisten katovuosien nälkäepidemioiden leikkasivat seudun väestön elinoloja. Elinkeinovapauksien lisäys käynnisti myös Rovaniemen höyrysaateollisuuden mahdollistaman modernisaation aallon, joka kiihdytti Rovaniemen keskustan rakentamista, lisäsi seudulle muuttoa, mutta tuotti myös slummiutumista. 2010-luvun pohjoisen kaupunkilaisuuden ongelmissa korostuvat erityisyyden ongelmien sivuuttaminen niin instituutioiden poliittisissa ja kansallisissa ohjelmissa, kuin arjen käytännöissä. Historiallisten katkostahtumien ja niitä läpäisevien pitkän aikavälin jatkuvuuksien käytäntöjen tutkimus avaa mahdollisuuksia 1850-luvun pohjoisen kaupunkilaisuuden tutkimiseen. Näiden kahden katkoksen väliltä voidaan pykiä erittelemään pitkän aikavälin jatkuvuuksia, jotka voivat avata, edes hieman sitä, miten on tultu pohjoisiksi kaupunkilaisiksi.

Ainur Elmgren: Kommunismeja ja kommunisteja Neuvostoliiton jälkeen: Poliittinenidentiteetti historiakulttuurin puristuksissa Suomessa, Saksassa ja Ranskassa

Esityksessäni käsittelen nykypäivän ristiriitaisia tulkintoja kommunismista historiallisena ilmiönä ja poliittisena aatteena. Neuvostoliiton luhistumisen jälkeen ovat myös kommunistiset liikkeet Länsi-Euroopassa kohdanneet suuria haasteita olemassaololleen – joko ne ovat menettäneet tukijansa tai yrittäneet valloittaa itselleen oikeuden määritellä kommunismi uudestaan ottaen joskus hyvinkin jyrkkää etäisyyttä menneisyyden ilmiöihin. Tutkin erityisesti yksittäisten jäsenten poliittista identiteettiä haastattelujen kautta, mutta myös puolueiden ja järjestöjen julkista retoriikkaa, yhteisöllisiä rituaaleja ja historiallisia viittauksia. Pienpuolueille yhteinen haaste on uusien kannattajien houkutteleva ilman että vanhat tukijat tuntevat itsensä sivuutetuiksi. Esitykseni keskittyy itseään kommunistiksi kutsuvien yksilöiden henkilökohtaisiin kertomuksiin Suomessa, Saksassa ja Ranskassa. Tutkimuksessani ”poliittinen kulttuuri” syntyy menneisyyden hallinnan ja historiakulttuurin risteytyksestä. Identifikaatio kommunistina johtaa määritelmästä riippumatta pakkoon suhtautua aatteen menneisyyteen. Miten itseään kommunistina pitävä henkilö oikeuttaa valintansa tänä päivänä? Haastattelujen kautta analysoin siis ilmiötä jota voi kuvailla yksilöiden ”historiakulttuuriksi”, jonka tarkoitus on antaa menneisyydelle merkitystä nykypäivän näkökulmasta, usein motivoituna toiveilla tulevaisuuden varalle.

Veikko Eranti: Oikeuttamisteoria poliittisen kulttuurin tutkimuksessa

Termin ”poliittinen kulttuuri” alle mahtuu monenlaisia ilmiöitä. Toisaalta kaikki kulttuurintutkimuksellinen politiikkaan liittyvä tutkimus livahtaa sen alle. Toisaalta tehtäessä vertailevaa tutkimusta, eri maiden erilaiset poliittiset kulttuurit toimivat usein selittäväinä muuttujana, itse käsite jäädessä selventämättömäksi. Poliittiselle kulttuurille on kuitenkin mahdollista luoda myös tarkkarajaisempia määritelmiä. Tässä esityksessä käsittelen Laurent Thévenot’n yhteiselämän kielioppeja ja sitoutumisen sosiologiaa tällaisen määritelmän luomisen pohjina. Oikeuttamisteoria ja yhteiselämän kieliopit antavat välineitä vertailuun ja toimivat mielekkäästi nimenomaan koko kulttuurin tarkastelun tasolla. Esityksessäni tarkastelen myös näiden käyttämisen rajoja – sitä, mitä osaa poliittisesta kulttuurista oikeuttamisteoria ei kuvaa.

Populismien retoriikka ja sen kulttuuriset kytkennät

Työryhmän vetäjä: Urpo Kovala urpo.kovala@jyu.fi

Perjantai 29.11 klo 15.00-18.00 tila: LS18

15.00 – 15.10 Urpo Kovala: Työryhmän avaus

15.10 – 15.40 Suvi Keskinen: Antifeminismiä ja valkoista identiteettipolitiikkaa. Poliittiset antagonismit maahanmuuttovastaisessa retoriikassa.

15.40 – 16.10 Katariina Mäkinen: Me ja muut maahanmuuttovastaisen keskustelun retoriikassa

16.10 – 16.40 Erkki Vainikkala: Kiirastuli ja orjamoraali – populismien kokoava ja hajottava retoriikka

16.40 – 17.10 Veli-Matti Pynttari: Essee, kulttuurikritiikki ja populismi

17.10 – 17.40 Urpo Kovala: Populistinen retoriikka ja vuorovaikutus

17.40 – 18.00 Loppukeskustelu

Suvi Keskinen: Antifeminismiä ja valkoista identiteettipolitiikkaa. Poliittiset antagonismit maahanmuuttovastaisessa retoriikassa.

Esityksessä tarkastellaan miten sukupuolitettuja, rodullistettuja ja luokkaan sidottuja vastakkainasetteluja rakennetaan oikeistopopulististen poliitikkojen ja maahanmuuttovastaiseen liikkeeseen kytkeytyvien intellektuellien teksteissä. Keskeiset uhkakuvat tutkituissa teksteissä rakentuvat ”valkoisen kansakunnan” ja tähän kiinteästi liittyvän ”länsimaisen sivilisaation” uusintamisen ympärille. Poliittiset vastustajat kuvataan usein sukupuolitetuina ja luokka-asemaan viittaavin termein. Maahanmuuttovastaiseen puhutapaan yhdistyvät väitteet ”liian pitkälle menneestä” feminismistä ja postkoloniaalien valtasuhteiden liittäminen keskusteluun heteroseksuaalisten suhteiden muutoksesta. Tutkitussa retoriikassa rodullistetut maskuliinisuudet ovat merkittäviä ”toisia”, joita vasten valkoisia maskuliinisuuksia rakennetaan, mutta huomion keskipisteessä ovat kuitenkin niiden toimijoiden väliset suhteet, joiden kansakuntaan kuuluminen on kyseenalaistamatonta.

Katariina Mäkinen: Me ja muut maahanmuuttovastaisen keskustelun retoriikassa

Maahanmuuttovastaisen keskustelun retoriikkaa sävyttää jako meihin ja muihin. Ilmeisin jakolinja kulkee valkoisen heteromiehen ja hänestä eroavan ”toisen” välillä – olipa tuo toinen sitten poliitikonainen, siirtolainen tai feministi – sekä ”tavallisen kansalaisen” ja ”eliitin” välillä. Näiden varsin räikeiden jakojen lisäksi maahanmuuttovastaisessa keskustelussa rakentuu kuitenkin myös muita, hienovaraisempia ja neuvottelun alaisia jakolinjoja, joissa ”meidän” yhtenäisyys

kyseenalaistuu. Kyse on esimerkiksi eronteosta uusliberalismin ihannetoimijan eli rationaalisen, riippumattoman ja taloudellisesti tuottavan subjektin sekä ei-ihanteellisen, riippuvaisen ja taloudellisesti tuottamattoman subjektin välillä. Esityksessäni jäljitän erilaisista jaoista ja eronteista käytävää neuvottelua maahanmuuttovastaisen keskustelun pääasiallisella internet-areenalla eli Hommaforumilla. Olen erityisen kiinnostunut siitä, millä tavoin taloudelliseen rationaliteettiin kytkeytyvät jaottelut yhdistyvät etnisyyteen ja sukupuoleen liittyviin erontekoihin.

Erkki Vainikkala: Kiirastuli ja orjamoraali-populismien kokoava ja hajottava retoriikka

Populistisessa retoriikassa yhdistyvät epämääräisyys ja aggressiivisuus. Näitä ei kannata ajatella arvo-arvostelmina. Kumpikin ominaisuus liittyy Ernesto Laclauin kuvaamaan ”samastusketjuun”, jossa erilaiset ryhmät ja agendat liittyvät toisiinsa jonkin eri suunnista latautuvan ja samalla koko ketjua lataavan elementin kautta. Niin kauan kuin ketju pysyy koossa, tämä elementti nimeää takenevasti koko ketjun. Vaatimusten yhdistyminen ja nimeäminen edellyttää ”absoluuttisen negatiiviseksi” koettua ulkopuolta. Populismien retoriikka vahvassa mielessä kuvaa tällaisen ketjun syntymistä metaforisesti tiivistyvinä ja metonymisesti siirtyvinä latauksina. Tällainen ketju on jo määritelmällisesti merkityksiltään epämääräinen, koska se sisältää aina erilaisia elementtejä ja ladattu/lataava osa voi esittää ja edustaa kokonaisuutta vain jakautuneesti. Juuri merkitystason epämääräisyys mahdollistaa affektiivisen panostuksen yhtenäisyyden ja lujouden (aggressiivisuuden). – Lisään tarkasteluun kuitenkin toisen näkökulman, joka ei sisälly tähän populismien peruseritiikkaan. Esimerkki tulee perussuomalaisen sisäisestä skismasta ”soinilaisten” ja ”halla-aholaisten” välillä. Vaikka edellä mainittu retoriikka vetää niitä samaan ketjuun, niiden panostukset ovat erisuuntaisia ja toisilleen (kätkeytyvä?) vihamielisiä. Erittelen niiden suhdetta Nietzschen herra- ja orjamoraalin käsitteitä soveltamalla. Niiden avulla ei voi luokitella mutta ne avaavat näkökulmia. Ero voidaan tiivistää Soinin BBC:n haastattelussa ja muualla esittämään apologiaan Halla-ahon ”kiirastulesta” ja Halla-ahon ajatuksiin suomalaista ja länsimaista kulttuuria jäytävästä vieraskoreudesta – ”orjamoraalista”, johon hän omaksuu ”herramoraalin” näkökulman, moraalien tuolla puolen. Perussuomalaisen populismien samastussuhteita tarkastellaan tässä siis erityisesti moraalikysymyksenä, jolla on potentiaalisesti hajottava vaikutus.

Veli-Matti Pynttari: Essee, kulttuurikritiikki ja populismi

Kirjallisuudenlajina esseitä on pidetty ilmaisumuotona, jossa partikulaari kokemus muuntuu vaivattomasti universaaliksi merkitykseksi. Erityisesti henkilökohtaisuutta korostavien esseiden on katsottu olevan parhaimmillaan yleisinhimillisiä ja vähintäänkin tarjoavan mahdollisuuden samastua kirjoittajan välittämään ehkä arkiseen ja vähäpätöiseenkin kokemukseen. Viime vuosina esseestä on kuitenkin tullut erityisen suosittu ja ajankohtainen kulttuurikritiikin laji. Kuinka esseen henkilökohtaisuutta korostavat ominaisuudet toimivat tilanteessa, jossa huomion kohteena on yhteinen sosiaalinen todellisuus? Onko esseestä tullut populistinen laji, kun lukijoille tarjotaan argumentoinnin ohella samastumista partikulaariin näkökulmaan? Minkälaisesta poliittisesta toimijuudesta esseissä on kysymys?

Esityksessä tarkastellaan suomalaisen nykyeseen kulttuurikriittisiä piirteitä ja populistisia juonteita ja pyritään osoittamaan henkilökohtaisuuden houkuttelevuutta esseen lajia ja populistista strategiaa määrävänä tekijänä.

Urpo Kovala: Populistinen retoriikka ja vuorovaikutus

Populistisesta retoriikasta puhuttaessa korostuvat väistämättä vastakkainasettelut. Niitä tarkasteltaessa fokus on yleensä populistisen retoriikan subjekteissa – tai oikeammin positioissa, joihin nuo subjektit asettuvat. Tässä esityksessä erittelen suomalaiseseen populismiin liittyviä keskusteluja toisenlaisesta tulokulmasta, vuorovaikutuksena, jossa on mukana useita erilaisia positioita ja jossa positiot vaikuttavat toisiinsa yllättävilläkin tavoilla. Tilannetta mutkistaa se, että julkisuuden muuttumisen vuoksi keskusteluissa törmäävät toisiinsa myös erilaiset vuorovaikutuksen kulttuurit, joilla on hyvin erilaiset tavoitteet ja keinot. Tarkastelen esityksessäni tämän vuorovaikutuksen jälkeä teksteissä ja siihen liittyviä retorisia keinoja, tutkijan ja muiden 'kolmansien' (Simmel) roolia sekä retoriikkojen seurauksia ja pohdin lopuksi 'oikosulun' mahdollisuuksia tässä systeeminkaltaisessa asetelmassa.

Rethinking Citizenship and Belonging in a Global World

Chairs: Tiina Seppälä tiina.seppala@ulapland.fi and Jarno Valkonen jarno.valkonen@ulapland.fi

Workshop 1 (in English)

Chair: Tiina Seppälä

Thursday 28.11. at 15:00–18:00 class room: SS14

15:00–15:20 Rusten Menard (University of Helsinki): Analysing modalities in the construction of hegemonic and counter discourses; an example involving classifications of equality and difference in a study on social order

15:20–15:40 Ville Erkkilä (University of Helsinki): Belonging and narrating as key structures in nationalistic thought

15:40–16:00 Julia Honkasalo (University of Helsinki): Rethinking citizenship and human rights: Arendt and Butler on the right to belong

16:00–16:20 Coffee break

16:20–16:40 Heino Nyysönen (University of Tampere): Kaksoiskansalaisuus ja äänestämisen politiikat

16:40–17:30 Discussion

Workshop 2 (in Finnish)

Chair: Jarno Valkonen

Friday 29.11. at 15:00–18:00 class room: SS14

15:00–15:20 Marja Alastalo & Riikka Homanen (University of Tampere): Doing ‘official’ belonging in the practices of residence registration and population statistics

15:20–15:40 Mikko Hautakangas (University of Tampere): Young Men’s Media Participation, Citizenship and Sense of Belonging

15:40–16:00 Mari Maasilta (University of Tampere): Social networks as a source of relevant information about society

16:00–16:20 Coffee break

16:20–16:40 Tiina Räisä (University of Helsinki): Refugee woman of the year, media rituals as verbal practices of “tolerance”

16:40–17:00 Katja Mäkinen (University of Jyväskylä): Scales of EU-citizens’ identity and participation

17:00–17:30 Discussion

Rusten Menard: Analysing modalities in the construction of hegemonic and counter discourses; an example involving classifications of equality and difference in a study on social order

In this paper I approach belongingness in relation to how hegemonic, exclusionary discourses are built as well as disarticulated, resisted and reformulated in communication using modalities. In social semiotics, modality generally describes the relational, classificatory, communicative resources that construct positions speakers take towards the content of their speech as well as those that build solidarity and distance in interaction. In storylines (representation), modalities qualify categorisations, produce values and draw moral boundaries. In enunciation (interaction), they construct the image of speakers and addressees. Modalities function in negotiating power dynamics, controlling the validity of representations, and ordering discourses.

My aim is to demonstrate the centrality of modalities in building and disarticulating hegemonies, as well as to present one means of analysing modalities as resources that operate at microinteractional and macrostructural levels of discourse. Modal analyses can assist critical researchers in identifying not only the categories that frame a particular interaction, but also in delineating the normative knowledge structures to which various differences are compared and expected to simulate; they are therefore valuable for illuminating dominant and counter discourses.

Using textual examples, I demonstrate modal analyses of hegemonic and counter discourses, focusing on evaluative classifications arguably focal in contemporary Finnish social structuring: those of equality, sameness and difference. The examples come from my research

dealing with positioning and the interpersonal production of socially salient values in lay conceptualisations of social order, and were written by people with variant socially determined potentials for being categorised as ‘different’: People from the general population, people diagnosed with Asperger’s syndrome, and people with transgendered life experiences.

The analyses show that dominant, naturalising discourses affect modal articulations; how and in what form they tend to surface in text production. At the same time, although discourses are prescribed by convention and cultural habits, they are also shaped by relational categorisations that are performed and chosen by subjects. As such, modalities are intimately entangled in both invisible and concrete power relations that are involved in the formation of knowledge; whether dominantly, homogenously and somewhat statically constructed, or resistant, a bit more dialogical and potentially creating something new. The modal analyses also illuminate a struggle in Finland in relation to the meaning of equality; between producers of an equality that demands sameness and producers of an equality that seeks to accommodate, simultaneously, both equality and difference.

Ville Erkkilä: Belonging and narrating as key structures in nationalistic thought

My paper analyzes citizenship as a shared narrative to resort emotions and memories in a way that traumatic breach(es) in individual’s and group’s life becomes possible to live through and set aside as the past. As a historical example I study ways to cope the Civil War traumas in 1920’s Finland.

Then winners of the war were able to explain and justify their personal losses and emotions of sorrow, fear and aggression through a story of pure army of people who banished the historical nemesis, and the masses infected by its lies. Thus the losing side, “the reds”, were excluded from the core of the new born Nation, and denied citizenship, but also from their right to commemorate and work through personal traumatic memories as a part of an eternal community, the Nation.

As winning side’s political unity started to fragment, local ways to repeat the healing and explanatory power of narrative of independence distinguished, and started to reproduce other distinctions and identities. They were twisted branches of original narrative, but still brought feeling of belonging instead of traumatic helplessness. Special attention in this paper is cast to the AKS, homosocial student association, which created a strong reparative narrative of masculine warrior-nationalism, based on extreme emotions of hatred and love.

Julia Honkasalo: Rethinking citizenship and human rights: Arendt and Butler on the right to belong

This paper problematizes the legal interrelation between citizenship and human rights, with a particular focus on the question of Stateless people and undocumented immigrants. In *The Origins of Totalitarianism*, Hannah Arendt declares that the most fundamental human right should be the right to belong to a political community. This right she defines as ‘the right to have rights’. Arendt argues that people are not equal due to some universal characteristic of equality, such as humanity. Instead they become recognized as ‘human’ and ‘equal’ by becoming members of a political community that grants its members equal participatory rights, regardless of their nationality, ethnicity, sexuality or gender for instance. Human rights should thus be regarded as more than mere citizenship rights, and therefore as rights that protect also stateless people, such as refugees and undocumented immigrants. In more recent feminist political theory, Judith Butler has built on Arendt in order to theorize non-national forms of belonging. Through a reading of Arendt and Butler, I ask: how can we understand human rights outside the model of the nation-state and citizenship? Furthermore, in what principle ought ‘the right to have rights’ be grounded?

Heino Nyssönen: Kaksoiskansalaisuus ja äänestämisen politiikat

Paperi tarkastelee kaksoiskansalaisuuskäytäntöjä eri Euroopan maissa, erityisesti Euroopan itälahdella. Samalla paneudutaan erilaisiin käsityksiin kaksoiskansalaisuudesta ja niiden poliittiseen käyttöön. Tutkimus taustoittaa Unkarin uutta vaalilakia, joka ensimmäistä kertaa antaa naapurimaissa asuville unkarilaisvähemmistöille äänioikeuden valtiollisissa vaaleissa 2014. Ulkounkarilaisten avulla Unkarin hallitus tavoittelee poliittista tukea, ja täysin uusi asetelma voi muuttaa vaalitulosta merkittävästi. Silti tarkempi tarkastelu osoittaa käytännön yleisemmäksi: Jo itse EU:n alueella kaksoiskansalaisuuden käytännöt ovat kirjavia, ja kansalaisuuden myöntäminen tai sen saamisen helpottaminen kuuluvat valtiotason politiikkaan. Tämä herättää kysymyksiä valtiollisesta suvereniteetista ja kansalaisten asemasta, ja käytännöt voivat vaihdella aina paluumuutosta erilaisiin lapsihuoltajauskiistoihin. Kun kansalaisuuteen kuuluu olennaisena osana myös äänioikeus, paperissa kysytään, miten kaksoiskansalaisuudesta on tullut poliittisen vallantavoittelun väline. Esimerkiksi Romania on hyödyntänyt Moldovan kaksoiskansalaisia poliittisessa kamppailussa, ja Italia tai Kroatia valinneet ulkokansalaisilleen kiintiön parlamentissa. Missä määrin tämä tuottaa uudenlaista kuulumista ja missä määrin kyse on historian ja nationalismin revisiosta yli rajojen? Missä määrin tämä voi merkitä ulkokansalaisten ratkaisevaa asemaa vaalituloksessa, jonka seurauksista he eivät ole vastuussa? Paperin teesinä on, että samalla kun valtiolliset raja-aidat ovat madaltuneet, havaittavissa on yrityksiä määritellä kansakuntaa ja sen rajoja uudelleen.

Marja Alastalo & Riikka Homanen: Doing ‘official’ belonging in the practices of residence registration and population statistics

In citizenship studies full national citizenship is no longer considered as the only expression of formal belonging. Instead, official belonging is viewed as enacted in multiple interlinked

practices of state authorities. In our presentation we explore doing ‘official’ belonging in the practices of residence registration and population statistics in Finland. In Finland, migrants are required by law to register at local magistrate offices or, more recently, in cases of short-term migrant labor at the local tax offices. The state objective is to compile comprehensive population statistics based on administrative registers.

We draw on ethnographic material collected at local register offices in two big cities and documentary material from various sites of controlling migrants’ registration and population statistics compilation. The analysis shows that the practices of migrant registration and population statistics compilation can be viewed as practices of enacting belonging and lack thereof. For example, registration is the precondition for access to welfare state services and benefits, such as health and social services. Not everybody is, however, eligible for registration of certain statuses or in general. Further, it seems that the practices of interpreting the laws on registration at the offices vary according to the country of origin and change over time. Overall, it seems that the state is keen to get basic information from the migrants via registration but not to offer residence-based social rights and benefits, and, thus, official belonging.

Mikko Hautakangas: Young Men’s Media Participation, Citizenship and Sense of Belonging

Mass media plays an important part in the functions of democracy and the formation of citizenship. On one hand, mass media, and particularly journalism, has a crucial role as “the fourth estate”, informing citizens about the actions of the power elites and providing arenas where citizens can discuss the common issues of the society (“the public sphere”). On the other hand, the media representations and discourses, including popular media and entertainment, shape our understanding of how our world works and who we are (“identity politics”). The first view on media is directly connected to political and economic citizenship, whereas the latter has been discussed mostly in the framework of cultural citizenship, “the right to know and speak” (Miller 2011, 57).

Cultural studies has paid extensive attention to the role that media culture plays in including or excluding certain groups in the society, i.e. producing recognition and sense of belonging as “valid citizens”. Understandably such studies have focused on the experience of oppressed groups; for instance, the question of gender and media has mainly been problematized within feminist and queer studies. Such studies have foregrounded the role of media in reproducing gender and related power structures, and also paid attention to the empowering potential that media provides in the socialization of girls as active members of the society.

However, the similar attention to male gender has been scarce – boys have been “the invisible norm”, and their gendered processes of socialization and participation have been neglected in research. How do young men relate to public discourses? On what kind of arenas do they feel comfortable participating in? Or, on what arenas do they feel excluded? What kind of “alternative citizenships” are voiced through media participation, especially in the internet communities and subcultures?

This presentation is based on the research project Young Men’s Media Culture and

Participation (“Pojat ja nuoret miehet mediakansalaisina”). The project approaches the questions of citizenship and sense of belonging by studying the media use and participation of boys and young men in contemporary Finland. The project was launched in April 2013 and is designed to end in August 2014. It is funded by Helsingin Sanomat Foundation and it takes place in Tampere Research Centre for Journalism, Media and Communication, in University of Tampere. The theoretical framework of the study builds on social sciences and cultural studies; especially on the fields of audience studies, gender studies and studies of digital culture and social media.

Mari Maasilta: Social networks as a source of relevant information about society

Keeping members of society informed of news and current affairs is important for participation in social life and for community integration. Migrant women out of labor force are in danger to be marginalized because they are often disconnected from news media that disseminate this information. Migrant women follow fewer traditional media, use less Internet and are more dependent on help from other family members than other migrants (Maasilta, Simola & af Heurlin 2008; Maasilta 2010; Rydin & Sjöberg 2008).

New media, especially the Internet and various types of social media, have become important sources of information and provide new ways to connect other people and institutions. Regular encounters with family members and friends (strong ties) do not necessarily increase knowledge or lend migrant women for discussing current issues or politics of the new society. To reach a larger number of contacts and traverse greater social distance home-staying migrant women need social networks besides to kin relationships. Through interpersonal contacts with local people (weak ties) they can get access to information different from otherwise received. (Granowetter 1973; 1983.)

This paper presents a new research project that aims to study the role of social networks and interpersonal communication in migrant women’s engagement in the Finnish society and the emotions related to these communication processes. The study asks what kind of new media-based (e.g. social media, mobile phone) or non-media-based networks and interpersonal connections migrant women have and with whom. What kind of information about public issues is shared in these relationships and how does it help migrant women to engage in civic life in the Finnish society? What links are there between interpersonal communication, unofficial networks and civic engagement? And what is the role of emotions and affections in the networked interpersonal communication?

The study will apply ethnographic methods, innovative audience research strategies and social network analysis. It will be conducted with 30 migrant women out of labor force that are networking with local volunteer women offering them tuition in integration, literacy or practical issues related to everyday life.

Tiina Räisä: Refugee woman of the year, media rituals as verbal practices of

"tolerance"

Since 1998 the Finnish Refugee Council has annually nominated and rewarded a refugee woman of the year. The project can be said to be aiming at negotiating growing hate speech tendencies in Finland this kind of political programs can, obviously, be regarded as convenient or correct ways to rethink and re-express the discussion on refugees and immigrants. The assumption appear to be that instead of hate and hostility we need good examples, best practices that can balance the (most often) negative or problem-oriented texts on "immigrant issues".

The political project "the refugee women of the year" is in the analysis regarded as an example of a media ritual (Couldry 2003, Sumiala 2013). It highlights the need to understand also culturally close media rituals (compared to the death of princess Diana) also as political programs that are distributed in certain historical moments for rather specific ideological purposes.

I use critical discourse analysis (Fairclough and Wodak 1997) and the concept of language strategies (Wodak et al 2009) in the analysis of "editorial" products (press releases as news articles) published in Hufvudsstadsbladet during 1998–2012. The mediated ritual takes place every year at the International Womens Day. By focusing on the strategic language and the journalistic product published in Hbl I try to understand what constitutes a good refugee, or more specifically, a good refugee woman in Finland? What can she do, or be, as semantically coherent verb constructions? How can the mediated discourse of refugee women in Finland be explained? What do these texts tell us about the practical interpretations of "integration" – what does the concept actually translate into? – especially when contrasted to the concept of assimilation ("making the same")? And finally, and most important: what are the consequences of this kind of ritual and repetitive programs and the ritual language practices for the majority's (being the target group of these messages) understanding, knowledge, of refugee women in Finland? I will present my findings of the linguistic analysis and I look forward to input on the ideological, sociological and cultural approaches to the language data.

Katja Mäkinen: Scales of EU-citizens' identity and participation

Citizenship means membership in a polity, but due to multilevel governance and many other international and sub-national transformation processes, it is not clear, what the polity is. The membership consists of multiple kinds of relations between citizens and community. This presentation focuses on identity and participation as central dimensions of citizenship.

In this presentation, I will analyse the scales of citizenship in two sets of material: a) EU-documents regarding EU-programmes on citizenship and youth and b) texts produced within the projects funded by these EU-programmes. My aim is to find out, in each set of material, which communities are relevant as polities and how citizens' relations to these polities are constructed through identity and participation.

In the texts given by the EU-institutions concerning EU-programmes on citizenship and youth, citizenship is addressed from the territorial perspective: both identity and participation are defined with attributes which emphasise "Europeanness". In this "European" citizenship,

national, regional and local levels are present to some extent, whereas global level is absent. Citizenship is seen as a channel through which citizens may feel belonging with the European Union and with each other in different member states. Citizenship is thus equated with the concept identity. To be a Union citizen means to share a certain "European identity" defined primarily with cultural attributes such as values and heritage. Participation, too, is discussed as a way to create this kind of belonging.

When moving from the official EU-documents to the material produced by the projects funded by the programmes, it is possible to find different kind of stories about the scales of citizenship. In this presentation, I am analysing how different territorial levels are represented in the texts written in a project funded by the Youth in Action -programme and in a project funded by the Citizens for Europe -programme. These narratives about identity and participation include similar elements to official EU-documents, but their relations to different territorial levels appear more complex.

Saamelaisidentiteetin manifestoiminen, totuudellisuus ja etninen vuorovaikutus

Työryhmän vetäjä: Maritta Stoor-Lehtonen maritta.stoor-lehtonen@jyu.fi

Perjantai 29.11. klo15.00 - 18.00 tila: LS17

15.00 - 15.30 Kaisa Ahvenjärvi Saamelaisuuden representaatio Hege Sirin runokokoelmassa et øyeblikk noen tusen år

15.30 - 16.00 Erkki Pääkkönen Saamelaiskeskustelun kipupisteet

16.00 - 16.30 Lydia Heikkilä Konstruktio - vain konstruktio

16.30 - 17.00 Antti Aikio Saamelaismääritelmä ja itsemääräämisoikeus

17.00 - 17.30 Maritta Stoor-Lehtonen Saamelais-suomalaiset intereetniset suhteet

17.30 - 18.00 Laura Junka-Aikio The Politics of Sámi Research

Kaisa Ahvenjärvi Saamelaisuuden representaatio Hege Sirin runokokoelmassa et øyeblikk noen tusen år

Kaunokirjallisuus on yksi keskeinen areena, jolla kansallisia identiteettejä rakennetaan ja manifestoidaan. Saamelainen kirjallisuus on vaikuttanut merkittävästi käsitykseen siitä, mitä saamelaisuus on. Suurin osa saamelaiskirjailijoista kirjoittaa saameksi, mutta saamelaista kirjallisuutta julkaistaan myös enemmistökielillä, suomeksi, ruotsiksi ja norjaksi. Enemmistökielisessä kirjallisuudessa saamelaisidentiteettiin liittyvät kysymykset ovat usein teoksen keskiössä. Näin myös saamelaisrunoilija Hege Sirin (s. 1973) norjankielisessä runokokoelmassa *et øyeblikk noen tusen år* (2009), jossa yhtenä teemana on suhde menetettyyn äidinkieleen. Teema on saamelaismääritelmän ja etnisen rajanvedon kannalta tärkeä ja ajankohtainen, sillä nykyään alle puolet saamelaisista puhuu saamea ja kielellinen assimilaatio jatkuu edelleen (ks. Seurujärvi-Kari 2011, 67).

Esitelmässäni käsittelen Sirin kokoelmaa sekä yksilöllisen että kollektiivisen identiteetin rakentamisen näkökulmista. Kokoelman ensimmäisen osaston runot keskittyvät yksilön kokemukseen. Niissä käsitellään menetety kielen merkitystä ja runojen puhujan paikkaa sukupolvien jatkumolla. Teoksen päättää runosarja ”Stilla 1981”, joka kuvaa Alta–Kautokeino-vesistön patoamista vastustavia mielenosoituksia. ”Stilla”-runot ovat avoimen poliittisia ja ne alleviivaavat kansallista yhteisyydentuntoa.

Analysoin esitelmässäni Sirin kokoelman antamaa monikerroksista kuvaa saamelaisuudesta ja pohdin runojen merkitystä ajankohtaisen saamelaiskeskustelun kontekstissa. Kirjallisuus avaa erilaisia kokemuksellisia näkökulmia saamelaisuuden moninaisuuteen. Siksi se voi parhaimmillaan tarjota hedelmällisen pohjan etnisen ryhmän sisäiseen ja ryhmien väliseen vuorovaikutukseen.

Lähteitä

Seurujärvi-Kari, Irja. ”’We Took Our Language Back’ – The Formation of a Sámi Identity within the Sámi Movement and the Role of the Sámi Language for the 1960s until 2008.” *Ethnic and Linguistic Context of Identity: Finno-Ugric Minorities*, toim. Riho Grünthal and Magdolna Kovács, 37–78. Helsinki: University of Helsinki, 2011.

Erkki Pääkkönen: Saamelaiskeskustelun kipupisteet

Saamelaisuuden ympärillä pyörivä julkinen keskustelu polkee monessa mielessä paikallaan. Suomessa pinnalla olevat teoreettiset uudelleenarvioinnit toistavat pitkälle vuosituhannen vaihteen sinänsä hyväksyttäviä teemoja. Etnisyys on modernin yhteiskunnan käsite ja reuna-alueitaan häilyvä. Mobilisaationäkökulma, konstruktionismi ja identiteettien poliittisuus korostuvat. Tämä heijastuu moninaisella tavalla saamelaisuudesta ja alkuperäisyydestä käytävään keskusteluun. Yhteiskunnallisten käytäntöjen tasolla ei tunnusteta alkuperäisyyden poliittista ja oikeudellista sisältöä. Keskustelussa suostutaan tarkastelemaan alkuperäisyyttä vain talonpoikaisen asutushistorian näkökulmasta. Myös aihetta sivuava tutkimus on joutunut outoon tilanteeseen: tullakseen luokitelluksi ”uudeksi” ja ”merkittäväksi” tutkimuksen on myötäiltävä argumenttien valtavirtaa.

Lydia Heikkilä: Konstruktio - vain konstruktio

Sosiaalisen konstruktionismin peruslähtökohdat ovat jäsenyneet mielenkiintoisella tavalla uudelleen niissä arkielämän prosesseissa, joiden välityksellä lappilaiset ihmiset artikuloivat ja uusintavat identiteettejään. Viitataan lähes sukupolven ajan saamelaisalueella käynnissä olleisiin monipolvisiin, osin irrallisiin, mutta samansuuntaisiin episodeihin, joista on vähitellen muovautunut ja profiloitunut vastamobilisaation liike. Tätä kutsutaan julkisuudessa identiteettikamppailuksi saamelaisuudesta. Kyse on henkilökohtaisista identiteettiprojekteista ja odotetuista materiaalisista eduista, jotka liittyvät tähän asti suomalaisiksi identifioituneet, usein keskenään kilpailevatkin suvut tai kylät väljästi yhteen alati muuntuviin ja uudelleen paikantuviin identiteettimäärittelyihin. Nämä tilanteisesti rakentuneet identifikaatiot peilaavat tavalla tai toisella saamelaista alkuperäiskansaidentiteettiä ja ovat strategisesti suuntautuneita. Meneillään on toisen sukupolven kierros, jossa nuorempi sukupolvi tarttuu toiston tuloksena muovautuneeseen muuntuneeseen todellisuuteen ja uusidentiteetteihin luonnollistumina. Tämä on osoitus siitä, miten nopeasti identiteetinmuutos voi tapahtua suotuissa olosuhteissa. Teoreettisella tasolla ilmiö keskusteluttaa sosiaalisen konstruktionismin ydinkysymyksiä identifikaatiosta konstruktiona ja sen toimintamekanismeista. Sen ohella on mielenkiintoista tarkastella tapahtuneita muutoksia todellisuuden sosiaalisessa rakentumisessa ja etnisessä vuorovaikutuksessa. Tarkastelun kohteina ovat seuraavat näkökulmat: 1) Onko mikä hyvänsä identiteettikonstruktio mahdollinen ja voiko identiteetti olla vain konstruktio, 2) Merkityksellistäminen vs. haltuunotto tai käsitekaappaus uudelleenmerkityksellistämisen kautta (tiedon rooli merkityksellistämisen prosesseissa ja valta-asemat) sekä 3) ryhmyys identiteetin kulmakivenä; entäpä kun identiteetti rakentuu ryhmän ulkopuolisuuden kautta tai sen vastaisuutena (esim. statuksettomat saamelaiset). Lisäksi analysoidaan apuna käytettyjä retorisia keinoja kuten hegemonistiset itsestäänselvytykset ja enemmistömielipiteellä legitimointi sekä niitä kannattelevia tukimekanismeja kuten hegemonistinen myötämielisyys, median toimintatapa, poliitikkojen ambitiot sekä tiedeyhteisön riittämätön kriittisyys.

Antti Aikio: Saamelaismääritelmä ja itsemääräämisoikeus

Keskustelua saamelaismääritelmästä on Suomessa käyty viime vuosina kiihkeästi eikä pelkästään asianosaisten eli saamelaisten ja Suomen valtion välisenä. Oikeus määritellä saamelainen identiteetti on yhä enemmän myös tutkijoiden kiinnostuksen kohteena. Mutta voiko alkuperäiskansan identiteetin ja jäsenyyden määritellä ulkoapäin? Esityksessäni tuon aiheeseen oikeustieteellisen näkökulman erityisesti saamelaisoikeuden ja alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeuden lähtökohdista.

Maritta Stoor-Lehtonen: Saamelais-suomalaiset interetniset suhteet

Saamelais-suomalaiset interetniset suhteet kontekstualisoivat ja vaikeuttavat Suomessa käytävää keskustelua saamelaisten asemasta ja saamelaisoikeuksien toteuttamista. Saamelaisnäkökulmasta nykytilanne sitoo resursseja, joita voitaisiin käyttää saamelaisten oman kielellisen ja kulttuurisen sekä yhteiskunnallisen aseman parantamiseen.

Saamelaisen määritelmästä, saamelaisidentiteetistä ja saamelaisten alkuperäiskansa-asemasta

käydään jatkuvaa diskursiivista kamppailua saamelaisuuden reuna-alueilla, jolloin unohdetaan olemassa oleva, elävä saamelaisyhteisö ja sen kehittämistarpeet. Keskustelu saamelaisasioista kytketään suomalaismedioissa, tutkimuksessa, paikallispolitiikassa ja jopa valtakunnan politiikassa lähes poikkeuksetta valtakulttuuriin, sen tarpeisiin ja paikallisen ”kantaväestön”(Lapin Kansan yms. käyttämä termi) asemaan.

Saamelaismääritelmää halutaan nyt jälleen muuttaa niin, että se avautuisi entistä enemmän saamelaisnäkökulmasta asiaa tulkiten ei-saamelaisille eli etnisesti suomalaisille. Edelleen, suomalaisten parissa alkuperäiskansa-asema halutaan niin ikään avata koskemaan suomalaista ”kantaväestöä”. Aiempi, 1.1.1996 mediakamppailun ja poliittisen kampanjoinnin tuloksena saamelaiskäräjälakiin sisällytetty saamelaismääritelmän ns. lappalaismomentin laajennus toi jo saamelaisten piiriin henkilöitä, jotka olemassa olevien saamelaisten parissa on koettu ”asiakirjalappalaisiksi” ja joiden yhteys ”uuslappalaisina” (YTT Erkki Pääkkösen termi) saamen kieleen, saamelaiskulttuuriin ja -yhteisöön on ollut vähäinen. Kun näin etnistä rajaa on neuvoteltu uudelleen saamelaisvaltuuskunnan 1973 saamelaismääritelmästä, saamelaisten kannalta katsoen tämä on tapahtunut valtakulttuurin painostuksesta, assimilaatiopyrkimyksin, kieli- ja kulttuurivähemmistön ja alkuperäiskansan kannalta ei-toivotuin seurauksin.

Esityksessäni on myös futuristinen kärki: pohdin hyvien interetnisten suhteiden mahdollisuutta tässä nimenomaisessa etnopolitiisessa kontekstissa, jossa saamelaiskäräjälakia ja sen sisältämää saamelaismääritelmää aiotaan uudelleen muuttaa ja jossa Suomen hallitus on sitoutunut edistämään ILO 169 -sopimuksen ratifiointia.

Laura Junka-Aikio: The Politics of Sámi Research

In general, Sámi research refers to work which ought to reflect concerns central to the Sámi themselves. Affiliated with Indigenous Studies, its emergence has been tied to the political projects of decolonisation and democratisation of science. The political nature of Sámi Research was most apparent in the 'radical' 1970s, but since then, the array of methodologies and subject positions has multiplied and the relationship between politics and research has become increasingly hard to decipher. Addressing this general shift, the aim of this paper is to ask what implications it has to the ways in which the politics of Sámi research may be understood today. Is the area of Sámi Research today less political than it used to be during the radical 1970s? Are there other ways in which this shift might be conceptualised and analysed? The paper argues that ultimately and broadly conceived, all research is political, yet the way in which politics is articulated in and through research varies across time and space. Accordingly, instead of aspiring for politically neutral, 'scientific' and 'objective' research, there is a need for more conscious efforts to understand and clarify the relationship between Sámi Research and contemporary forms of power and to critically explore the challenges and possibilities that the unavoidably political nature of all research might place upon Sámi Research in the present.

Sehän on vain fiktiota. Sukupuolitetun vallan, seksuaalisuuden ja väkivallan esitysten tieto-valta

Työryhmän vetäjät: Sanna Karkulehto sanna.j.karkulehto@juu.fi ja Satu Koho satu.koho@gmail.com

Perjantai 29.11. klo 15.00–18.00 tila: SS18

15.00–15.30 Hanna Kuusela: Ei se ole fiktiota, sehän on totta. Anja Snellmanin Parvekejumalat todellisuuden kuvaajana

15.30–16.00 Hanna Samola: Kapina väkivaltaa vastaan Pirkko Lindbergin romaanissa Berenikes hår ja Laura Gustafssonin romaanissa Huorasatu

16.00–16.30 Anna Pitkämäki: ”Sä tykkäät siis kunnon menosta.” Sukupuolistunut väkivalta 2000-luvun suomalaisessa elokuvassa

16.30–17.00 Liisa Tuomi: Chisu Sama nainen. Musiikkivideon representoiman parisuhdeväkivallan ja sukupuolistuneiden käytäntöjen tarkastelua

17.00–17.30 Ilkka Levä: Representaatioista virtuaalisuuksiin – sukupuoli ja väkivalta eteläkorealaisessa elokuvassa (1996–2010)

17.30–18.00 Aino-Kaisa Koistinen: Tieteisfiktio ja väkivallan kehukset

Hanna Kuusela: Ei se ole fiktiota, sehän on totta. Anja Snellmanin Parvekejumalat todellisuuden kuvaajana

Anja Snellmanin romaani Parvekejumalat kuvaa Suomessa asuvan somaliperheen sisäistä ja sukupuolittunutta väkivaltaa. Onko romaani vain fiktiota, vai kuvaako se todellista Suomea?

Esitelmässäni käsittelen Parvekejumalia kulttuurisidonnaisen ja sukupuolittuneen väkivallan kuvaajana. Tutkimalla romaanin vastaanottoa kysyn, millainen asema kirjalle annettiin suomalaisen yhteiskunnan kuvaajana ja miten tämä kytkeytyy ilmiöön, jossa vieraan kulttuurin kuvausten oletetaan (aina) representoivan koko kulttuuria. Miten lukijat erittelivät faktan ja fiktion rajoja Parvekejumalissa, jossa risteävät sukupuoli, maahanmuutto ja uskonto? Lähestyn aihetta toisaalta Parvekejumalien sanomalehtivastaanoton avulla ja toisaalta tutkien Turun yliopiston kirjallisuuden pääsykoevastauksia, jotka käsittelevät Parvekejumalia.

Esitelmässäni kysyn: Millaisten ehtojen sisällä fiktio toimii, kun se yrittää tehdä asioita näkyväksi? Kääntyvätkö toiset fiktiot helpommin todeksi kuin toiset, ja miten fiktiiviset tarinat kytketään vallitseviin käsityksiin kulttuureista? Ja lopulta, mitä tapahtuu vastaanotossa, kun fiktio toistaa hegemonisia käsityksiä väkivallan ja kulttuurin kytköksistä?

Hanna Samola: Kapina väkivaltaa vastaan Pirkko Lindbergin romaanissa *Berenikes hår* ja Laura Gustafssonin romaanissa *Huorasatu*

Seksuaalinen väkivalta ja alistaminen ovat keskeisiä teemoja Laura Gustafssonin *Huorasadussa* (2011) ja Pirkko Lindbergin romaanissa *Berenikes hår* (2000). Näissä teoksissa kuvataan sekä seksityötä tekeviä että seksuaalisen hyväksikäytön kohteiksi joutuvia naisia. *Huorasadun* nuoret helsinkiläiset Milla ja Kalla myyvät seksiä helpottaakseen rahapulaansa. Lindbergin romaanin kertojalle Berenike Kroppille työskentely bordellin ikkunassa on ensin unelmien täyttymys, sillä hän kuvittelee olevansa kaupungin kaunein ja ihailuin nainen. Pian hän kuitenkin huomaa olevansa kaupanteon väline, jonka yksilöllisyydellä tai mielipiteillä ei ole merkitystä. Hänen ainoa tehtävänsä on houkuttaa asiakkaita bordelliin näyttämällä viekoittelevalla. Romaaneissa kuvatut naiset eivät kuitenkaan ole yksiselitteisesti uhrin asemassa. Milla ja Kalla yrittävät vapauttaa naiset patriarkaatin ikeestä Helsinkiin laskeutuneen Afroditen avulla. Berenike kapinoo Nadirin vallankäyttäjää vastaan kyseenalaistamalla asemansa päiväkirjassaan. Suoran toiminnan lisäksi kuvittelemisen ja kirjoittamisen voivat olla vastarinnan välineitä.

Esitelmässäni tarkastelen, millaisin keinoin naiset vastustavat väkivaltaa ja pyrkivät pakenemaan alistavia valta-asetelmiä näissä kahdessa teoksessa. Vertaan romaaneissa kuvattuja kaupunkeja dystooppisiin ja utooppisiin kaupunkeihin ja analysoin teoksia feministisinä ja kriittisinä dystopioina. Pystyvätkö näiden romaanien sankarit pelastamaan itsensä ja toisensa sorron alta?

Anna Pitkämäki: ”Sä tykkäät siis kunnan menosta.” Sukupuolistunut väkivalta 2000-luvun suomalaisessa elokuvassa

Pohdin esitelmässäni sukupuolistuneen väkivallan representaatioita vuosina 2000–2005 ensi-iltansa saaneissa kotimaisissa fiktio-elokuvissa. Kiinnostukseni kohteena ovat erityisesti naisten kokemaa fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa koskevat esitykset. Tarkastelen sukupuolistuneen väkivallan representaatioita pääasiassa seuraavien elokuvien kautta: *Bad Luck Love* (2000), *Eila* (2003), *Joki* (2001), *Juoksuhaudantie* (2004), *Levottomat 3 – kun mikään ei riitä* (2004), *Mosku* (2003), *Nousukausi* (2003), *Pelon maantiede* (2000) ja *Pieni pyhiinvaellus* (2000). Aineisto sisältää naisten kokemaa sukupuolistunutta väkivaltaa koskevia esityksiä niin kutsutuista ”puskaraiskauksista” intiimeissä parisuhteissa tapahtuviin fyysisiin ja seksuaalisiin väkivallantekoihin. Esitelmäni pohjautuu tekeillä olevaan sukupuolistunutta väkivaltaa koskevaan väitöskirjatyöhöni.

Pohdin, millaisia merkityksiä, asemia ja ominaisuuksia aineistoni perusteella 2000-luvun suomalaiset elokuvat naisten kokemasta fyysisestä ja seksuaalisesta väkivallasta tarjoavat ja millaisissa prosesseissa näitä merkityksiä muodostetaan ja neuvotellaan. Tarkastelen, miten elokuvien sukupuolistunutta väkivaltaa koskevat puhuvat ja esitykset uusintavat ja miten haastavat kulttuurisesti hallitsevia arvohierarkioita ja perinteisesti vallalla olevia käsityksiä sukupuolista, seksuaalisuuksista ja väkivallasta. Minua kiinnostaa, vahventavatko elokuvien naisten kokemalle väkivallalle tarjoamat merkitykset väkivaltaa sallivia ja vähätteleviä ajatusmalleja, joissa vastuu väkivallasta ja sen loppumisesta siirretään uhrille vai haastavatko

elokuvat yhteiskuntaa, katsojia ja institutionaalisia toimijoita tuottamalla ”edistyksellisempää” tilaa ja käsitteistöä sukupuolesta, seksuaalisuudesta ja väkivallasta.

Tarkastelen aihettani kolmesta lähestymiskulmasta. Ensinnäkin, annetaanko elokuvissa tilaa uhrin näkökulman ja tunteitten kuvaamiselle, haavoittuvuudelle, häpeälle ja heikkoudelle, esimerkiksi uhrin syyllistämisen tai ”vahvan toimijuuden” vaatimuksen sijaan. Tarkasteluni kohteena ovat myös kerronnan väkivallalle tarjoamat syyt, väkivaltaisten tapahtumien vaikutus uhriin sekä se, millaisia väkivallasta selviytymisen keinoja uhrille elokuvien kerronnassa tarjotaan.

Toisekseen olen kiinnostunut, millaisia väkivallantekijöitä ja väkivallantekoja koskevia tulkintoja ja merkityksiä elokuvien sukupuolista väkivaltaa koskevat esitykset tarjoavat ja mahdollistavat. Haastavatko vai mukailevatko elokuvien väkivaltaa koskevat merkityksenannot kulttuurissa vallitsevia käsityksiä väkivallantekijöistä patologisina erityistapauksina, väkivaltaisina poikkeusyksilöinä tai vähätelläänkö väkivallantekoja esimerkiksi arkipäiväistämällä ja normalisoimalla niitä?

Kolmanneksi tarkastelen elokuvien suhdetta niihin kulttuurisiin viitekehyksiin, joissa elokuvat ovat rakentuneet. Käytän analyysissäni apuna elokuvaa koskevaa julkisessa mediassa ilmestynyttä materiaalia, kuten lehtikirjoituksia, kritiikkejä ja henkilöhaastatteluja. Lopuksi pohdin, minkälaisissa tiloissa, suhteissa ja rakenteissa tapahtuvia väkivallantekoja 2000-luvun suomalaisissa elokuvissa ylipäätään on mahdollista esittää.

Liisa Tuomi: Chisu Sama nainen. Musiikkivideon representoiman parisuhdeväkivallan ja sukupuolistuneiden käytäntöjen tarkastelua

Analysoin suomalaisen populaarimusiikin genreen kuuluvan Chisun musiikkivideota Sama nainen. Tarkastelen musiikkivideon representoimaa parisuhdeväkivaltaa sukupuolistunutta väkivaltaa koskevan tutkimuskirjallisuuden pohjalta. Pohdin musiikkivideon esittämiä sukupuolistuneita käytäntöjä ja miten niitä voi ymmärtää viattoman uhrin ja vahvan naisen subjektipositioden kautta. Pohdin naisen syyllisyyden ja häpeän tunteiden jatkumista väkivaltaisen teon jälkeen.

Lopussa suhteutan videon sanoituksellisen, kuvallisen ja musiikillisen uhriutumisen osa-alueita toisiinsa, avaan niiden suhdetta kokijuuteeni ja pohdin videon potentiaalia keskustelunherättäjänä.

Ilkka Levä: Representaatioista virtuaalisuuksiin – sukupuoliuus ja väkivalta eteläkorealaisessa elokuvassa (1996–2010)

Tarkastelen alustuksessa eteläkorealaisen elokuvan sukupuolittunutta väkivaltaa ja kysyn, mikä on elokuvan suhde representoimiseen ja virtuaalisuuteen. Teoreettisena työkaluna käytän filosofi Gilles Deleuzen ja radikaali psykiatri Félix Guattarin teorioita. Analyysini

aineistoina käytän eteläkorealaisen ns. uuden elokuvallisen renessanssin aikaisia elokuvia (1996–2010).

Kysyn, miten representaatio tulisi ymmärtää ko. elokuvissa, ja voisiko sen tilalle harkita virtuaalisuuden käsitettä. Pohdin virtuaalisuuden käsitteen kautta, mikä on katsomiskokemuksen suhde ihmisten yhteiskunnalliseen olemiseen, jotta lamauttavana toimiva väkivallan esittäminen voisi muuntua tuottavaksi ja voimauttavaksi tekijäksi kulttuurissamme.

Aino-Kaisa Koistinen: Tieteisfiktio ja väkivallan kehukset

Teoksessa *Frames of War* (2009) Judith Butler kirjoittaa, miten media luo sodalle kehyyksiä, joiden puitteissa ihmiset tulevat tietoisiksi sodan tapahtumista. Media voi siis tällä tapaa muokata käsityksiä sodasta, vihollisista ja jopa vihollisten ihmisarvosta. Puheenvuorossani tarkastelen, millaisia kehyyksiä sodalle ja väkivallalle voidaan luoda fiktion, erityisesti tieteisfiktion, keinoin. Materiaalinani käytän tieteistelevisiosarjoja, kuten *Battlestar Galactica* (USA/Iso-Britannia 2004–2009), *Torchwood* (Iso-Britannia/Kanada 2006–) ja *V* (USA 2009–2011).

Väitän, että fiktion vaatiman affektiivisen eläytymisen avulla sota voidaan fiktiivisissä kertomuksissa tuoda jopa lähemmäs kuin uutismediassa: se ikään kuin vuotaa kehystensä yli fiktion kokijan ajatuksiin, tunteisiin ja kehoon. Kysyn puheenvuorossani, mitä erityistä juuri scifin rakentamat kehukset tuovat väkivallan, sodan ja vihollisten – tai muukalaisuuden – esittämiseen? Tieteisfiktio genrenä on siinä mielessä mielenkiintoinen, että sitä määrittävät yhtä aikaa sekä fantasia että realismi: siinä missä fantasian ihmeelliset asiat selitetään yliluonnollisuudella ja esimerkiksi magialla, tieteisfiktio pyrkii selittämään esittämänsä ihmeet pääsääntöisesti tieteen ja järjen avulla. Genreä määrittävät siis sekä todellisuudesta vahvasti etäännyttävät piirteet, joita kutsun tässä fantastisiksi kehyyksiksi, sekä todellisuuden tuntua luovat piirteet. Puheenvuorossani tarkastelen, millaisia mahdollisuuksia tieteisfiktion todellisuudesta etäännyttävät ja todellisuuden tuntua lisäävät keinot mahdollistavat kulttuuristen epäkohtien käsittelylle.

Sexualities, gender, age and ethnicity - locally and globally constructed realities and intersecting differences

Chairs: Jeff Hearn, Tammy Shefer, Katarina Jungar katarina.jungar@abo.fi and Jukka Lehtonen jukka.p.lehtonen@helsinki.fi

Thursday 28.11.2013 at 15:00-18:00 (chair Tamara Shefer) class room: 115 Fysiikka

15:00-16:30 Symposium: Engaging South African and Finnish youth towards new traditions

of non-violence, equality and social well-being

16:30-17:00 Rob Pattman: How can qualitative research with young women and men in South Africa contribute to good pedagogic practices in sexuality education?

17:00-17:30 Floretta Boonzaier: Methodological disruptions: Interviewing domestically violent men across a 'gender divide'

17:30-18:00 Jukka Lehtonen: LGBT youth work in Finland and in South Africa: focus on data production and aims

Friday 29.11.2013 at 9:00-11:00 (chair Jukka Lehtonen) class room: 115 Fysiikka

09:00-09:30 Tamara Shefer: Gender, power and heterosexual practices in university contexts: Campus life as a site of change among young people

09:30-10:00 Raisa Jurva: Older women dating younger men. Heterosexual dynamics with a difference?

10:00-10:30 Auli Arvola Orlander: "What do we want then, men and women? Is there any difference from what the animals want?"

10:30-11:00 Katarina Jungar: African homophobia in Nordic homonationalism

Friday 29.11.2013 at 15:00-16:30 (chair Katarina Jungar) class room: 114 Biologia

15:00-15:30 Jeff Hearn: Men and masculinities in Sweden and South Africa: Learning from a international collaborative project

15:30-16:00 Mbuyiselo Botha & Kopano Ratele: Why Should Anti-Racists African Males Be Pro-Feminist? Engaging Black South African Men in Working for Gender Equality

16:00-16:30 Kopano Ratele: Feminism for African Boys

Symposium: Engaging South African and Finnish youth towards new traditions of non-violence, equality and social well-being
Symposium chair: Jeff Hearn (Hanken)

Other participants: Tammy Shefer (University of Western Cape), Kopano Ratele (University of South Africa), Katarina Jungar (Hanken) & Jukka Lehtonen (University of Helsinki)

The new research collaboration project "Engaging South African and Finnish youth towards new traditions of non-violence, equality and social well-being" aims to bring together experts – both researchers and practitioners – working with young people on issues of (i) gender and sexuality, and more specifically masculinity; (ii) different manifestations of violence; (iii) income, racial, cultural, gender/sexual, health, age/generation, and other forms of social (in)equality; and (iv) social well-being among young people in Finland and South Africa. While these issues can be and are often dealt with separately, in this project they are considered as mutually intertwined and productive of each other. The collaborative work will be driven by a critical analysis of research-informed and practice-based insights on policy and programmes directed at engaging youth in the goals of social transformation, including the development of new and the building of old traditions of non-violence, gender, generational and other forms of equality, and sexual citizenship, towards health and social and material well-being. One goal of the project is to share, compare and challenge each other's analyses of research findings, as well as to do joint analyses and co-publications. The focus will be on research interpretation and practice-based knowledge in the differing contexts of Finland and South Africa, with a specific interest in transforming the dominant

discourses on the cause, patterns and explanations of different forms of violence and gender or sexual inequalities in order to attempt to shape and inform research and scholarship, as well as activist and programmatic interventions, in these social contexts. Furthermore the study of the work of organisations and grassroots political and social movements around youth and questions of violence, sexuality, (un)employment, generations, age, sexism and homophobia is important because of the particular situated knowledges that they possess. These discourses can hence be crucial in opening up and enriching these debates in South African and Finnish contexts. In the symposium the new project will be introduced and the aims discussed.

Rob Pattman: How can qualitative research with young women and men in South Africa contribute to good pedagogic practices in sexuality education?

The idea that young people are sexual beings provides a point of connection with educational initiatives which advocate ‘participatory’ pedagogies such as Life Orientation which was introduced into South Africa (and other sub-Saharan African countries) in response to the perceived failure of didactic teaching approaches (whether these focused on giving information or moralised about young people having sex) to stem the tide of infection. In this paper I argue for forms of qualitative research, which take the research encounter or event as an important social context, which affects and influences how research participants present themselves and what they say. I discuss the implications of doing critically reflexive qualitative research, which pays close attention to the relational dynamics of the research encounters, for doing analysis and also for working with young people in sexuality education. I draw from group interviews I conducted with black girls attending a formerly Indian gender mixed school and black boys attending a formerly white boys only school in Durban in which issues about sexuality (in conjunction with race) were introduced and addressed in engaged and nuanced ways by the young people themselves (signaling their importance and complexity as themes in their lives).

Floretta Boonzaier: Methodological disruptions: Interviewing domestically violent men across a ‘gender divide’

This methodological paper is a commentary on interviewing domestically violent men across a ‘gender divide’. The paper reviews the politics of feminist research, in particular the theoretical insights feminist theorists have made in understanding ‘research across difference’. The analysis is based on in-depth interviews with men who have perpetrated violence against intimate women partners. Consistent with Parker’s (2005) characterization of ‘radical’ research, the paper examines moments where relationships between interviewers and interviewees ‘broke down’, as well as exploring the interview as an encounter as an opportunity for the elaboration of mutual agendas – by both interviewers and interviewees (Banister, Burman, Parker, Taylor, & Tindall, 1994). The paper raises some challenges of feminist research and contributes to contemporary debates on researching across difference.

Jukka Lehtonen: LGBT youth work in Finland and in South Africa: focus on data production and aims

As part of the research project "Engaging South African and Finnish youth towards new traditions of non-violence, equality and social well-being" (lead by prof. Jeff Hearn, Academy of Finland 2013-2016) my research focus is on non-heterosexual and transgender young people (their wellbeing, violence they faced, and agency etc.), and the youth work done with them in the LGBT rights organization in Finland and South Africa. I have started to produce data with young people and employees of the national LGBT organization Seta. In my multi-sited ethnography, I produce interviews, focus group and other discussions, observation data, document data (money applications, internet sites, leaflets etc). In Summer 2014 I have done 4 interviews, one focus group interview, observation in youth happenings, and document data collection. There was also produced a large survey on wellbeing of rainbow youth (over 2000 respondents between 15-25 years old), in which I was involved, and will use it as part of my research data. This data was produced by Seta and Youth Research Network. I am interested in various issues, such as what kind of sexuality and gender is constructed/performed in the youth work and by young people, how various other differences (age, social class, ethnicity, ability, health) are linked to that and taken into account in the youth work (inclusion-exclusion, intersectionality), what is the meaning given to youth work and how it is negotiated within the larger environment (projectisation, marketisation, therapeuticisation, responsibility), what is the position of young people in activism, and other dilemmas in youth work and its place in society. In the presentation I will concentrate on some methodological issues of my work and discuss the position of the South Africa in my research.

Tamara Shefer: Gender, power and heterosexual practices in university contexts: Campus life as a site of change among young people

Recent high profile cases of alleged sexual harassment at South African universities have brought a renewed national focus to the challenges of gender inequalities and gender-based violence in higher education. A range of contemporary empirical studies similarly highlight how normative gender roles and gender power inequalities, intersecting with a range of other markers of difference and disadvantage, such as class, 'race', nationality and age, are reflected and reproduced in tertiary educational campus life in South African contexts. Arguably higher education has the imperative to not only ensure the safety of young people while they are studying, but also to provide a critical and supportive framework for challenging the campus and larger social framework of gender and other inequalities as they are articulated through heterosexual practices. This paper elaborates on key themes emerging from a study with a group of students that speak to the challenges faced with respect to gender and other forms of inequality in the particular context of campus life. These include: the construction of campus as a sexualised space; the continued reproduction of binaristic gendered expectations of male and female sexualities in the negotiation of heterosex; normative practices of transactional sex which articulate a range of power inequalities; and the pervasiveness of coercive, violent, non-equitable and unsafe sexual practices and relationships. While many of these findings are not new in the South African and international literature on gender, heterosexual practices and HIV/AIDS, campus life clearly

represents a specific location with particular contextual factors that serve to both reflect and reinscribe a range of social inequalities and divides. Addressing such practices in a more nuanced approach that accounts for the multiple, intersecting and complex dynamics of gender norms and heterosexual practices among young people in higher education, may be a productive space to impact on graduates who are expected to play leadership roles in civil society.

Raisa Jurva: Older women dating younger men. Heterosexual dynamics with a difference?

According to recent studies of heterosexual couples in the Nordic countries equality is not present or strived for. Rather, women and men express a strong resistance to equality. (Magnusson 2008; 2005.) Feminist research has pointed out that heterosexual conventions and also narratives of romantic love contribute to problematic positions for women. It seems that the concept of equality is ill-fitting to intimate relationships because it often connotes juridical rights and contracts, which does not describe how intimate relations work. Husso (2003) points out that empiric studies of relationships do not support the idea of independent individuals who cognitively recognize their own wishes and rights, and thereafter rationally act according to them. Rather, people have unconscious desires and dependencies, and also efforts to control and manipulate their partners in relationships. It has been suggested that nowadays the institutions have somewhat lost their power to give significance to heterosexual relationships and relationships are being perceived as more individualized. This also entails greater responsibility to emotional sustainability within the relationship when there is less institutional support for the relationship. Nevertheless it can also be misleading to downplay the significance that the institutions still have on people living in heterosexual relationships. Gross (2005) explains that while regulative traditions of institutionalized heterosexuality, such as marriage, have declined, meaning-constitutive traditions, which promote romantic love remain significant in organizing intimate relationships. In my doctoral thesis I analyze women's narration of their heterosexual relationships in general and of relationships with a substantially younger man in particular. The unconventional age difference might position these women somewhat differently within heterosexual dynamics, which can make visible the norms regulating heterosexual relations. I ask: How do women make sense of their experiences of heterosexual relationships, age and gender? and What kinds of subjectivities are constructed in women's narration of their relationships in general and with a younger man in particular? The material consists of 20 thematic interviews with open-ended questions, which will be analysed by tracing discourses and modalities. With these analytical tools I wish to provide understanding of how cultural, social and individual aspects of heterosexuality are intertwined in the interviewees' accounts of their lived experiences.

Auli Arvola Orlander: "What do we want then, men and women? Is there any difference from what the animals want?"

The purpose of the study is to discuss and problematize notions of femininity and masculinity constructed in teaching situations among Swedish upper-secondary students studying Natural Science. The empirical material comes from a teaching session with the theme of sex education. For the moment I'm focusing on the metaphors inherent in a lesson that has its

origins in the animal world. The preliminary result shows that the lesson "sex and relationships in the animal world" is full of anthropomorphism - metaphors that humanize animal behavior. Teachers and students compare the animals' sexual behavior with human behaviour, with the result that the animal world can be perceived as representative of 'the natural sexual behavior'. The survey illustrates the problems of how the examples are permeated by cultural values in the presentation of the animal world and how these examples form constructions of femininity and masculinity in the classroom.

Katarina Jungar: African homophobia in Nordic homonationalism

African homophobia has lately been widely discussed as a concern in political debate and in popular media in Finland, Norway and Sweden. In this paper I am analyzing this Nordic discussion about the homophobia of others. More specifically I am doing a close reading of various pictures of maps of the African continent with different shades of criminalization of homosexuality, that has emerged lately in mainstream media and in publications by national development agencies. The empirical material is taken from www pages of Swedish, Finnish and Norwegian Ministries and national development agencies as well as mainstream local and national newspaper articles. Furthermore www pages of LGBTQ-organizations. The attempt to map African homophobia and in a way trying to understand it in this ways becomes interesting. Mapping Africa has played an important part in colonial imaginations often together with projections of statistics. The paper will also connect these representations to nation building or homonationalism in Sweden, Finland and Norway. Furthermore contrasting these Nordic representations of African homophobia with activist voices on the continent will show the effects some of these representations can have on LGBTQ-struggles in local contexts.

Jeff Hearn: Men and masculinities in Sweden and South Africa: Learning from a international collaborative project

Building on earlier collaborations with researchers in South Africa, the project "Hegemonic Masculinities and Men in Sweden and South Africa: Theorising Power and Change" began in 2009 and ran until 2013, led by Jeff Hearn (formerly Linköping University, Sweden) and Robert Morrell (formerly University of KwaZulu-Natal, now University of Cape Town). This collaborative project reviewed critically and reflexively the use of the concept of hegemonic masculinity and associated concepts in the gendered, largely feminist and profeminist, national literatures in the two countries. It also sought to deepen understandings of how to approach work to change men to build gender equity, reduce gender-based violence and improve men's health. The project brought together teams engaged in theorising and researching men and masculinities to discuss their findings and experience in both research and activism in their different national settings in an effort to enhance understandings of how men relate to power, how they use this power, and how this can be changed. The project engaged both researchers and gender activists in Sweden and South Africa in order to reflect on how the theoretical work can inform and be informed by the applied work of gender practitioners. Six joint meetings and several single country meetings were held between researchers and activists over more than three years. The project examined different ways in which conceptualisation has developed theoretically, comparing the two different political

and conceptual locations where it has been employed. While both South Africa and Sweden have strong feminist traditions, they are distinguished by marked differences in history, geopolitical location and socio-economic structure. This in turn raises more general questions on the relation of the travelling of theory and concepts, and national and transnational contexts. In this presentation some of the practical, methodological and theoretical lessons from this project are explored, with a view to informing future collaborative work. The implications of differences and similarities in cross-national collaboration, for example, languages, disciplinary traditions, and relations of research, activism and state responses to social problems, between and within countries and research teams are raised.

Mbuyiselo Botha & Kopano Ratele: Why Should Anti-Racists African Males Be Pro-Feminist? Engaging Black South African Men in Working for Gender Equality

How might we go about representing issues of gender equality to African men as ‘pro-black’ – and not a white European and North American women’s thing? While there is highly visible activist, governmental and scholarly attention to gender violence in the country, much of the historical and contemporary political activism and analyses of South Africa have tended to foreground race and/or economic relations over other forms of oppression. Assuming that it is worthwhile to consider both men’s power and men’s fear in relation to gender-based violence, the main question we want to explore in this chapter is not, to what extent can men be feminist but rather should anti-racist and -capitalist African men be pro-feminist too? Entangled with several other questions about the place of feminism in black life and African cultures and traditions, it seems to us that the question of politically conscientised men as feminist subjects – as co-authors of African feminist theory and activism – is one which sooner or later must engage critical male actors involved in struggles around gender equality. It seems that just as feminism shorn of anti-racist and anti-capitalist insight will always be on the defensive in Africa, so will anti-racists without a pro-feminist consciousness be challenged by the issue of sexual and gender-based violence. Thus, first, the paper engages a particular form of anti-male feminist discourse that remains sceptical about accepting African men as co-workers for gender equality and in projects against gender-based violence. And second, we argue for a culturally-grounded anti-patriarchal conscientisation work out of the view that racist and capitalist oppression are only part of many social forces that prevent black men from attaining fully liberated masculinities.

Kopano Ratele: Feminism for African Boys

African boys make some feminists uneasy. Not only is it government but in feminist literature produced in South Africa too, black boys tend to be signified not as children but too often simply males. Oddly, some feminist scholarship, similar to technocratic gender and non-feminist literature, puts black boys at risk of patriarchal ills. This paper, primarily addressed to African feminism, but of potential interest to other parties with interest in in boys and gender equality, makes the case for a feminism made for African boys. The case rests on the assumption that educating girls for a feminist, confident, healthier and happier life without empowering African boys with feminist education is to make them vulnerable to

the life-threatening attractions of hegemonic, multinational capitalist, white, patriarchal masculinities. While all males may get some patriarchal reward from older men's power, it is argued that African boys in many countries that face the ravages of social and economic poverty and inequalities are also rendered vulnerable by the hegemonic ideology of multinational capitalist, white, gender order which is not geared to make African boys' live healthier or happier. Like girls, African boys from poor families and areas are at heightened risk of premature death from disease, violence, and accidents. The paper makes some proposals as to how a feminism for black boys might look like.

Sukupuolentutkimuksen menetelmälliset totuudet ja tarinat

Työryhmän vetäjät Jaana Vuori jaana.vuori@uef.fi , Hanna Ylöstalo hanna.ylostalo@uta.fi

Torstai 28.11. klo 15.00–18.00 tila: LS21

15.00–15.15 Jaana Vuori: Työryhmän avaus – Aineistot, tutkimusmateriaalit, lähteet

15.15–15.45 Sari Vidén: Miten tutkia toimijuutta?

15.45–16.15 Virpi Vaattovaara: Kertomuksen ydinretorinen episodi saa vallan

16.15–16.30 tauko

16.30–17.00 Elisa Silvennoinen: Miten tuoda lapsen "vaiettu ääni" esiin rikostutkinnassa?

17.00–17.30 Hanna Ylöstalo: Kokemustiedon paikka feministisessä tutkimuksessa

17.30–18.00 Loppukeskustelu

Perjantai 29.11. klo 9.30–11.00 tila: 110 Kielistudio

9.30–10.00 Satu Venäläinen: Väkivallan sukupuolta rakentamassa – rikosuutisten feministis-konstruktionistinen luenta

10.00–10.30 Suvi Ronkainen: Voiko eri tavoin tehtyä tietoa yhdistää? Helen Longinon sosiaalinen epistemologia

10.30–11.00 Loppukeskustelu

Sari Vidén: Miten tutkia toimijuutta?

Alustukseni perustuu metodologisiin periaatteisiin, joita olen soveltanut analysoidessani perhelehtien äideille ja isille rakentuvaa toimijuutta. Lähestymistapani paikantuu sukupuolisen toimijuuden tutkimuksen kentälle (esim. Jokinen 2005, Honkasalo 2006, Ronkainen 2006, Ojala ym. 2009), jossa on haastettu rationaalisen ja autonomisen toimijan mahdollisuus, ja korostetaan riippuvuutta sekä toimijuuden mahdollistavia ja rajoittavia aspekteja. Toimijuus rakentuu sosiaalisesti ja tilanteisesti, osana vuorovaikutussuhteita ja kulttuurisia normeja.

Metodologisissa valinnoissa olen soveltanut semioottisen sosiologian sekä transitiivisuusanalyysin periaatteita. Näin olen pyrkinyt saamaan yhtäältä esille toimijoihin liitetyt prosessit ja niissä rakentuvat suhteet toisiin toimijoihin, ja toisaalta tarkastelemaan sitä, miten oikeudet ja velvollisuudet, mahdollisuudet ja pakot äitien ja isien välille asettuvat? Esitelmässäni avaam menetelmällisiä periaatteita sekä niiden avulla aineistosta tekemiäni tulkintoja.

Virpi Vaattovaara: Kertomuksen ydinretorinen episodi saa vallan

Tutkimuksessani tarkastelen vuonna 1989 työttöminä työnhakijoina olleiden Lapista lähtöisin olevien naisten ja miesten elämäntilannetta vuosina 1990–2011. Kerronnallisen tutkimuksen näkökulmasta olen kiinnostunut todellisuudesta, jota tutkittavat avaavat sekä kirjeissä että haastatteluissa. Kertomuksellisen tiedon ja vallan analyysissä kysymys on siitä, millainen ydinretorinen episodi saa vallan. Vastaus on lähtökohtaisesti tutkittavan eli kertojan ja hänen muistinsa valinta.

Kertomusten analyysikehikkona käytän modaliteettihahmotelmaa, joka sisältää toimijuuden modaliteetit kyetä, täytyä, voida, tuntee, haluta ja osata. Analyysia ja tulkintaa varten kysyn, millaisten perspektiivien avulla kertojat puhuvat valinnan mahdollisuuksistaan ja murroksistaan? Millaisten ydinepisodien kautta he refleктоivat mahdollista ajautumista elämäntilanteisiin ja tapahtumiin? Mitkä ovat ne kertomusten ydinretoriikat, joiden kautta toimijuus mahdollistuu? Keskittymällä ydinepisodeihin voin tarkastella tutkimuksessani mukana olevien henkilöiden avaamia merkityksellisiä tapahtumia nimenomaan heidän elämäntilanteissaan.

Kertomuksella tarkoitan ydinepisodeista koostuvaa suullista tai kirjallista esitystä. Ydinepisodeja voi olla samassa kertomuksessa useita. Ne voivat sisältää tunnepitoisia kuvauksia tai yksittäisen henkilön asenteita ja arvomaailmaa tukevaa kerrontaa, jonka kautta haetaan selitystä ja tarkoitusta elämälle. Eri henkilöillä esiintyy erilaisia toimijuuden modaliteettien painotuksia omassa elämäntilanteissaan. Tutkimukseni analyysi koostuu tutkittavien kertomuksista muodostettavasta synteesisistä, tulkinnasta, jonka avulla on mahdollista laajemmin kuvata elämäntilannetta ja tarkastella toimijuuden rakentumista. Esityksessäni tarkastelen valintoja ja tapahtumakulkuja modaliteettien vuorovaikutuksena esimerkkien kautta.

Elisa Silvennoinen: Miten tuoda lapsen ”vaiettu ääni” esiin rikostutkinnassa?

Oikeustieteiden ja oikeuspsykologian alaan kuuluva tutkimus käsittelee rikoksen uhriksi joutuneen lapsen oikeutta osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon esitutkinnassa. Vastaan kysymykseen ”mitä lapsen itsemääräämisoikeus esitutkinnassa tarkoittaa” lainsäädännön, laadullisen aineiston ja eri oikeuden alojen sekä oikeuspsykologian tutkimusten perusteella. Tutkimusintressini ja hahmottelemani teoreettisen metatason lähtökohtina ovat olleet parisuhdeväkivallan ja seksuaalirikosten aikuisuhrien kertomukset ja kokemukset rikoksesta ja rikosprosessista. Nyt mietin, miten naisiin kohdistuvien rikosten tutkimusmenetelmiä ja subjektiivien muodostamista voitaisiin hyödyntää lapsia koskevassa tutkimuksessa. Millä tavalla muodostetaan näkökulma, jossa aidosti

huomioidaan lapsen itsemääräämisoikeuden toteutumismahdollisuudet? Voiko tätä edes tehdä ilman, että haastattelee lapsia itseään?

Aineistona tutkimuksessa käytän poliisin esitutkinta-aineistoja ja viranomaishaastatteluja. Pyrin muodostamaan käsityksen lapsen itsemääräämisoikeudesta sekä konkreettisissa tapauksissa että lapsen kanssa työskentelevien ajatuksissa ja asenteissa. Lapsen äänen esiin tuomisen kehittäminen ja feministisen tieteenteorian mahdollisuudet tarvitsevat hiontaa. Mitä annettavaa feministisellä yksilön huomioivalla teorialla on alle 15-vuotiaan esitutkimusmenettely tutkimukselle?

Hanna Ylöstalo: Kokemus, valta ja tieto – kokemuksia kentältä

Kokemuksen käsitteellä on erityinen paikka feministisessä tutkimuksessa. Naisten kokemusten huomioon ottaminen ja tutkimuksen keskiöön asettaminen on määritelty etenkin aiemmin feministisen tutkimuksen tunnuspiirteeksi, ja myös tutkijan omat kokemukset ovat olleet tärkeässä osassa feministisen tiedon tuottamisessa. Kokemuksen käsitteen ympärillä on käyty myös paljon kriittistä keskustelua. Esityksessäni pohdin kokemuksen paikkaa feministisessä tutkimuksessa vallan ja tiedon näkökulmista. Milloin ja millä ehdoilla kokemuksesta tulee tietoa? Kenen kokemus voi olla tietoa? Onko tilanteita, joissa kokemustiedon voi sivuuttaa? Entä onko tilanteita, joissa tutkimustieto voidaan sivuuttaa kokemustiedon nojalla?

Tarkastelen kokemusta, valtaa ja tietoa kenttäkokemusteni kautta. Olen tehnyt toimintatutkimusta työelämän tasa-arvon kehittämisen parissa työpaikoilla viimeisen 10 vuoden ajan. Ihmisillä on tasa-arvon toteutumisesta hyvin erilaisia käsityksiä. Silloin tasa-arvon kehittämistyössä syntyy helposti tilanteita, joissa tutkimustieto ja henkilökohtainen kokemus ovat ristiriidassa. Kuvaan kenttäkokemusteni kautta niitä kokemuksesta, valtaan ja tietoon liittyviä haasteita, joihin tutkija kentällä törmää. Esitykseni pohjautuu itseni ja Katri Otonkorpi-Lehtorannan aiheesta kirjoittamaan artikkeliluonnokseen.

Satu Venäläinen: Väkivallan sukupuolta rakentamassa – rikosuutisten feministis-konstruktionistinen luenta

Jos sukupuolta ja sen sidoksia väkivaltaan lähestytään tässä hetkessä tuottuvina ja merkityksellistyvinä, kuinka ne voidaan ottaa todesta? Käsittelen esityksessäni sukupuolistuneen väkivallan tutkimuksen ja sosiaalis-konstruktionistisen lähestymistavan välistä jännitteistä suhdetta väitöskirjatutkimukseni aineiston valossa. Aineisto koostuu Ilta-Sanomien ja Iltalehden sekä miesten että naisten tekemästä väkivallasta kertovista rikosuutisartikkeleista vuosilta 2009-2011. Tarkastelen, millaista todellisuutta koskien väkivallan sukupuolistuneisuutta aineistossa tuotetaan ja miten, ja mikä sen suhde on siihen todellisuuteen, jossa väkivaltaa konkreettisesti tehdään. Pohdin tutkimuseettisestä näkökulmasta, minkälaisia seurauksia on niillä epistemologisilla ja ontologisilla lähtökohdilla, joihin tutkija nojautuu, ja millaisia mahdollisuuksia tai uhkia sukupuolistuneen väkivallan konstruktionistinen lähestymistapa pitää sisällään. Tekeekö tutkija väkivallan sukupuolistuneisuudesta totta toistaessaan tuloksistaan kertoessaan mediatekstejä, jotka

tuottavat sitä, tai väheksyykö hän väkivallan materiaalista merkitystä keskittyessään siitä kertomisen eikä sen tekemisen analysointiin? Entä millaisia lisähaasteita tarkasteluun tuo se, että sen ensisijaisena kiinnostuksen kohteena on naisten tekemä väkivalta?

Suvi Ronkainen: Voiko eri tavoin tehtyä tietoa yhdistää? Helen Longinon sosiaalinen epistemologia

Helen Longino tekee uudessa kirjassaan (2013) *Studying Human Behavior. How Scientists Investigate Aggression & Sexuality* mittavan analyysin seksuaalista identiteettiä ja aggressiivisuutta käsittelevistä tutkimussuuntauksista. Hän tarkastelee tutkimussuuntausten tapaa tehdä tietoa: mitä oikein kysytään, miten ilmiö käsitteellistetään, mitä ja miten metodeja käytetään. Analyysissa haetaan vastausta siihen, mitä kukin tutkimussuuntaus tietää esittäessään käsityksiään aggressiivisuuden syistä tai seksuaalisen orientaation alkuperästä. Longino päätyy tylyyn yhteenvetoon: tutkimussuuntauksen tuottamat tietoväitteet ovat kukin omalla tavallaan rajallisia. Tämä ei ehkä olisi ongelma, jollei niitä myös luonnehtisi yhteensovittamattomuus ja tutkimussuuntausten kyvyttömyys tunnistaa oman tiedon tuotantonsa rajat. Keskeiseksi syyksi tilanteeseen Longino nostaa tiedon tekemisen arkiset tavat, siis metodit sekä tutkimuskentän sosiaalisen järjestyksen. Analyysin tulos on kylmää kyytiä monitieteellisyyteen ja monimenetelmällisyyteen perustuville tutkimustavoille. Alustuksessani esitän Longinon keskeiset argumentit ja arvioin niitä metodien yhteiskäytön näkökulmasta. Löytyisikö, feministiseen sosiaaliseen epistemologiaan perustuvilla ajattelutavoilla myös toinen vastaus Longinon vakuuttavasti analysoimaan tilanteeseen.

Taide ja kulttuuri osana Lapin sodan jälkeistä henkistä ja materiaalista jälleenrakennusta

Työryhmän vetäjä: Marja Tuominen marja.tuominen@ulapland.fi

Perjantai 29.11 klo 15.00–18.00 tila: SS20

15.00–15.15 Marja Tuominen: Työryhmän avaus ja tutkimushankkeen esittely

15.15–15.45 Tuija Hautala-Hirvioja: Näyte taiteen voimasta

15.45–16.15 Mervi Autti: Hiilestä timantiksi? Kirjailija ja taidemaalari A. E. Järvisen jälleenrakennettu Lappi

16.15 – 16.30 Tauko

16.30–17.00 Heli Tuovinen: Elsa Montell, raanuntekijä. Raanu – materiaallinen ja mentaalinen representaatio

17.00–17.30 Merja Paksuniemi: Uhrautuvaisia rautanaisia. Hyvän naisen määrittelyä sota- ja jälleenrakennusvuosina

17.30–18.00 Loppukeskustelu

Tuija Hautala-Hirvioja: Näyte taiteen voimasta

Esityksessäni aion tarkastella Lapin Taideseura Seitapiirin järjestämiä Lapin taideviikkoja, jotka järjestettiin ensimmäisen kerran marraskuussa 1948. Keskityn kuvataidenäyttelyihin, joiden antia ja arviointeja tarkastelen Kaltion artikkeleiden (1948–1958) ja paikallisten sanomalehtien uutisten kautta. Kaltio perustettiin kuten Lapin Taideseura Seitapiiri ja Kemian kulttuuriyhdistys jälleenrakennuskauden alussa, ja kaikki olivat henkisen hyvinvoinnin ja uuden ”rauhan” identiteetin tukijoita.

Tavoitteenani on luoda tässä esityksessä paikallishistoriallista viitekehystä varsinaisten teosanalyysien taustaksi ja tueksi. Niinpä lehtiartikkeleiden ohella paneudun Lapin kuvataiteen kannalta tärkeiden paikkakuntien kuten Kittilän, Kemijärven, Kemi, Tornion ja Rovaniemen tilanteeseen vuosien 1948-1958. Kaikista paikkakunnista on olemassa omat paikallishistoriansa. Lisäksi hyödynnän myös muita viime vuosina julkaistuja kylähistorioita ja muisteluita.

Mervi Autti: Hiilestä timantiksi? Kirjailija ja taidemaalari A. E. Järvisen jälleenrakennettu Lappi

Lapin sodan jälkeen maakunta ponnisti tuhkasta ja raunioista ylöspäin. ”Ilmiö on sama, mikä saa hiilen muuttumaan timantiksi ankarassa paineessa”, kirjoitti A. E. Järvinen. Vuonna 1960 hän nosti esiin maakunnan mahdollisuuksia ja innovatiivisuutta Kaltio-lehdessä: ”Jos missään maassamme niin Lapissa on mahdollisuuksia löytöretkeilyyn, uuden löytämiseen, rakentamiseen ja valloittamiseen miltei kaikilla inhimillisen toiminnan aloilla. Lapilla ja sen keskuksella on paremmat mahdollisuudet uuden löytämiseen kuin siellä, missä sarat ovat jo vanhat, pitkät ja leveät.”

A. E. Järvinen (1891–1963) oli varsinaiselta ammatiltaan metsänhoitaja. Hän tuli tunnetuksi kirjailijana ja taidemaalarina. ”Tarvitsen kumpaakin, niin sivellintä kuin kynääkin”, oli taiteilija sanonut. Järvinen kirjoitti elämänsä aikana parikymmentä eräaiheista teosta, ja häntä pidetään alansa klassikkona. Taiteensa välityksellä A. E. Järvinen vaikutti maakunnallisessa ja valtakunnallisessa kulttuurielämässä, mutta hän otti myös julkisesti vallitseviin olosuhteisiin. Hän oli aktiivinen kulttuuri-toimija vuonna 1947 perustetun kulttuuriyhdistys Seitapiirin puheenjohtajana ja kirjoitti ahkerasti lehtiin. Aineistoni koostuukin Seitapiirin pöytäkirjoista ja A. E. Järvisen kirjoittamista lehtiartikkeleista.

”Kliseinen kuva Järvisestä toisaalta vanhakantaisena eränkävijänä, toisaalta modernina teknokraattina lienee oikea”, kirjoittaa Tere Vadén (2008). Esityksessäni tarkastelen sitä, minkälaisena A. E. Järvinen tuotti teostensa aihepiirin ja metsien tehokäyttöön liittyvän ristiriidan. Miten A. E. Järvinen toiminnallaan Lappia ”rakensi”? Minkälaisena hän näki pohjoisen maakunnan tulevaisuuden?

Heli Tuovinen: Elsa Montell, raanuntekijä. Raanu – materiaalinen ja mentaalinen representaatio

Tekstiilitaiteilija Elsa Montell (s. 1926) perusti Lapin raanu -yrityksen 1950-luvun alussa Rovaniemen Oikaraisen kylään, jossa hän aloitti opintojensa jälkeen työnsä. Hän elvytti ja uudisti vanhan suomalaisen raanutekniikan. Raanu, arjen tekstiili muuntui Elsa Montellin käsissä taiteeksi palatakseen jälleen osaksi jokakodin esinekulttuuria. Tarkastelen Elsa Montellin töiden kautta jälleenrakennusajan kotia, arjen tekstiiliä ja sen representaatioita kulttuurihistorian viitekehyksessä.

Sodan jälkeen noussut uusi rakennuskanta toi mukanaan uudenlaiset asumisen muodot, tyyppitalot ja kaupungeissa lähiöt. Asumisen ja elämisen tilat poikkesivat suuresti aiemmista. Talot ja asunnot muuntuivat vähitellen asukkaidensa näköisiksi kodeiksi. Kotien sisustaminen merkitsi yksityisen ja julkisen tilan rajanvetoa, joka miellettiin naisten työksi. Koti ja sen eletty tila yhdistävät menneisyyden ja nykyisyyden. Koti merkitsee muistoja ja mielikuvia, menneisyyttä ja tulevaisuutta. Kodin esinemaailma, kuvat, värit, huoneiden järjestykset tai tavaroiden sijoittelu tekevät asunnosta eletty tilan, kodin.

Taide ja kulttuuri kytkeytyivät läheisesti kansallisuuskeskusteltuun ja suomalaisuuden määrittelyyn. Elsa Montellin raanut edustivat Lappia kansainvälisissä näyttelyissä, ja julkisuus nosti perinteisen tekstiilin esille taiteena. Raanusta tuli 1960–1970-luvuilla muoti-ilmiö. Suomessa Finnish design -ilmiö ja sen saama kansainvälinen huomio vahvistivat hävityn sodan jälkeen kansallista identiteettiä ja liittivät Suomen tiiviimmin länsieurooppalaiseen kulttuuriin. Elsa Montellin perinteeseen nojaava työ oli osa suomalaisen suunnittelun historiaa sekä kiinteä osa pohjoisen kulttuurihistoriaa.

Merja Paksuniemi: Uhrautuvaisia rautanaisia. Hyvän naisen määrittelyä sota- ja jälleenrakennusvuosina

Tutkimuksen tavoitteena on tuoda esille odotuksia, joita naisia kohtaan asetettiin sota- ja jälleenrakennusvuosina. Sekä naisen mallia, jollaisia ajan naisten oletettiin olevan. Millainen oli hyvän naisen määritelmä? Tutkimusaineistona käytän aikalaikirjoituksia, kuten Kotiliesilehtiä vuosilta 1939–1948 sekä sotavuosina lapsena olleiden kuvauksia äideistään. Lähdemateriaalina käytän myös kirjoitettua muistitietoa sekä tutkimuskirjallisuutta. Lähdeaineistoa tarkastelen historian- sekä haastattelututkimuksen keinoin.

Tutkimusongelmat ovat:

1. Millainen äidin rooli perheessä oli?
2. Mitä odotuksia naisille asetettiin?
3. Sopivatko lehdissä esitetyt hyvän naisen määritelmät Lapissa asuviin naisiin?

Ajan kirjoituksissa naisihanne korosti isänmaahan ja perheeseen liittyviä arvoja. Äiti oli

kansalainen, joka synnytti ja hoivasi tulevaa sukupolvea. Äidin tuli huolehtia siitä, että hänen lapsillaan olivat perusasiat kunnossa, mikäli hän ei siihen itse pystynyt, pyrki hän sijoittamaan lapsensa sellaiseen paikkaan jossa tämä saisi paremman elämän. Äidin tuli olla positiivinen sekä tarmokas ja huolehtia paitsi kotitöistä, muuttuneen perheen rakenteen vuoksi pitkälti myös perheen elannosta. Äitien tuli olla säästäväisiä niin ruoassa kuin materiaalissa ja pystyä esimerkiksi ompelemaan ja parsimaan vaatteita. Kekseliäisyys oli etu, jolla penniä venytettiin ja selvittiin päivästä toiseen.

Sotavuosina vallitsi työnjako, jonka mukaan naiset huolehtivat kodeista ja lapsista, miehet taistelivat rintamalla. Suomi oli maatalousvaltainen maa, joten kotityöt joita naisilla oli huolehdittavanaan, olivat suuret. Äiti omisti elämänsä myös maanpuolustukselle ja kotirintaman toiminnalle. Mies oli puolestaan taistelija, joka puolusti isänmaataan lasten, naisten ja kodin puolesta. Perheen isän kaatuminen merkitsi paitsi aviopuolison ja isän menetystä, myös sitä että perheen taloudellista huolehtijaa ei enää ollut. Miten puolison kuolema vaikutti naisen rooliin talossa?

Taiteelliset ja performatiiviset lähestymistavat tutkimustiedon tuottamisessa, käsittelyssä ja vastaanottamisessa

Työryhmän vetäjä: Helena Oikarinen-Jabai h.oikarinen.jabai@gmail.com

Perjantai 29.11. klo 15.00- 18.00 tila: LS09

15.00-15.30 Kari Korolainen: Tietämisen juuristoissa. Kulttuurintutkimuksen tieteellisyyksistä ja taiteellisuuksista

15.30-16.00 Eliza Kraatari: Historiatieto ja narrin nauru – Tekstianalyysistä tiedon nurinkääntämiseen taiteen keinoin tapauksessa Kotiteollisuuden kantahahmot

16.00-16.15 tauko

16.15-16.45 Tiina Piilola: Luunkerääjiä, satureita ja soivia kanteleita, Kalevalan naisten kuiskaten kerrotut tarinat.

16.45-17.15 Tanja Ketola: Laulaja-lauluntekijöiden työ kehollisuuden ja affektien näkökulmasta

17.15-17.45 Kaarina Kailo, Irma Heiskanen, Eija I. Keränen: Naiskeho käsitöiden elämänpuuna - suomensukuisten kansojen tunnistamaton merkkikieli

17.45. Keskustelua

Lauantai 30.11. klo 09.00–11. 30 LS09

9.00 Jaana Erkkilä: Taiteellisen toiminnan synnyttämä tieto

9.30 Minna Rainio: Globalisaation varjoissa. Yhteiskunnalliset ja eettiset prosessit taiteessa ja tutkimuksessa.

10.00 Maria Huhmarniemi: Taiteellisen toiminnan tuottama ja välittämä tieto ympäristöpoliittisissa installaatioissa

10.35 Miia Rantala: Neuvotteluja suomalaisuudesta

11.05 Helena Oikarinen-Jabai: Taideperustaiset, performatiiviset ja osallistavat lähestymistavat ja nuoret kanssatutkijoina

Kari Korolainen: Tietämisen juuristoissa. Kulttuurintutkimuksen tieteellisyyksistä ja taiteellisuuksista

Käsittelen esitelmässäni tieteen ja taiteen kietoutumista kulttuurintutkimuksessa, erityisesti perinnetieteissä. Aluksi tarkastelen tieteilijöiden ja taiteilijoiden yhteistyötä 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alkupuolella. Kenttätyömatkoillehan osallistui tuolloin tutkijoiden ohella usein myös taiteilijoita. Esimerkiksi taiteilija A. Reinholm kulki kansatieteilijä A. O. Heikelin mukana tutkimusretkillä 1880-luvulla.¹ Toiseksi tarkastelen taiteen asemaa ei-taiteen (tutkimuksen, politiikan jne.) innoittajana. Perinteet, kansankulttuuri ja kansantaide olivat 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa tutkimuksen ja taiteen innoittajana monin tavoin.² Heikelillä (1885) yhtenä lähtökohtana oli esimerkiksi Kalevalan maailman esineistö.³

Taiteen ja tieteen välisessä vuorovaikutuksessa kontekstien merkitys on keskeinen, mikä tulee esiin erityisen hyvin, kun pohditaan oppihistoriallisen näkökulman esiin nostamia ongelmia. Voidaan ajatella esimerkiksi, että 1800-luvun lopun traditionaalinen taidekäsitys, kuten kuvien esittävyys on kapea näkökulma nykykeskustelujen kannalta. Toisaalta kansaperinteen, kansantaiteen sekä taiteen suhde voidaan nähdä myös ongelmallisena ja kysyä esimerkiksi, mitä tekemistä Kalevalalla tai perinteellä on taiteen kanssa.⁴

Taide- ja tiedekäsitykset muuttuvat, eikä niistä välttämättä ole vallinnut yksimielisyyttä alun perinkään, mikä on jotenkin pyrittävä ottamaan huomioon taiteen ja tieteen vuorovaikutusta tarkasteltaessa. Yksi tapa on tarkastella sitä, kuinka tutkimuksen kohde tehdään näkyväksi tutkimuksissa. Sovellan tähän kuvausten rakentumisen avaamiseen tutkimuksessani kategorisoinnin analyysin menetelmää.⁵ Esimerkiksi Heikel kuvasi kansanelämää esineiden ja rakennusten näkökulmasta, jolloin kansatapojen ja talouden näkökulmat jäivät muiden asioiden varjoon.⁶ Rajaukset ilmenevät myös kuvauksen konkreettisella tasolla, esimerkiksi esineympäristöön liittyvien kategorioiden (uuni, työkalut jne.) valinnoissa. Osin rajaus on tapahtunut taiteen keinoin, kun on valittu, mitä kategorioita piirretään, ja miten sanat ja kuvat saatetaan vuorovaikutukseen. Toisaalta taide on toiminut suuntaajana, esimerkiksi silloin, kun runous on ollut tutkimuskohdetta rajaavana tekijänä. Heikelillä nämä rajaukset ovat myös tieteellisten näkökulmien, lähinnä evolutionistisen typologisoinnin lävistämiä.⁷ Tutkimus koostuu näin ajateltuna konteksteissaan rakennetuista

toisiinsa kietoutuneista sommitelmista.

Keskustelu siitä, missä roolissa tieto, taide ja tiede ovat tällaisissa sommitelmissa voi lähestyä yleisemmin esimerkiksi taiteellisen tutkimuksen, taideperusteisten lähestymistapojen tai tutkimuksen kokeellisuuden näkökulmista.⁸ Yhteistä näille suuntauksille on ajatus tieteen ja taiteen välisestä vuorovaikutuksesta, joten aihetta kootaan yhteen tässä taiteistumisen käsitteen kautta. Taiteistuminen viittaa prosesseihin, joissa taiteesta siirtyy jotakin ei-taiteeseen tai näin ajatellaan tapahtuvan.⁹ Käsite soveltuu hyvin oppihistorialliseen tarkasteluun, koska sen avulla voi lähestyä poikkitieteellisesti itse vuorovaikutustapahtumaa, sitä, miten tieteen ja taiteen suhde kulloisessakin kontekstissa aktualisoituu.

Konkreettisia esimerkkejä tarkastellen sekä taiteistumis-keskusteluihin tukeutuen esitän muun muassa, että taideperäisten lähestymistapojen soveltaminen ei välttämättä ole uusi asia tutkimuksessa. Samalla korostan, ettei taiteen ja tieteen, tai taiteellisuuksien ja tieteellisyyksien vuorovaikutus ole ollut myöskään yksiselitteinen tai ongelmaton asia kulttuuritutkimuksessa. Varhaisempia tutkimuksia tarkastelemalla voi syventyä erityisesti tietoa tarjoavien esitysten rakentamiseen, niiden johdonmukaisuuksiin ja ristiriitaisuuksiin kuin myös esityksistä vallitseviin konsensuksiin tai erimielisyyksiin.

Eliza Kraatari: Historiatieto ja narrin nauru – Tekstianalyysistä tiedon nurinkääntämiseen taiteen keinoin tapauksessa Kotiteollisuuden kantahahmot

Taiteen maisterin tutkintoon kuuluvassa pro gradu -tutkielmassa tutkin käsityön taitajiin liitettyjä piirteitä. Ensisijaisena aineistona käytin Kotiteollisuuden Keskusliiton nimikkolehdestään (Kotiteollisuus) julkaisemia kuvauksia käsityömestareista 1940–1960-luvuilta. Kuvaukset ovat kiinnostavia sen kannalta, millaiseksi ihanteellista käsityön taitajaa ja käsityöyrittäjää on luonnehdittu käsityön alaan keskeisesti vaikuttaneen järjestön parissa. Kotiteollisuuden historia laajemminkin on tärkeä teema suomalaisen käsityön historian ja sen muotoutumisten kannalta. Kuitenkin kotiteollisuuden historia on suomalaisessa tutkimuksessa jäänyt melko vähäiselle käsittelylle, jopa hieman hyljeksittyyn marginaaliin, kun taas etenkin suomalainen 1900-luvun alkupuolen muotoilu ja taideteollisuus ovat saaneet paikoin runsastakin huomiota.

Yhtäältä kotiteollisuuden historia on tärkeää tuoda esiin osana muotoilun historiaa. Lisäksi pidän tärkeänä tutkia kotiteollisuuden yhteiskunta- ja kulttuuripoliittisia elementtejä, jotka ovat jääneet varsin vähälle huomiolle sitä mukaa kuin koko ilmiö on alkanut unohtua. 1800-luvulla kotiteollisuutta sovellettiin katovuosien ja suoranaisten nälänhätien sosiaalipoliittikkana, vastikkeellisen avun jakamisen välineenä: ruoka-apua annettiin käsityösuorituksia vastaan. Samalla ”yhteiseen kansaan”

pyrittiin istuttamaan paitsi kätevyyttä myös taloustaitoja ja yrittäjämentaliteettia. Yksi keskeisimpiä kotiteollisuuspolitiikan kannattajia aikoinaan oli J.V. Snellman.

Taiteen maisterin pro gradu -työssä halusin tuottaa monipuolisesti tietoa kotiteollisuuden historiasta ja kokeilla taiteellista toimintaa osana historiaan suuntautunutta tutkimusta. Tutkielmastani tuli rakenteeltaan kolmiosainen. Ensin analysoin Kotiteollisuus-lehden mestarikuvauksia genreanalyysin avulla. Tietoa käsityömestarien piirteistä suhteutin lehden muista teksteistä koostuvaan aineistoon, joista analysoin erityisesti kotiteollisuusaatteen parissa tuolloin vallinnutta aikakäsitystä. Kolmanneksi, työn taiteellisessa kommentissa aloin purkaa Kotiteollisuus-lehden tuottamaa käsityömestareiden esikuvallisuutta parodian keinoin. Sovelsin tutkielmassa Michel Foucault'n mukaisesti genealogista asennetta historian tutkimukseen ja etenkin hänen Nietzscheä lainaamaa "historiallisen aistin" käsitettä. Taiteellisen kommentin keskeisiksi käsitteiksi nousivat siten karnevaali, narrius ja nauru. Lopputuloksena valmistin tekstiilitekniikoin triptyykin Kotiteollisuuden kantahahmot, joka koostuu aineistoanalyysissä tehdyn tyypittelyn pohjalta teoksista Legendaariset mestarit, Autuaat vanhukset ja Kunnialliset jatkajat.

Tutkielmassani lainasin kielitieteellistä analyysitapaa historiallisen aineiston tutkimiseen ja peilaisin näin tuotettua tietoa paitsi kulttuurihistorialliseen kontekstualisointiin myös taiteellisen työhön. Lähdin liikkeelle hajanaisen aineiston systematisoinnista kielitieteen avulla, mistä lopulta syntyi tiedon parodiointin lähtökohta. Tutkijana positioni vaihteli tiedon tuottamisen ja tiedon nurinkääntämisen välillä. Taiteellisen toiminnan kautta pyrin siihen, että historiallinen tieto ei olisi vain tiedettävissä vaan myös tunnettavissa. Työryhmäesitelmässäni kerron tutkimukseni kulusta ja esittelen sen tuloksia.

Tiina Piilola: Luunkerääjiä, satureita ja soivia kanteleita, Kalevalan naisten kuiskaten kerrotut tarinat.

Anna-Leena Siikalan (1993, 183) mukaan "[n]ainen on aina ollut kalevalamittaisessa, näkökulmaltaan miehessä epiikassa toisen, vieraan, tuonpuoleisen edustaja (...) Myyttisiä naishahmoja ei kuvata realistisesti." Yhtenä syynä Kalevalan naisten tuonpuoleisuuteen on pidetty Lönnrotin dramaturgisia valintoja, joiden seuraukset koituivat erityisesti kansanperinteen rehevien naishahmojen maksettavaksi (esim Sawin 1999). Eepoksen yksinkertaistettuun naiskuvaan kyllästyneinä monet feministisesti painottuneet tutkijat ovat kääntyneet suoraan alkuperäisrunojen pariin, mutta itse näen, että kansalliseepostamme ja yli kuudellekymmenelle kielelle käännettyä kansalliseepostamme ei ole syytä unohtaa. Siksi tutkin kanonisoituun asemaan nousseen Uuden Kalevalan (1849) naiskuvaa ja kysyn, mitä sen hankalasti tavoitettavaan tuonpuoleiseen "hädetyt" naiset voivat kertoa nykyajan naisille? Entä olisiko kyseisiä tuonpuoleista edustavia naisia tutkittaessa syytä irtaantua perinteisestä subjektikäsitteestä ja nähdä se uudella, subjektin rajoista hellittävällä tavalla? Miten heitä voisi tutkia jotenkin toisin, eepoksen ilmipinnan alle kurottaen – Irigarayn (1985) spekulatiivisen eli koveran ja todellisuuden heijastusta muuttavan peilin läpi tavoitellen naisten itsensä kuvaamisen ihmemää[ta], Pam Morrisin (1993,155) ilmausta lainatakseni?

Tavoittaakseni mahdollisimman syvästi Kalevalan naisten maailman lähdän liikkeelle tutkimalla pieniä, lähes (juonen) pinnanalaisia mielikuvituksen herättäviä vihjeitä. Hyödynnän feministifilosofi

Luce Irigarayn näkemystä ihmettelystä tai ihmetellen tapahtuvasta kohtaamisesta, joka voi parhaassa tapauksessa ajaa kokijansa perinpohjaiseen muutokseen, metamorfoosiin. Irigarayn jalanjäljissä kulkeva filosofi Rosi Braidotti (2002, 2013) on korostanut metamorfoosin merkitystä monenlaisten muutoksen alaiselle nykyihmiselle, mutta on jännittävää, miten hyvin sekä ihmettely että metamorfoosi sopivat miltei kaksisataavuotiseen eepoksemme, jonka maailmassa ihmeitä ja metamorfooseja tapahtuu, kansanlaulujen tapaan, tämän tästä: Lemminkäisen äiti herättää henkiin koskeen hukkuneen poikansa, Aino hukkuu ja muuttuu Väinämöistä ilkkuvaksi vedenneidoksi siinä missä Pohjolan sotaista matriarkka rauhaa symboloivaksi kyyhkyksi.

Kysyn, mitä edellä kuvatun kaltaiset muutokset ja metamorfoosit tarkoittavat? Voivatko ne kertoa jotain yleisempää myös naisten elämästä? Mitä esimerkiksi Ainon muutos vedenneidoksi Vellamoksi pohjimmiltaan kuvaa? Entä miten ihmettelyn ja metamorfoosin käsitteitä voitaisiin soveltaa uudella tavalla esimerkiksi Ainon ja Väinämöisen pintatasolla surkeasti päättyvään ”rakkaustarinaa”? (Tästä luennasta annan mahdollisessa esitelmässäni tarkemman esimerkin.)

Voidaanko jopa olettaa, että kalevalaisten naisten maailmankuva tiuhaan toistuvine metamorfooseineen haastaa ja tarjoaa – uusilla tavoilla lukien ja tulkiten – vaihtoehdon nykyiselle pärjäämistä ja yksilöllisyyttä korostavalle ajallemme?

Hyödynnän työssäni myös muiden subjektin tietoista vastuunalaisuutta kyseenalaistavien feminististen ajattelijoiden kuten Hélène Cixous’n naiskirjoitusta, Donna Harawayn kumppanuuslajikulttuurista ja jungilaisen psykoanalyttikon Clarissa Pinkola Estésin näkemystä naisen sisäisestä ytimeistä, jota hän kutsuu nimellä Wild Woman; joskin Irigarayn ihmettely ja Braidottin metamorfoosi ovat tärkeimmät analyttiset ja käsitteelliset työkaluni.

Tanja Ketola: Laulaja-lauluntekijöiden työ kehollisuuden ja affektien näkökulmasta

Tutkin väitöskirjassani fenomenologisen ja feministisen etnografian sekä taideperustaisten menetelmien avulla, millaista ruumiillisuuteen ja sukupuoleen kiteytyvää tietoa ja taitoa laulaja-lauluntekijät hyödyntävät työssään ja miten he elävät työtään kehossaan. Laulaja-lauluntekijöiden työ on lähtökohtaisesti vahvasti ruumiillista. Se liittyy esteettisten elämysten ja tunteiden tuottamiseen ja välittämiseen yleisölle ruumiillisesti tuotetun äänellisen, kinesteettisen ja visuaalisen esittämisen kautta. Kulttuurinen ja sosiaalinen konteksti on laulaja-lauluntekijöiden kehollisuuden tarkastelussa olennainen: eri genret kantavat tietynlaisia ruumiillisten ja sukupuolisten esitysten ja tunteiden ilmaisun tapoja ja merkityksiä.

Laulaja-lauluntekijäperinnettä leimaavat yhtäältä vahvasti feminiinisiksi määrittäneet herkkyden ja omakohtaisuuden ja toisaalta tekijyyden ja autenttisuuden osalta maskuliiniset ulottuvuudet. Kehollisuuden näkökulmasta esimerkiksi herkkyden ja autenttisuuden ilmaisu liittyy myös kysymyksiin kehollisesta läsnäolosta, kehon sisäiselle kokemukselle ”herkistymisestä”. Paperini keskittyy empiirisiin ja menetelmällisiin kysymyksiin. Pohdin, millaista aistista ja kokemusperäistä tietoa on mahdollista saavuttaa sellaisen etnografisen otteen avulla, jossa myös tutkijan kehollinen

herkistyminen on olennaista. Tarkastelen myös, minkälaista tietoa ja tietämisen tapoja taiteelliset lähestymistavat avaavat tutkimukseeni.

Kaarina Kailo, Irma Heiskanen, Eija I. Keränen: Naiskeho käsitöiden elämänpuuna - suomensukuisten kansojen tunnistamaton merkkikieli

Suomensukuisten kansojen vanhat runokokoelmat, kalliopiirustukset ja mm. kansainvälinen vertaileva myytti- ja jumalatar -tutkimus ovat tuottaneet yhä vahvempia todisteita koskien esihistoriallista matriarkaalista aikakautta. Sen maa-ilmankuva ja lähes katkeamaton, nykyaikaan säilynyt symboli- ja merkkikieli heijastavat länsimaiselle sukupuolijärjestelmälle vaihtoehtoista tapaa representoida naisellinen ekologinen identiteetti, ruumiillisuus, luonto ja henkisyys. Tämä elämän kiertokulun edistämiseen, ylläpitoon ja ekososiaaliseen kosmologiaan kytkeytyvä merkkikieli on hämmästyttävän universaalia aihepiiriltään. Se ilmenee mm. naisten käsitöissä (käspaikat, liinat, mekot) kuitenkin omaleimaisina paikallisina variaatioina. Aihepiirin vakiokuvia ovat mm. lintu-, eläin- ja elämänpuu- aiheet. Tämä merkkikieli on levinnyt Silkkien myötä läpi Euroopan, ja sitä esiintyy runsaasti suomensukuisilla pohjoisilla kansoilla. Naisten ekologisen identiteetin tutkimus on käsitöiden ornamenttiikan osalta vasta alkutekijöissään. Toistuvia aiheita ovat naisen ruumiillisuus kytkettynä elämän- tai maailmanpuuhun. Se yhdistää naiseuden sukupolvien ketjuun ja osaksi ns. yllä- ja alisen eläinten (lintujen, matelioiden ja mm. karhujen) kosmista ykseyttä.

Tuomme mukaan omia tekstiilitöitämme ja kaksi naistelmaa (naisten kuukautismajan sekä Veen Emon Sateenkaariteltan tekstiilitöineen). Niiden kautta pyrimme luomaan vaihtoehtoisen tavan käsitellä naisen ruumiillisuutta ja ”affektiivista käännettä”. Aistillista naismajaa taidetöineen voi käyttää kuukautisten tai vaihdevuosien alkamisen rituaalisena olotilana. Patriarkaatti ja markkinatalous ovat alistaneet naisen elämänkaaren kohokohdat puberteetista vaihdevuosiin joko medikalisaation kohteeksi, tai naiskehoon on projisoitu olemuksellisen ”häpeän” juonteita. Naismajamme kyseenalaistaa jo visuaalisella ilmaisukielellään naisten myyttihistorian haltuunottoa, pilkkaa ja vaijuttamista ja tekee näkyväksi ”myyttisen huorittelun” naiskehon kontrollin välineenä. Tekstiilitöitämme tarkoitus on inspiroida tutkijoita pohtimaan naisen ruumiillisuutta esihistoriallisen ekohenkisen maa-ilmankuvan kautta uusin silmin, kehollisen kokemisen kautta, miehisen katseen tuolla puolen. Alustus-osiossa esitämme teesimme koskien naisen-kosmos- elämänpuu- teeman laajalle levinnyttä matriarkaalista merkkikieltä. Taideosiossa esittelemme aiheita valaisevia tekstiilitöitämme ”emoessuista” haltia-performanssiin ja naistenmajoihin.

Jaana Erkkilä: Taiteellisen toiminnan synnyttämä tieto

Taiteellisen ja taideperustaisen tutkimuksen väitetään usein olevan taiteilija-tutkijan tuottamaa henkilökohtaista reflektiota, jolla ei ole mitään tekemistä niin sanotun objektiivisen tiedon kanssa. Toisaalta tunnustetaan, ettei mitään objektiivista tutkimusta ole olemassakaan, vaan kaikki tutkimus on väritynyt ja suodattunut tekijänsä painotusten mukaan: tutkija saa haluamansa vastauksen

esittämällä oikeanlaisen kysymyksen; näin on myös numeroihin ja tilastoihin perustuvan tutkimuksen suhteen. Simone Weil onkin kirjoittanut, ettei mikään ole niin yksinkertaista kuin numero.

Keskityn esityksessäni pohtimaan fiktion ja taiteen tuottamaa tietoa silloin, kun tutkimuksen kohde on taiteilija-tutkijan oman taiteellisen työn ulkopuolella, mutta tutkimusmetodina on taiteellinen työ. Minkälaista tietoa näin toimien on mahdollista tuottaa? Voiko taide toimia tutkimusmetodina tai/ja tuloksena tutkimuksen kontekstissa ja samanaikaisesti niin sanottuna puhtaana taiteena taidemaailman kontekstissa? Tarvitaanko taiteellisen tutkimuksen yhteydessä aina sanallista argumentointia ja miten taiteellinen ja taideperustainen tutkimus eroavat siitä, miten taiteilija on perinteisesti ”tutkinut” maailmaa taiteen kautta?

Esitykseni perustuu esimerkkeihin taiteellisen tutkimuksen soveltamisesta sekä taidekasvatuksen viitekehysessä että uskontotieteen alueella.

Minna Rainio: Globalisaation varjoissa. Yhteiskunnalliset ja eettiset prosessit taiteessa ja tutkimuksessa.

Taiteellisen tutkimuksen ja kulttuurintutkimuksen alaan sijoittuvassa väitöstutkimuksessani tarkastelen, miten taide voi käsitellä globalisaation varjoissa elävien ihmisten – pakolaisten ja siirtolaisten – kokemuksia, heidän siirtymistään yhdestä maasta ja paikasta toiseen ja heidän elämäänsä erilaisissa kulttuurisissa ja psyykkisissä välitiloissa. Tutkimuskysymykseni on: Miten taide ja omat videoteokseni voivat olla keinoja globalisoituvan maailman ja sen varjokansalaisten kokemusten ymmärtämiseen ja sen epätasa-arvoistavien ilmiöiden ilmaisemiseen ja jäsentämiseen, sekä myös uusien, poliittisesti optimististen vaihtoehtojen kuvittelemiseen? Tutkimukseni osallistuu viime vuosina aktivoituneeseen keskusteluun taiteen poliittisuudesta ja eettisyydestä, nykytaiteesta traumaattisten kokemusten välittäjänä ja taiteilijoiden yhteiskunnallisesta vastuusta. Tutkimuskysymykseni on kaksivaiheinen: Taideteokset tutkivat globalisaation varjoissa elävien ihmisten kokemuksia. Tutkimusosa syventää taideteosten kysymyksiä kuulumisesta ja poissulkemisesta, liittyy teokset laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin sekä tarkastelee miten näitä kokemuksia voidaan käsitellä taiteen keinoin. Tutkimus osallistuu epistemologiseen keskusteluun taiteen merkityksestä yhtenä tiedontuottamisen tapana ja tarkastelee miten taide tuottaa tietoa maailmasta katsomisen, aistimisen ja kokemisen kautta. Väitöskirjan taiteelliset osat, kolme videoinstallaatiota (Kohtaamiskulmia 2006; Kahdeksan huonetta 2008; Maamme 2012) ovat valmiit.

Maria Huhmarniemi: Taiteellisen toiminnan tuottama ja välittämä tieto ympäristöpoliittisissa installaatioissa

Motivaationani on selvittää väitöstutkimuksessani, mitä nykytaiteen ja monitieteisen tutkimuksen vuorovaikutus voi tuottaa nykytaiteeseen, luonnonsuojeluun, tiedeviestintään ja oppimiseen. Yhtäältä teen itse taidetta yhteistyöprojekteina ja reflektoin näiden projektien tuloksia ja

työskentelyn kokemuksia. Toisaalta analysoin toisten taiteilijoiden teoksia ja niitä käsitteleviä kirjoituksia. Taiteen tekemisen avulla pyrin ymmärtämään ja kuvaamaan, millaista biologin ja taiteilijan, ja politiikantutkijan ja taiteilijan, yhteistyö voi olla ja miten taiteilija voi tarttua ympäristökysymyksiin ja vaikuttaa omaan lähiympäristöönsä.

Tutkimuksen aiheena ovat ajankohtaiset arvokeskustelut ja ristiriidat, joita maan ja luonnonvarojen käyttöön liittyy. Lähestyn keskusteluja useista näkökulmista ja monilla menetelmillä sekä taideprojekteina, esseinä että tutkimusartikkeleina. Näkökulmat sisältävät kolttasaamelaisen kylän ristiriidat Näätamössä, vesivoiman rakentamisen ja luonnonsuojelun konfliktin Oikaraisessa, Itävallan Alppikuvaston kansallishenkisyyden sekä marjasodan ja kaivosteollisuuden Suomen ja Ruotsin Lapissa. Menetelmä on jokaisessa tutkimuksen osaprojektissa tieteiden- ja taiteidenvälinen. Lähestyn aiheita yhteistyössä eri tieteenalojen edustajien kanssa ja perehtyen aiheeseen tieteidenvälisesti.

Tutkimuksen ensimmäisen osion, Särkyvää-näyttelyn taustalla oli yhteistyö kahden biologin, Piia Juntusen ja Mikko Paajasen, kanssa. Keskustelin heidän kanssaan Lapin uhanalaisista perhosista ja lajien suojelusta. Kun jokin eliölaji on määritelty erityisesti suojeltavaksi lajiksi, sen tunnetut esiintymäalueet voidaan rahoittaa. Apilakirjokääriäinen esiintymä tunnetaan Suomessa yhdellä jokirantaniityllä lähellä Rovaniemeä. Niityllä kasvaa puna-apilaa. Toteutin näyttelyyn apilakirjokääriäinen ja puna-apilan hahmon vanhoista kahvikupeista, asetteista ja pullalautasissa. Aiheen ja materiaalin suhdetta kuvaavat perinteen, säilyttämisen, haurauden, kauneuden, designin, arvon ja keräilyn näkökulmat. Teoksen aihealue herättää ympäristöetiikkaan liittyviä kysymyksiä lajien arvosta, luonnon monimuotoisuudesta ja ihmisen ja luonnon suhteesta. Aihe on monitasoinen, koska suojeltava niitty on aiemmin muodostunut maanviljelyn ja karjanhoidon vaikutuksesta. Vesivoimalan rakentamissuunnitelman toteuttaminen tuhoaisi niityn.

Toinen taiteellinen osio, Marjastajat-installaatio, käsittelee paikallista marjanpoimintaa ja siihen liittyviä tapoja, perinteitä, arvoja ja merkityksiä. Olen kutsunut osallistujiksi joukon erilaisia marjastajia ja kerännyt heiltä haastatteluja, esineitä ja henkilökohtaisia valokuvia. Niiden avulla rakennan Marjastajissa rakentaa useita marjastajan muotokuvia ja esittelen palan sitä kulttuuria, jota vasten marja-alan muutoksiin liittyvät reaktiot – niin myönteiset kuin kielteisetkin – tulisi ymmärtää. Marjastajainstallaatio on osa Marjamatkat-projektia, jossa työskentelin yhdessä politiikan ja yhteiskuntatieteiden tutkijoiden kanssa.

Taiteellinen työskentely liittyy tutkimuksen eri vaiheisiin. Se on osa tutkimusmetodia ja toisaalta osa tutkimuksen tuloksen kuvaamista. Esityksessä pohdin taiteellisen toiminnan tuottamaa ja välittämää tietoa.

Miia Rantala: Is there only one kind of Finnishness? White Finnishness in nationalist TV advertisements

This paper focuses on analysing representations of ‘white’ Finnishness through the discourse of political white nationalism and the expression of Finnish national culture in five Finnish

TV advertisements shown on Finnish mainstream prime-time TV channels during 2010. The advertisements on Finnish TV have become extremely and openly nationalist during the last few years. The advertisements echo the political situation and the rise of populist extreme right-wing ideology, which has become strong in Europe. In addition, racial whiteness is connected to these nationalist ideologies in Finland as well as in the representations of Finnishness in these nationalist advertisements. However, they also refer to old political divisions of Finns: white nationalists and reds, national romantic Fennomania and the right-wing radicalism during the years 1919–33. For example, there are racially white heterosexual Finns marching along to the national anthem, Maamme, and the military march, Porilaisten marssi, and the respected General and white nationalist war hero Adolf Ehrnrooth is quoted in these advertisements. Also monocultural Lutheran traditions are connected to Finnishness in these advertisements. I am analysing the cultural meanings in TV advertisements by using critical close reading.

Helena Oikarinen-Jabai : Taideperustaiset, performatiiviset ja osallistavat lähestymistavat ja nuoret kanssatutkijoina

Puheenvuorossani kerron maahanmuuttajataustaisten nuorten kuulumisten neuvotteluja ja identifikaatioita käsittelevästä tutkimushankkeestani, jonka puitteissa olen soveltanut taideperustaisia, performatiivisia ja osallistavia lähestymistapoja. Projektini puitteissa toteutetuissa työpajoissa, joita olen ohjannut yhdessä taiteilijoiden/taidekasvattajien kanssa, nuoret ovat tuottaneet materiaalia, kuten valokuvia, lyhytelokuvia, näyttelyitä ja kirjoja. Näin he ovat osallistuneet tutkimuksen raportointiin. Näytän esimerkkejä nuorten tuottamasta materiaalista ja pohdin osallistavien taide- ja käytäntöpohjaisten tutkimusmenetelmien merkitystä nuorten omien äänten ja näkökulmien esiin nostamisessa.

Erityisesti maahanmuuttajataustaiset nuoret kokevat usein tulevansa ulkoapäin määritellyiksi. Heidän oma kokemuksellinen tietotaitonsa esimerkiksi useiden kulttuurien välimaastoissa elämisestä jää helposti yhteiskunnallisen asiantuntijapuheen jalkoihin. Esitelmässäni nostan myös esiin kysymyksen siitä, voivatko performatiiviset, taideperustaiset ja narratiiviset lähestymistavat edesauttaa nuorten osallistumista ja aktiivista kansalaisuutta.

Taloudellistuminen, kulttuurit ja sukupuoli

Työryhmän vetäjät: Kirsi Eräranta kirsi.eraranta@aalto.fi ,Anu Harju anu.harju@aalto.fi ja Annamari Huovinen annamari.huovinen@aalto.fi

Torstai 28.11.2013 klo 15.00-18.00 tila: SS23

15.00-15.15 Tervetuloa, lyhyt alustus aiheeseen, päivän ohjelman esittely

15.15-15.45 Ella Lillqvist et al.: Taloudellistumista sosiaalisessa mediassa: Karnevalisointi ja monologisointi yritysten Facebook-sivuilla

15.45-16.15 Maria Laakso: "Laskutan yksinäisyydestä, lievitän sitä maksua vastaan". Talouden kieli ja seksuaalinen tematiikka Kari Hotakaisen romaanissa Huolimattomat.

16.15-16.45 Suvi Salmenniemi ja Maria Adamson: Työnsankarittaret ja uusi kapitalismin henki: Postfeminismi ja uusliberalismi Venäjällä

16.45-17.15 Annamari Huovinen: Poliittinen ehdokas tuotteena

17.15-17.45 Anu Harju: Mitä tulikaan luvattua: talentista osaksi resurssipääomaa

17.45-18.00 Yhteenvetokeskustelu

Perjantai 29.11.2013 klo 15.00-18.00 tila: SS23

15.00-15.15 Tervetuloa, lyhyt alustus aiheeseen, päivän ohjelman esittely

15.15-15.45 Heini Vaari: Sukupuolittunut turvallisuus

15.45-16.15 Jarmila Rajas: Kelpoisuus, tasa-arvo ja markkinoiden tuottama totuus

16.15-16.45 Kirsi Eräranta: Perhevapaat taloudellisena riskinä

16.45-17.15 Anna Elomäki: "The economic case for gender equality" EU:n tasa-arvopolitiikassa

17.15-17.45 Tuomo Alhojärvi: Nyrjäytetty talous ja ongelmallinen tieto: feministisen talousmaantieteen laihat lohdut

17.45-18.00 Yhteenvetokeskustelu

Ella Lillqvist, Leena Louhiala-Salminen, Anne Kankaanranta : Taloudellistumista sosiaalisessa mediassa: Karnevalisointi ja monologisointi yritysten Facebook-sivuilla

Sosiaaliseen mediaan yhdistetään usein ihannoituja käsityksiä tavallisen ihmisen entistä suuremmista vaikutusmahdollisuuksista ja tasa-arvoisesta "dialogista" yritysten ja kuluttajien välillä. Tässä tutkimuksessa tarkastelemme kriittisesti, voidaanko yritysten ja kuluttajien välisiä vuorovaikutuskäytäntöjä Facebook-sivuilla todella kuvailla dialogiksi. Lähestymme Facebook-sivuja genrenä ja hyödynnämme Bahtinin (mm. 1991) ajatuksia dialogisuudesta ja moniäänisyydestä, joille eri genret tarjoavat erilaiset toteutumismahdollisuudet. Tutkimuksessa kysymme:

1) Onko yritysten Facebook-sivuilla havaittavissa karnevalistisia piirteitä, jotka voivat vaikuttaa “puhujien” ja “kuulijoiden” rooleihin ja vallan tilanteiseen rakentumiseen tässä yritysviestinnän genressä?

2) Mitkä ovat ko. genren tarjoamat mahdollisuudet moniäänisyyteen?

Aineisto, jonka avulla pyrimme vastaamaan näihin kysymyksiin, koostuu a) Facebook-sivujen parissa työskentelevien ammattilaisten teemahaastatteluista ja b) suoraan Facebook-sivuilta kerätyistä teksteistä. Analyysissämme hyödynnämme Bahtinin ajatuksia sekä myöhempiä pohjoisamerikkalaista genre-teoriaa, jossa genret nähdään sosiaalisena toimintana (Miller, 1984).

Tutkimuksesta käy ilmi, että yritysten ja kuluttajien vuorovaikutuksessa Facebook-sivuilla on sekä dialogisia että monologisoivia piirteitä. Analysoimme kuinka osallistujien diskursiivinen valta tukeutuu ko. genren sisäänrakennettuihin piirteisiin ja Facebookin ominaisuuksiin mediana, joka on viime vuosina ”taloudellistunut” eli jota on kehitetty vastaamaan yritysten toiveisiin. Aineistossa havaittujen karnevalisten piirteiden vahvana vastavoimana toimivat perinteisistä yritysviestinnän genreistä periytyvät pyrkimykset hallita sidosryhmäsuhteita ja minimoida vaikutelma erimielisyydestä.

Lähteet:

Bahtin, M. M. (1991). Dostojevskin poetiikan ongelmia. Suomentaneet P. Nieminen ja T. Laine. Helsinki: Orient Express.

Miller, C. R. (1984). Genre as social action. *Quarterly Journal of Speech*, 70, 151–167.

Maria Laakso: ”Laskutan yksinäisyydestä, lievitän sitä maksua vastaan”. Talouden kieli ja seksuaalinen tematiikka Kari Hotakaisen romaanissa *Huolimattomat*.

Kirjallisuudentutkimuksella on pitkät perinteet tekstien ja talouden yhteenkietoutumien ja solmukohtien setvijänä, erityisesti ideologiakriittisen marxilaisen kirjallisuudentutkimuksen tai taiteen materiaalisia ehtoja tarkastelleen jälkimarxilaisen kulttuuriteorian ansiosta. Uusimpiin aihealueen lähestymistapoihin kuuluu 1990-luvulla yhdysvaltalaisessa kirjallisuudentutkimuksessa virinnyt economic criticism eli ekonomiakritiikki, joka pyrkii tarkastelemaan talouselämän retoriikan ja ilmiöiden ilmentymiä kaunokirjallisuudessa. Tämä voi tapahtua tarkastellen taloudellisia toimintoja ja niiden merkitystä kirjallisuudelle, eritellen taloudellisia konteksteja ja niiden heijastuksia kaunokirjallisuudessa tai arvioiden rakenteellisia yhtäläisyyksiä kielen ja ekonomisten systemien välillä (Osteen & Woodmansee 1999, Käkälä-Puumala, 2008).

Käsitteenä tutkimussuuntauksen suomennos ekonomiakritiikki kantaa mukanaan viittauksen kriittiseen reflektioon (käsitteestä ks. Käkälä-Puumala 2008). Kriittisen käsittelytavan tuleekin olla keskeinen osa ekonomiakriittistä tutkimusotetta, jonka tarkoituksena on purkaa kieleen ja kerrontaan juurtuneita ja näin luonnollistuneita taloudellisia puhetapoja ja ajatusrakennelmia. Kaunokirjallisuudessa ideologiakritiikki ei kuitenkaan voi puhtaasti

suuntautua talouden diskursseja tai tematiikka hyödyntäviin teoksiin, sillä kaunokirjallisuus saattaa monessa tapauksessa myös pyrkiä aktiivisesti itse paljastamaan näitä talouden ja kielen piiloisia liittoutumia. Yksi tällaisista jo itsessään ”ekonomiakriittisiä” teoksia on Kari Hotakaisen 2006 ilmestynyt romaani *Huolimattomat*.

Hotakaisen romaani on samanaikaisesti rikos- ja rakkausromaani, mutta ennen kaikkea kuvaus talouden ja seksuaalisuuden, kahden ihmistä voimakkaasti ohjailevan järjestelmän läheisyydestä. Romanin päähenkilöjä ovat henkirikoksesta epäilty Leila Korhonen ja tämän tapausta tutkiva rikoskomisario Antero Mokka, kaksi yksinäistä, joiden välille syttyy romaanin myötä kiihkeä romanssi. Perinteistä romanttista rakkauskuvastoa romaanissa torjutaan kuitenkin mielenkiintoisilla juonellisilla, kielellisillä ja kerronnallisilla keinoilla. Leila paljastuu eräänlaiseksi rakkauden ammattilaiseksi, jonka Hellyys & läheisyys Oy - yritys kukoistaa taloudellisten suhdanteiden ja rahan kylmän vallan alla rimpuilevassa nyky-Suomessa. Romanin rakennetta puolestaan jaksottavat parodiset pornoelokuva-episodit, joissa ”Wanker’s Choice- tuotantoyhtiön” tuottamat ja ohjaaja ”Matt Dickinsonin” ohjaa epätodellisen roiseja ja myyviä pornoelokuvia jättimenestyksen ollessa taattu.

Alustuksessani pyrin soveltamaan ekonomiakriittistä käsittelytapaa Hotakaisen teoksen seksuaalisen tematiikan avaamiseen. Kysyn minkälaisia taloudellisia konteksteja ja diskursseja romaani hyödyntää käsitellessään seksin, rahan, talouden ja rakkauden toisiinsa tunkeutuvaa olemusta 2000-luvun suomessa ja pyrin samalla pohtimaan niitä kaunokirjallisia keinoja, joiden avulla kirjallisuus voi pyrkiä paljastamaan taloudellisten diskurssien ja käytänteiden tunkeutumista kaikille elämänalueille.

Mainitut lähteet:

Osteen, Mark & Woodmansee, Martha 1999 *Taking Account of The New Economic Criticism: an historical introduction*. Teoksessa *The New Economic Criticism. Studies at the Intersection of Literature and Economics*. Toim. Osteen, Mark & Woodmansee, Martha. London: Routledge. S. 2–42.

Käkelä-Puumala, Tiina 2008 *Raha puhuu: katsaus ekonomiakritiikin historiaan ja kohteisiin*. Avain 3/2008. S.48–57.

Suvi Salmenniemi ja Maria Adamson: Työnsankarit ja uusi kapitalismin henki: Postfeminismi ja uusliberalismi Venäjällä

Esitelmämme käsittelee postfeminismin, uusliberalismin ja populaaripsykologian suhdetta ’uuden kapitalismin hengen’ tuottamisessa. Tarkastelemme, kuinka naisille suunnattu populaaripsykologinen kirjallisuus kotouttaa postfeministisiä ja uusliberalistisen kapitalismin ajatuksia Venäjälle. Keskitymme analysoimaan aihetta kolmen suosituksen venäläisen elämäntaitokirjailijan teosten kautta. Pohdimme, miten postfeminismiä tehdään ymmärrettäväksi venäläisille lukijoille ja kuinka postfeministiset ajatukset artikuloituvat muiden symbolisten kehysten kanssa. Lisäksi tutkimme, millaisiksi subjekteiksi naisia kutsutaan ja millaisten kategorioiden kautta heitä kehoitetaan ymmärtämään itseään ja sosiaalista todellisuutta. Tulkintamme mukaan työ toimii keskeisenä käsitteenä, jonka kautta postfeminismiä kotoutetaan Venäjälle. Naisia kutsutaan investoimaan aikaa ja energiaa kolmeen erityyppiseen työhön: työhön persoonallisuuden muokkaamiseksi, esteettiseen työhön feminiinisyyden esittämiseksi sekä työhön seksuaalisuuden ilmentämiseksi. Nämä

kaikki toimivat strategioina tulla tunnistetuksi ja tunnustetuksi 'arvokkaana subjektina'. Osoitamme esitelmässämme, kuinka postfeminismi, uusliberalismi ja populaaripsykologia asettuvat symbioottiseen suhteeseen toistensa kanssa ja suostuttelevat näin lukijoita omaksumaan 'uuden kapitalismin hengen' itsesuhteensa perustaksi.

Annamari Huovinen: Poliittinen ehdokas tuotteena

Suomalainen poliittinen kenttä on kokenut suuren muutoksen viime vuosina, ja politiikan kentällä taistelevat monenlaiset arvot. Poliittiset ehdokkaat pyrkivät näyttäytymään vaalimainonnassaan ideaalikansalaisina tavoitellessaan mahdollisimman monen potentiaalisen äänestäjän huomiota; vaaliesitteitä voisi verrata työnhakukirjeisiin. Vaalimainonnassa ehdokkaiden identiteetit esitetään yksinkertaistuksina: monimutkainen ja monitasoinen puristuu nopeasti ja selkeästi ymmärrettävään ja myyvään pakettiin. Siten ehdokkaat muotoutuvat nykyisten vaalimainontakäytäntöjen myötä tuotteiksi erilaisten diskursiivisten valintojen kautta. Esimerkiksi naistenlehdistä tutut poseeraukset muokkaavat etenkin nuorten naisten representaatioita politiikan kentällä.

Vaalimainonta tarjoaakin otollisen aineiston sen tarkastelemiselle, millaiset identiteetit ovat tämän päivän poliittisessa kulttuurissa mahdollisia ja suotavia, mitkä puolestaan marginaalisia tai mahdottomia. Tarkastelen esitelmässäni sitä, millaisiksi identiteeteiksi poliittiset kansalaiset tuotteistuvat vaaliesitteissä ja millaisin argumentein etenkin tavalla tai toisella valtavirran ulkopuolelle jäävien ehdokkaiden identiteettejä myydään äänestäjille. Tarkastelen identiteettejä intersektionaalisuuden käsitteen kautta. Intersektionaalisuusteoriassa identiteetit määrittyvät erilaisten sosiaalisten kategorioiden kautta. Nämä kategoriat, kuten tarkastelemani sukupuoli, perheasema, etninen ryhmä ja ikä, risteävät poliittisten ehdokkaiden identiteeteissä eri tavoin.

Poliittiset kansalaiset, joita vaaliehdokkaatkin ovat, ovat periaatteessa tasa-arvoisessa asemassa asettumassa kansalaisten arvioitaviksi. Tutkimukseni empiirisen aineiston tarkastelu kuitenkin osoittaa, että naisehdokkaiden myyntiargumentit rakentuvat toisin kuin miesten, samoin esimerkiksi maahanmuuttajaehdokkaiden toisin kuin etnisesti suomalaisten. Uudenlaiset identiteetit raivaavat siitä huolimatta tilaa itselleen, ja etenkin marginaaleista nousee uudenlaisia kategorioiden leikkauspisteitä. Uudenlaiset identiteetit on kuitenkin vaaliesitteissä perusteltava, jotta ne olisivat hyväksyttäviä.

Anu Harju: Mitä tulikaan luvattua: talentista osaksi resurssipääomaa

Työmarkkinoilla kuohuu ja syyt ovat moninaiset kiristyvästä taloustilanteesta johtuvista massairtisanomisista rakenteelliseen työttömyyteen. Yhtäältä on 'resurssipulaa', toisaalta työttömyyttä. Samaan aikaan tietyillä aloilla kilpailu työpaikoista kovenee ja työnantajilla on varaa valita: näillä aloilla 'talent' on se, joka vetää pisimmän korren. Se, oletko ns. rivityöntekijä vai 'talent' riippuu paitsi alasta myös asemasta, kuten myös näkemys siitä, millainen haluttu työntekijä on. Tämä 'työntekijäideali' heijastuu rekrytointiteksteihin. Yhteistä rekrytointi-ilmoituksille on lupaus työpaikkaan liittyen. Voikin kysyä: Mitä siis tuli luvattua?

Rekrytointiteksti toimii rajapintana yrityksen tarpeen ja työtä hakevan välillä. Tutkimuksessa tarkastellaan IT-alan rekrytointitekstejä, ja diskurssianalyysin keinoin selvitetään rekrytointiteksteistä nousevaa työntekijäideaaia. Samalla katsotaan, millaisia implisiittisiä lupauksia tekstiin sisältyy. Väistämättä tekstiin piirtyy myös kuva yrityksestä työnantajana. Kriittinen diskurssianalyysi (CDA) tutkii diskurssia sosiaalisena toimintana, joka tuottaa ja toisintaa sosiaalisia kategorioita sekä sosiaalista todellisuutta. Koska kieli ja ideologia linkittyvät yhteen, mahdollistaa diskurssianalyysi myös ideologioiden tarkastelun: van Dijk (2001) sanookin, että koska representaatiot ja käytännöt nousevat ideologiasta, tarkastelemalla eri diskursseja voimme tarkastella taustalla vaikuttavia sosiaalisia käytäntöjä ja sitä kautta valottaa myös ideologiaa. Miten nämä diskursiivisesti luodut ideaalit suhteutuvat reaali maailman tapahtumiin ja ilmiöihin? Miten käy lupauksen, lunastaako työnantaja sen? Tutkimuksen tuloksia tarkastellaan nykyistä työmarkkinatilannetta vasten ilmapiirissä, jossa taloudellisella tilanteella oikeutetaan mm. massairtisanomisia.

Tuloksista käy ilmi, että vaikka talousdiskurssi jyllää yhteiskunnallisessa keskustelussa, on työpaikkailmoitusten ideologinen painatus inhimillisissä, jopa individualistisissa arvoissa. Puheessa korostuvat erilaiset mahdollisuudet, kuten tilaisuus henkilökohtaiseen kasvuun tai pääsy sisäpiirijoukkoon. Yhteisöllisyys, 'me-henki', sekä erinomaisuus yhteisenä nimittäjänä tulee teksteissä vahvasti esiin. Yritys näyttäytyy tämän kaiken mahdollistajana. Todellisuudessa kuitenkin niin työmarkkina- kuin työvoimadiskurssissakin pääpaino on resursseilla, toimintojen tehokkuudella sekä tuottavuudella. Ideologia on vahvasti taloudellinen. Työntekijä ei lopulta erotu joukosta talenttina, vaan sulautuu resurssiajattelussa tuotantoyksiköihin jaettuun massaan, joka on helpommin irtisanottavissa 'toimintojen tehostamisen' nimissä kuin työntekijä, joka näyttäytyy inhimillisenä yksilönä, velallisenä, perheellisenä, työtään tarvitsevana ihmisenä. Tutkimuksen tarkoituksena onkin pohtia todellisen ja valheellisen tiedon suhdetta niinkin arkisessa, joskin keskeisessä, toiminnossa kuin työelämä.

Heini Vaari: Sukupuolittunut turvallisuus

Turvallisuusala ei ole yksinomaan viranomaistoimintaa ja julkisyhteisöjen turvallisuustoimintaa, vaan erilaisia turvallisuusalan palvelu- ja asiantuntijatoimintoja tuottavien yritysten määrä on kasvanut tasaisesti viimeisten vuosikymmenten aikana. Julkisten menojen leikkaukset ja yritysten keskittyminen omiin ydintoimintoihinsa ovat lisänneet yksityisten turvallisuuspalveluiden käyttöä. Toisin kuin monella muulla alalla taantuma ei ole heikentänyt turvallisuuspalveluiden kysyntää. Tulevaisuudessa alan kasvun ennustetaan muodostuvan yhä enemmän yksityisille kotitalouksille myytävistä turvallisuuspalveluista ja -laitteista.

Turvallisuusalan muodostavien toimijoiden tarjoamia palveluja tarkastelevassa tutkielmani aineistosta nousi kaksi teemaa liittyen sukupuoleen. Ensimmäinen teema liittyy sukupuolittuneeseen jakoon julkisten ja yksityisten turvallisuuspalveluiden käyttäjistä. Julkisten turvallisuuspalveluiden asiakkaista huolehditaan viranomaistyönä poliisin toimesta, kuten päihtyneiden kotiin kuljettaminen. Sen sijaan perheväkivallan uhreille turvaa tarjoavat ensi- ja turvakodit ovat kolmannen sektorin tuottamia palveluita. Toinen teema nousee esiin tarkastelemalla

turvallisuusmarkkinoilla toimivien yritysten markkinointia, jossa usein vahvistetaan sukupuolittuneita rooleja miehistä turvan tuottajina ja naisista turvallisuuden kuluttajina. Esitykseni on johdanto turvallisuusalan tarkasteluun sukupuolisensitiivisesti ja keskustelun myötä toivon löytyvän teoreettis-metodologisia välineitä havaintojen käsittelyyn tutkielmassa.

Jarmila Rajas: Kelpoisuus, tasa-arvo ja markkinoiden tuottama totuus

Tässä paperissa kehitetään Foucault'n valtiorasismien käsitettä, joka ymmärretään sosio-evolutionaarisenä hallinnanmentaliteettina, jossa sosio-evolutionaariset diskurssit toimivat osana liberalismien luonnollistettuja rajoja. Paperissa tarkastellaan siten miten multikulttuurisia, feministisiä ja liberaaleja diskursseja käytetään hallittaessa maahanmuuttajanaisten kotouttamista Suomessa. Tutkimus väittää, että kotouttamispolitiikassa käytetään arkijärkisiä sosio-evolutionaarisia diskursseja hyvin samaan tapaan kuin aikaisemmassa rotuhygieenisessä maahanmuutto- ja integraatiopolitiikassa voitiin käyttää 1800- ja 1900-lukujen vaihteen Yhdysvalloissa. Keskeisenä väitteenä on, että näissä hallinnanmentaliteeteissa ihmisarvoa ja naisen arvoa mitataan keskeisellä tavalla sosiaalidarvinistista lähtökohdista, joiden kautta ihmisarvo määritellään sosiaalisena menestyksenä. Paperissa tarkastellaan sitä miten markkinalogiikka, markkinoiden totuudentuottamisfunktio (market veridiction) ja hyöty-kustannus –ajattelu toimivat hallinnan välineinä ja miten niiden avulla pidetään kurissa ihmisoikeus- ja tasa-arvotdiskursseja. Paperissa tarkastellaan sitä miten tässä strategisessa taistelussa käytetään rotuhygieenistä 'opeta elämään' ja sosiaalidarvinistista 'anna kuolla' teknologioita, ja kuinka niiden avulla maahanmuuttajanaisten arvo lasketaan lähinnä tasalaatuisuutena eikä tasa-arvoisuutena.

In English:

This paper develops the Foucaultian notion of state racist governmentality and seeks to show how it functions together with liberal and human rights discourses to influence the power/knowledge constellation around the integration of immigrant women in Finland. State racism is understood as a socio-evolutionary rationality of governing that functions as part of the natural(ised) laws that liberal governmentality bases itself on according to Foucault's analysis of liberal biopolitical governmentality. The paper investigates how common-sense socio-evolutionary and social Darwinist discourses, that define human worth through social status, underlie the rationalities of governing the integration of immigrant women in very much the same way as early American eugenic aliens' policies did. It examines how multicultural, liberal, feminist and human rights discourses are disciplined especially through rationalities of governing through market veridiction and cost-benefit analysis. The paper then concludes by discussing the way (neo)liberal technologies of governing, which utilise eugenic conceptualisations of 'making live' and social Darwinist conceptualisations of 'letting die', formulate gender equality and human worth as '(e)quality' that disciplines feminist and human rights discourses based on market defined quality of human beings.

Kirsi Eräranta: Perhevapaat taloudellisena riskinä

Perhevapaista ja niiden käytöstä on keskusteltu viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana Suomessa yhä enemmän taloudellisten riskien ja kustannusten näkökulmasta. Yhtäältä perhevapaiden (erityisesti hoitovapaan) on nähty aiheuttavan taloudellisen riskin vanhemmille, jotka menettävät tuloja jäädessään ansiotyöstä heikommin kompensoidulle hoivavapaalle. Toisaalta perhevapaiden (erityisesti äitiys- ja vanhempainvapaan) on katsottu tuottavan taloudellisen riskin työnantajille, koska ne aiheuttavat organisaatioille ylimääräisiä kuluja. On tuotu esiin, että perhevapaisiin liittyvä taloudellinen riski on sukupuolittunut: se on erityisen suuri äideillä sekä paljon naisia työllistävillä palvelualojen työnantajilla.

Tarkastelen esitelmässäni, miten perhevapaista on tehty ymmärrettäviä ja hallittavia taloudellisia riskeinä suomalaisissa työn ja perheen yhteensovittamista koskeissa keskusteluissa erityisesti 1990-luvulta alkaen. Foucault'laisesta hallinnan analytiikasta ammentaen analysoin niitä riskirationaliteetteja ja -tekniikoita, joiden kautta aiheutta on lähestytty ja käsitelty poliittisissa ja hallinnollisissa dokumenteissa. Tulosten perusteella näyttäisi siltä, että vanhempien kohdalla 2000-luvun perhevapaajärjestelmän uudistukset ovat jossain määrin pyrkineet kohti tasaisempaa riskinjakoa ydinperheen nais- ja miesvanhemman välillä kehittäessään kannustimia isien perhevapaiden käytölle. Sen sijaan työnantajien kohdalla uudistukset eivät ole (ainakaan toistaiseksi) pyrkineet suoraan muuttamaan riskinjakoa nais- ja miesvaltaisten alojen työnantajien välillä, vaan julkisia varoja on jaettu hillitysti uudelleen siten, että perhevapaista aiheutuvia suorita kustannuksia on korvattu työnantajille aiempaa paremmin.

Pohdin esitelmässäni riskirationaliteettien ja -tekniikoiden vahvistumista suomalaisessa hyvinvointi- ja tasa-arvopolitiikassa sekä tämän suhdetta aiempiin hyvinvointivaltiolisiin ja feministisiin diskursseihin ja käytäntöihin. Miten tekninen ja professionaalinen riskin käsite sopii hyvinvointia ja oikeudenmukaisuutta peräänkuuluttavien maallikoiden ja poliittisten aktivistien suuhun? Entä pönkittääkö puhe riskeistä uusliberalistista hyvinvointipolitiikkaa korvaamalla ja horjuttamalla aiempia hyvinvointivaltion kultakauden käsitteitä ja periaatteita?

Anna Elomäki; "The economic case for gender equality" EU:n tasa-arvopolitiikassa

EU:n tasa-arvopolitiikkaa käsittelevässä feministisessä tutkimuksessa on todettu, että tasa-arvokysymykset on EU-tasolla jo pitkään nähty alisteisina talouskysymyksille ja että markkinalogiikka on osaltaan vesittänyt EU:n tasa-arvopolitiikan päämääriä ja käsitteitä. EU:n tasa-arvopoliittisissa dokumenteissa tasa-arvokysymysten ja talouden suhde on kuitenkin vaihdellut. Paperini tarjoaa katsauksen siitä, kuinka tasa-arvon ja taloudellisen kasvun ja talouspolitiikan suhde on EU-tason tasa-arvopuheessa käsitelty 1980-luvulta tähän päivään.

Osoitan, että tasa-arvon taloudellista hyötyä korostavaa retoriikkaa, josta on viime vuosina tullut kiinteä osa tasa-arvopuhetta Euroopan Unionin (EU) instituutioissa ja jäsenmaissa, on intentionaalisesti kehitetty EU-tasolla 2000-luvun jälkipuoliskolta alkaen. Euroopan komissio esittää taloudellisen argumentaation innovatiivisena tapana edistää tasa-arvoa talouskriisin kontekstissa ja propagoi tätä puhetapaa (“economic case for gender equality”) aktiivisesti päätöksentekijöille ja tasa-arvotoimijoille.

Esitän, että tämä puhetapa perustuu rajoittuneelle ymmärrykselle tasa-arvon ja talouskasvun suhteesta ja legitimoii EU:n nykyistä talouspolitiikkaa. Sen sijaan, että “the economic case for gender equality” auttaisi myymään tasa-arvoa päätöksentekijöille, se toimii tapana myydä neoliberaaleja arvoja ja toimenpiteitä feministisille toimijoille.

Tuomo Alhojärvi: Nyrjäytetty talous ja ongelmallinen tieto: feministisen talousmaantieteen laihat lohdut

Taloudellistamisesta ja taloustieteellisen tiedon performatiivisesta luonteesta on viime vuosina käyty innokasta keskustelua. Näyttäisi vallitsevan lähes yksimielisyys siitä, että vallalla oleva talousajattelu ja--tutkimus on turhan yksisilmäistä ja asettuu (kenties huomaamattaankin) tietynlaisten arvojen ja valtojen puolelle. Sen sijaan varsin erimielisiä ollaan siitä, millä tavoin talousajattelun lamaa olisi kritisoidava vaihtoehtoja rakennettava. Lisäksi huomionarvoista, joskin vähän eksplikoitua, ristiriitaa esiintyy tavoissa ymmärtää talouden perimmäistä luonnetta, ontologiaa, mistä seuraa varsin monenkirjavia joukko työkaluja talouden ajattelemisen pulmaan. Performatiivisuuden ajatus ontologiselle tasolle vietynä asettaa taloudesta puhujille ongelmallisen haasteen ja vastuun. Jos kuvaukset todellisuudesta ovat aina myös argumentteja sen puolesta, julkilausutun tiedon lisäksi haastettavaksi asettuu myös kulloinenkin tietämisen tapa. Tässä paperissa esitellään Suomessa varsin vähän käsiteltyä feministisen talousmaantieteen vaihtoehtoista talouden ajattelemisen ja tekemisen tapaa sekä pohditaan tästä seuraavia haasteita taloudellistamisen ja talousajattelun performatiivisuuden tutkimukselle.

Esityksen keskiössä on pseudonyymi J.K.Gibson---Grahaminajattelun omintakeinen muoto, haasteet ja mahdolliset ehdotukset suomalaisen keskustelun kannalta. Gibson--Grahamin kansainvälisessä talousmaantieteessävarsin tunnettu työ esitellään tässä tiivistettynä kolmeen elementtiin: kritiikkiin, ontologiseen nyrjäyttämiseen ja talouden kaappaamiseen takaisin. Kritiikissä keskitytään Gibson--- Grahamin yritykseen kaivertaa totaalisen kapitalismin hallitsevuutta kritisoidulla sen ymmärtämisen tapoja. Poststrukturalistisella otteella huomio kiinnitetään sellaisiin tapoihin ymmärtää kapitalismia ja taloutta yleisesti, jotka huomaamattaan uusintavat niiden tietämisen tapoihin sisältyvää valtaa. Kritiikkiä seuraa ontologinen nyrjäyttäminen, jossa pohditaan millä tavoin talouden tietämisen tavat ovat kiinni hierarkisissa käytännöissä ja mitä näille tulisi tehdä talouden demokratisoimiseksi. Uutena ontologisena kiinnekohtana toimii feministisestä perinteestä ammentava moninaisten talouksien (diverse economy) viitekehys. Kolmas osio,talouden kaappaaminen takaisin, kiteyttää Gibson---Grahamin projektin konkreettista työosaa yhteisötaloudellisissa projekteissa.

Gibson---Grahamin projektin ehkä suurimpana ansiona on liikkuminen sulavasti erilaisten talouden tietämisen tapojen (kriittikki ---ontologinen nyrjäyttäminen--- uudesti tekeminen) yhtäaikainen ja toisiaan ruokkiva läsnäolo. Näiden kriittinen tarkastelu paljastaa keinoja, joilla taloutta tehdään koettavaksi niin valtavirtaisessa kuin vaihtoehtoisemmassakin talouskuvastossa. Tässä katsannossa talouden diskursiivisuuksien erottelu materiaalisesta paljastuu usein implisiittiseksi työkaluksi, joka palvelee tietynlaista valtaa. Tällöin argumentit toisenlaistenkin talouksien puolesta kantavat helposti muassaan samaa taakkaa. Suoraviivainen talouden "vastaperformointi" voi siis kohdata ongelmia, joita se ei tunnista ongelmiksi alkuunkaan. Tässä paperissa paneudutaan tähän talouden tietämisen taakkaan, joka tiedon käytännöissä kulkee vaivihkaa ja perustelematta mukana. Suuntana on talouden demokratisointi—ei ennalta määrättyjen tiedon instituutioiden redistribuutiona vaan pikemminkin talouksien uusiksi kokemisenä. Esityksessä paitsi kiteytetään suomalaiseen keskusteluun sovellettua feministisen talousmaantieteen kirjallisuutta niin myös nostetaan esiin mahdollisia jatkodebatin ja —tutkimuksen aiheita liittyen talouksien performatiivisuuteen, maantieteeseen ja energetiikkaan.

Tarinoita tutkijuudesta - tarua vai totta?

Työpajan vetäjät: Outi Ylitapio-Mäntylä Outi.Ylitapio-Mantyla@ulapland.fi ja Jaana Saarinen jaana.a.saarinen@jyu.fi

Torstai 28.11. kello 15-18 tila: SS22

Työpaja:

Yliopistoon ja yliopistotyöhön on kohdistunut viimeisten vuosien aikana suuria muutoksia mm. uusliberalistisen politiikan rantautuessa hallintoon.

Tässä työpajassa/workshopissa tutkimme yhdessä

toiminnallisin/kokeilevin menetelmin akateemisen työn ulottuvuuksia, erityisesti tutkijan/opettajan työtä ja toimijuutta?

Pohdimme yhdessä mitä, nämä muutoksen merkitsevät tutkijan työssä ja urapoluilla? Miten sukupuoli määrittää työnkuvia ja tekemisen mahdollisuuksia? Millaista identiteettityötä tutkija-opettajat tekevät? Mikä pitää kiinni yliopistossa? Millaisia ovat työn toisaalta ilon ja onnen kokemukset, toisaalta työn haasteet?

Olet tervetullut työpajaamme kokeilemaan toisin tekemistä!

Totta ja tarua -työryhmä

Työryhmän vetäjä: Kimi Kärki kierka@utu.fi

Perjantai 29.11. klo 15.00-18.00 tila: SS22

15.00-15.30 Kimi Kärki: Transhumanismin soundtrack

15.30-16.00 Seija Keskitalo-Foley: Elderly people in newspapers of Finnish Lapland: a burden and heroines?

16.00-16.30 Toni Lahtinen: Maan höyryävässä sylissä - Maailmanmetafora maasta naisena Timo K. Mukan tuotannossa

Kimi Kärki: Transhumanismin soundtrack

Transhumanismi (H+, h+ tai Humanity+) on teknologis-utooppinen löyhä liike, jonka piirissä katsotaan että ihmiskunta kykenee voittamaan nykyiset valtavat ekologiset vaikeutensa uusien teknologisten innovaatioiden ja henkilökohtaisen kasvun avulla. Suuri osa liikkeen älyllisistä ja “visionäärisistä” elementeistä on noussut populaarikulttuurin, ennen muuta tieteiskirjallisuuden ja -elokuvien piiristä (mainittakoon kirjailijoista Asimov, Lem, Heinlein ja Gibson sekä elokuvista 2001: avaruusseikkailu, Blade Runner ja Gattaca). Aloittelen hiljalleen uutta transhumanismin kulttuurihistoriaan liittyvää tutkimusprojektia. Olen erityisesti kiinnostunut transhumanismin äänimaailmasta, miltä tulevaisuus ”kuulostaa” populaarikulttuurin tuotteissa. Esitelmässäni pyrin muutaman esimerkin kautta kontekstualisoimaan näitä ääniä kulttuurihistoriallisesti.

Seija Keskitalo-Foley: Elderly people in newspapers of Finnish Lapland: a burden and heroines?

In this article we examine representations of elderly people in newspapers of Finnish Lapland. Rural Lapland is a region where a comparatively high proportion of the population falls into older age groups. Forecasts for the year 2020 predict that the groups between the ages of 55 and 79 years will be larger than those below and above this range (Tilastokeskus 2011). Aging is also a strongly gendered issue: women live longer than men, on average (see e.g. Kaitsaari 2012), and those taking care of elderly people are mostly women.

In Finland, controversy over the care of the elderly and lack of professional nursing staff has been very visible for years both in traditional and electronic communication. Lately, the discussions concerning aging of population cry for extending work careers. Public discussions on the elderly often emphasize concerns instead of agency; with elderly people being viewed as an economic burden and a population segment requiring social welfare services (see e.g. Knif 2012).

In the discussions and even in the research, focus has not been in the gendered aspects of aging, except in feminist research where both aging and gender are seen much as social constructions: biology does determine neither gender nor aging but they must be analyzed in their cultural, local and historical contexts. (Irni 2010; Julkunen 2002; Vakimo 2001.)

Because of the social character of aging and gender, the cultural discussions, political language, definitions constituted by research, and media representations, are important discursive practices. They have power to construct the understanding and definitions of gendered character of aging and affect to the social reality, too.

In this paper we examine how elderly people are represented in regional newspapers of Finnish Lapland. By representation we mean socially constructed representations. We have selected the two central newspapers, Lapin Kansa and Pohjolan Sanomat that reach extensively the inhabitants of Lappish communities, and a local paper, Uusi Rovaniemi which is delivered in Rovaniemi area. The articles concerning elderly people are collected daily during four months in 2013. We approach our data by discursive analysis of the texts

asking: What kind of discourses do the text produce? What kinds of positions are offered to elderly people? How the discourses and positions are gendered?

According to our analysis firstly newspaper articles produce elderly as burden and concern discourses where positions available for elderly are those of helpless objects. These positions are also gender neutral. Secondly, constituted celebrated elderly discourse offers elderly heroine stereotypically gendered positions.

Toni Lahtinen: Maan höyryvässä sylissä - Maailmanmetafora maasta naisena Timo K. Mukan tuotannossa

Timo K. Mukkaa (1944–1973) pidetään yhtenä Lapin merkittävimmistä kirjailijoista, joka ensimmäisenä ylitti Lapin-kirjallisuuteen liitetyn eksotiikkakynnyksen ja astui suomalaisen kirjallisuuden valtavirtaan. Mukan aikalaisvastaanotto ja varhainen tutkimus korostivat kirjailijan pohjoisuutta, kun taas viimeaikainen tutkimus on vastavuoroisesti tarkastellut hänen tuotantoaan maantieteellisestä ja kulttuurisesta taustasta erillään.

Esitelmässäni tarkastelen Mukan tuotannossa erilaisina muunnelmina toistuvaa maailmanmetaforaa maasta naisena. Maailmanmetaforassa tiivistyy teoksen välittämä maailmankatsomus, joskin kyseessä on pelkistys, jonka merkitykset vaativat laajempaa tekstianalyttistä tulkintaa. Eräänä tämän metaforan muunnelmana voidaan pitää Mukan öljyvärimaalausta *Jäkälätyttö* (1963), jonka on tulkittu sisältävän Mukan taiteen ehkä keskeisimmän teeman eli ihmisen ja luonnon yhteyden, jopa hänen kirjallisten ja kuvallisten maailmojensa jumalan. Teos kuvastaa myös varhaisissa Lapin varhaisissa kuvauksissa – niin kirjallisuudessa kuin kuvataiteessa – toistuvaa astelemaa, jossa varsinaisena päähenkilönä esiintyy maisema tai luonto, kun taas ihmisen rooli on toimia luonnon osana, sivustakatsojana tai uhrina.

Metafora maasta naisena ei kuitenkaan Mukan tuotannossa liity ainoastaan maan ja ihmisen ruumiillisen sidonnaisuuden kuvauksiin. Huolimatta Mukan teosten arkaaisesta ja myyttisestä luonnonkuvastosta hänen kirjailijatyöhönsä vaikuttivat voimakkaasti myös 1960-luvun kulttuuriradikalismi, ajan esteettiset ja ideologiset virtaukset sekä yhteiskunnallinen rakennemuutos. Mukan tuotanto edustaakin käännettä, jossa eksoottinen ja matkakirjallisuudesta ammentanut mielikuvitusmaa eli kirjallinen Lappi alkaa muuttua hyväksikäytetyksi kehitysalueeksi, arkiseksi ja ahdistavaksi miljööksi.

Mukan tuotantoa yhdentävä metafora maasta naisena kytkeytyy muun muassa uskonnollisen neitsytmyytin purkamiseen, atomipasifismiin, taiteilijakuvauksiin, ympäristökysymyksiin sekä maaseudun autioitumisen kuvauksiin. Ekokriittisen analyysin kautta esitän, kuinka Mukan maailmanmetafora ei vaivatta istu niihin stereotyyppisiin käsityksiin metaforasta maasta naisena, jota feministinen kirjallisuudentutkimus on kriittisesti tarkastellut. Samalla käsittelen metaforaa maasta naisena osana muita kirjallisia, taiteellisia ja kulttuurisia ajatus- ja esitysmalleja, joille Timo K. Mukan kuvaukset luonnon, ihmisen ja yhteiskunnan suhteista perustuvat.

Traveling truths, traveling tales – translating feminist thinking

Chair: Heta Rundgren heta.rundgren@gmail.com

Thursday 28th November at 15:00–17:30 class room: SS20

15:00–15:30 Katrine Smiet: Travelling Truth. Sojourner Truth and the Transatlantic Trajectories of Intersectional Feminisms

15:30–16:00 Soili Petäjaniemi-Brown: Cultural/Feminist/Non-literary Translation and the Manual for a Life-Support Machine

16:00–16:30 Tuija Pulkkinen: Translating Gender Trouble: How does the writing style travel and which tales does it tell? Politics of philosophy.

16:30–17:00 Heta Rundgren: They wonder 'what she means', then 'whether she means', then... it's in print, and they start reading. "Le rire de la Meduse" and "Sorties" de Hélène Cixous from start to Finnish?

17:00–17:30 Time for discussion with everyone who wants to share their thoughts and experiences in translating feminist thinking (texts, concepts, ideas, cultural identities, stories, ...)

Katrine Smiet: Travelling Truth: Sojourner Truth and the Transatlantic Trajectories of Intersectional Feminisms

My research project takes up the iconic figure and story of Sojourner Truth to think through the relationship between intersectional feminist theorizing from the United States and Europe. To which extent have the European debates on intersectionality (and specifically race/ethnicity within feminist theory) been shaped by the U.S. American debates? To which extent have U.S. American scholarship and concepts been 'translated' to speak to European locations, with their specific historical legacies and socio-political presents?

I address these questions by tracing how the story of Sojourner Truth has travelled in feminist scholarship: both conceptually, disciplinary as well as spatio-temporally. To which extent does the story of Sojourner Truth serve as an inspiration for contemporary intersectional and anti-racist feminisms in Europe? To which extent does the story carry within it a 'distancing effect': situating the problematic of black feminisms and intersectionality at a historical distance (relevant then: the 19th century, slavery history) as well as a geographical distance (relevant there: the United States)?

Practically, I will examine the 'travels' of Truth by looking at how, where and why the story of Sojourner Truth and the 'Aren't I a Woman' speech appears in different local/national feminist academic contexts in Europe - by looking at course syllabi, publications, (national) journals, as well as conducting interviews. Language and translation play a significant role in this project.

The 'translation' of Truth that I explore is on the one hand conceptual. On the other hand, there is also the practical, concrete level of translation: looking at how Truth is taken up in particular local contexts, also means looking at how the speech and the story is translated and referenced in local language scholarship. These two aspects of translation overlap and interplay in curious ways: the story can be 'literally' translated without being conceptually transculturated and vice-versa.

At the workshop, I hope to brainstorm and reflect more on the role of language and translation theories in my project of tracing 'Sojourner Truth as travelling truth'.

Soili Petäjaniemi-Brown: Cultural/Feminist/Non-literary Translation and the Manual for a Life-Support Machine

In this presentation, I explore, through the narrative device of a manual for a life-support machine, the differences in the metaphors and tasks of translation in translation studies, feminist translation, and what has become known as “cultural translation.” In other words, I trace how “translation” travels in these three contexts, how it changes as it travels, and what kind of dialogues it excites along the way. While in these three discursive contexts mainstream theorizing today vouches for a greater or lesser problematization of the original/translation distinction, very different notions emerge as to what the task of a translator, conceived in particular as an ethical task, might entail. I narrow these larger themes down by focusing on two theoretical interchanges: on feminist translation as debated by Lori Chamberlain, Luise von Flotow, and Rosemary Arrojo, and on cultural translation as discussed by Judith Butler, Homi Bhabha, and Gayatri Chakravorty Spivak. In addition, I draw on my own experience in non-literary translating. From contractual obligation and from fidelity to hijacking and, again, to a term entrusted with the philosophical-political task of divesting “the universal” from its authority, translation is on the move.

Tuija Pulkkinen: Translating Gender Trouble: How does the writing style travel and which tales does it tell? Politics of philosophy.

The paper is based on reflections during my co-translation of Judith Butler’s *Gender Trouble* into Finnish (Hankala sukupuoli Gaudeamus, 2006) with Leena-Maija Rossi. I will reflect on Judith Butler’s politics of theory played through her language use, as well as on her philosophical commitments and generational attachments conveyed through her stylistic choices and writing manner. The writing style, as much as the use of particular concepts in particular ways, becomes an issue in the process of translation, as the translator is confronted with choices that must be made when putting the text into another language. The traveling of certain terms, such as “gender” and “trouble” caused problems in this translation, but even more interestingly, I argue, several aspects of Butler’s politics of theory also surfaced, and became an issue in the process. In this paper I will take up a number of those cases, and discuss the questions of style together with the problems of some key concepts.

Heta Rundgren: They wonder 'what she means', then 'how she says', then

‘whether she means’, then...it’s in print and they start reading. “Le rire de la Meduse” and “Sorties” de Hélène Cixous from start to Finnish?

(More than) two translators. (More than) two texts. (More than) two locations. (More than) two languages. Two signatures. One commodity.

Recognizing a debt to an intense dialogue with Aura Sevón, the responsible translator of *Medusan nauru ja muita ironisia kirjoituksia* (Tutkijaliitto, 2013), I would like to raise questions through a story of beginnings. Starting with: How do they start translating? From the fact that Hélène Cixous republishes and updates two of her articles in 2010 and presents them with a reference to “queer”? From the second title “Sorties”, vague and “susceptible of multiple interpretations”? From a difficulty to choose, visible in the English translation, where “Sorties” becomes “Sorties: Out and Out: Attacks/Ways Out/Forays”? From a list of more than one translation for different concepts or combinations of words? From the idea that the translation is supposed to somehow correspond at least in length or “ideas” or “style” to the “original”? From the recognition that these texts overlap and have more than one genre? From the idea that translation started long before “Le rire de la Meduse” or “Sorties” appeared, that Hélène Cixous often writes in more than one language? From the fact that when you listen to the text, and with a queer foreign ear in particular, you lose control over grammar and have difficulties writing this way instead of another? From the English/German/Latin/Greek/etc. you hear or see in the “French”? From attention to etymology? To the reader? From the fact that they are limited in their capabilities and resources (time, money, patience, skill...) and that the text will naturally be partial and full of holes? From the idea that the writer is not exactly “one” either? From the idea that it’s almost impossible not to think about authorial intention? Or from the contention that these texts are all over the place and thus (un)readable wherever whenever for whoever anyway? How to keep on starting something that is “about” endless generosity and multiple beginnings, but needs to be controlled, finished and signed?

Uskonto ja sukupuoli

Työryhmänvetäjät: Aini Linjakumpu aini.linjakumpu@ulapland.fi, Johanna Hurtig johanna.hurtig@ulapland.fi, Tapio Nykänen tapio.nykanen@ulapland.fi, Sanna Valkonen sanna.valkonen@ulapland.fi ja Sandra Wallenius-Korkalo sandra.wallenius-korkalo@ulapland.fi

Torstai 28.11.2013 klo 15-18 tila: LS18

15.00-15.30 Elina Vuola: Ruumiillinen uskonto (kommentoija: Sanna Valkonen)

15.30-16.00 Johanna Hurtig: Tuotettu ja tuotteistettu liha (kommentoija: Sandra Wallenius-Korkalo)

16.00-16.30 Meri-Anna Hintsala: Sukupuoli ja seksuaalisuus vanhoillislestadiolaisten verkkokeskusteluissa (kommentoija: Tapio Nykänen)

16.30-16.45 tauko

16.45-17.15 Andreas Kalkun: Jumalanäidin kotouttaminen. Setukaisnaisten uskosta ja kansanomaisesta mariologiasta (kommentoija: Johanna Hurtig)

17.15-17.45 Kaiju Maria Harinen: Uskonto ja sukupuoli Calixthe Beyalan ja Ken Bugulin omaelämäkerrallisessa tuotannossa (kommentoija: Aini Linjakumpu)

17.45-18.00 Loppukeskustelu

Perjantai 29.11. klo 9.00-11.00 tila: LS16

9.00-9.30 Satu Koho: Vaiennettu ja vaikeneva keho (kommentoija: Aini Linjakumpu)

9.30-10.00 Johanna Pelkonen: Uskon sukupuoli – vanhoillislestadiolaisuus taittuu toimijuuksissa (kommentoija: Sandra Wallenius-Korkalo)

10.00-10.30 Sandra Wallenius-Korkalo: Iholla – esitettyä ja elettyä naistoimijuutta (kommentoija: Johanna Hurtig)

10.30-11.00 Aini Linjakumpu: Hengellinen väkivalta vanhoillislestadiolaisuudessa: naisen ruumis väkivallan näyttämönä (kommentoija: Tapio Nykänen)

Elina Vuola: Ruumiillinen uskonto

Esittelen akatemiaprofessuurihankkeeni Embodied Religion. Changing Meanings of Body and Gender in Contemporary Forms of Religious Identity in Finland (2013-2017), jossa itseni lisäksi työskentelee neljä muuta tutkijaa. Osa heistä esittelee oman osuutensa hankkeen yleisen esittelyn yhteydessä.

Hanke yhdistää etnografisia ja tekstuaalisia metodeja kolmen juutalais-kristillisen “konservatiiviseksi” mielletyn uskonnollisen (osin myös etnisen) vähemmistön tutkimisessa Suomessa. Tutkimuskohteina ovat Suomen ortodoksinen kirkko, vanhoillislestadiolaisuus ja Suomen juutalaiset. Hankkeessa keskitytään erityisesti ao. yhteisöjen käsityksiin sukupuolesta, sukupuolten suhteesta, naisten asemasta sekä niiden suhteesta ympäröivän yhteiskunnan ideaaleihin. Keskeisenä lähestymistapana on ihmisten, erityisesti naisten, uskonnollisen toimijuuden ymmärtäminen sellaisessa uskonnollisessa kontekstissa, jossa sukupuoleen ja sukupuolten suhteeseen liitetään eksplisiittisiä normeja, ja jossa naisilla ei ole muodollista valtaa tai sitä on selkeästi miehiä vähemmän juuri sukupuolen perusteella.

Toimijuuden (agency) näkökulma ottaa huomioon uskonnollisten yhteisöjen sisäiset jännitteet, mutta myös sekulaarin yhteiskunnan tasa-arvoideaalien ja uskonnollisen itseymmärryksen väliset ristiriidat. Sekulaari tasa-arvonäkökulma ja sukupuolentutkimus eivät ole riittävästi kiinnittäneet huomiota niihin moninaiisiin tapoihin, joilla naiset neuvottelevat sukupuoleen liittyviä kysymyksiä uskonnollisten yhteisöjen sisällä. Olennaista

on kiinnittää huomiota jatkuvuuden ja muutoksen dynamiikkaan: muutospaineet ja muutosten mahdollisuudet eivät tule vain ”ulkoapäin” vaan myös uskontojen sisältä. Varsinkin monoteististen uskontojen kohdalla tämä tarkoittaa myös pyhien, autoritatiivisten kirjoitusten tulkintaa.

Esittelen paitsi hankkeen yleisiä, kaikille tutkijoille yhteisiä, teoreettisia lähtökohtia, myös aloittamaani haastatteluaineistoa Suomen ortodoksisen kirkon parista. Olen haastatellut ortodoksinaisia erityisesti Neitsyt Marian merkityksestä heille. Osa haastatteluista on tehty kolttasaamelaisten parissa, jotka muodostavat uskonnollisen vähemmistön Suomen saamelaisten parissa ja etnisen vähemmistön Suomen ortodoksisessa kirkossa.

Johanna Hurtig: Tuotettu ja tuotteistettu liha

Vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä opetetaan, että usko on sydämen asia ja omasta ja toisten uskomisesta huolehtiminen on sielun hoitoa. Uskosta puhutaan yleisesti hengellisyytenä. Samalla lihan, eli seksuaalisuuden ymmärtäminen ja ohjeistaminen ovat vahvoja teemoja sekä liikkeen opetuksessa että sosiaalisissa käytänteissä. Ulkonäköön liittyvät normiodotukset ja naiseuden ilmaisemisen tavat ovat säänneltyjä ja valmius toistuviin raskauksiin naiseudesta puhuttaessa ja naisena elämisessä keskeistä. Uskoa ja yhteisön jäsenyyttä ilmentetään keholla ja eletään kehossa.

Esitykseni sijoittuu kahden tutkimuksen taitekohtaan. Edellisessä tutkin väkivallan, uskon ja yhteisöllisyyden välisiä yhteyksiä (Hurtig 2013: Taivaan taimet – uskonnollinen yhteisöllisyys ja väkivalta. Vastapaino). Käynnistyvässä tutkimuksessa etsin liikkeen opetuksesta, ja ihmisten kokemuksista uskonnollisuuden, ruumiillisuuden ja sukupuolen välisiä kytköksiä. Esityksessäni kysyn millaisena ja millaisten elementtien kautta suhde omaan seksuaalisuuteen rakentuu liikkeeseen kuuluvien aikuisten kerronnassa? Hyödynnän edellisen hankkeeni haastatteluaineistoa.

Jäsenän seksuaalisuutta yhteisöllisen rakentumisen sekä yksilöllisen purkamisen ja uudelleenrakentamisen prosessina tuotantoteollisten käsitteiden avulla. Seksuaalikasvatusta tarkastelen pääomana, seksuaali-identiteettiä ja sukupuolittuneita odotuksia tuoteideana, naiseuteen liittyvää synnyttämismatruuden odotusta tuotannollisuutena ja autonomista seksuaalista identiteettiä sekä seksuaalietiikkaa kohti kurkottavaa vaihetta omistajan vaihdoksena.

Meri-Anna Hintsala: Sukupuoli ja seksuaalisuus vanhoillislestadiolaisten verkkokeskusteluissa

Vanhoillislestadiolaisuudesta käytävät verkkokeskustelut ovat jo kohta kymmenen vuoden ajan muokanneet kuvaa suurimmasta kirkon herätysliikkeestä. Vahvasta yhteisöllisyydestä ja yksilön elämää normittavista elämäntavoista tunnettu liike on elänyt sosiaalisen median ajan murrosta, jossa yhtenäisyys on ollut koetuksella. Liikkeen vahva sisäinen kieli ja puheenparsi

on rajannut yhteisön puhekuulttuurin normeja vahvistavaksi, jolloin toiseutta kokeville ei ole ollut liikkeen sisäisessä todellisuudessa tilaa. Tämä toiseudesta ja liikkeen elämäntapanormistosta poikkeava puhe on puhjennut internetiin. Keskustelut naisen ja lapsen asemasta, ehkäisystä, lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä, naispappeudesta sekä seksuaalisuudesta välittävät samalla kuvaa myös liikkeen sukupuolijärjestelmästä ja ihmisten kokemuksista siinä. Esitykseni pohjautuu väitöstutkimukseeni, jonka tarkoituksena on hahmottaa, millaisilla teoreettisilla ja käsitteellisillä kentillä sukupuoli ja seksuaalisuus vanhoillislestadiolaisuuden piirissä verkkokeskustelujen perusteella liikkuu.

Uskonto ja sukupuoli -työryhmässä tarkoitukseni on valottaa tutkimukseni lähtökohtia, metodologiaa sekä havaintoja sukupuolesta ja seksuaalisuudesta vanhoillislestadiolaisuutta koskevissa verkkokeskusteluissa. Tarkastelen ilmiötä kolmen käsitteen: mallitarinan, vastapuheen ja marginalisaation näkökulmasta. Verkossa keskustelevat vanhoillislestadiolaiset ovat kaksinkertaisessa marginaalissa: suhteessa valtaväestöön ja suhteessa liikkeen normiston mukaan eläviin. Verkkokeskusteluja on liikkeen piirissä mitätöity ja siellä keskustelevia ihmisiä ohjattu ulos yhteisön toiminnasta. Keskustelijat profiloituvat suhteessa mallitarinoiniin: esimerkiksi yhteisön ihanteisiin suurperheäitiydestä. Liikkeessä ihannetta ylläpidetään, sillä se turvaa jatkuvuuden ja turvalliseksi koetun muuttumattomuuden. Verkossa esiintyvä, marginaalista lähtevä ideologinen pohjavirta kuitenkin osoittaa liikkeen todellisuudessa sellaisia kohtia, joissa ihmiset eivät voi hyvin. Samalla tämä pohjavirta synnyttää voimaannuttavaa liikehdintää, joka on nähtävissä vastapuheeksi yhteisön normistoa kohtaan. Voimaannuttava levottomuus raivaa tilaa sukupuolikäsitysten moninaisuudelle ja lisää yksilöiden liikkumatilaa jähmeissä rakenteissa oleellisesti. Esityksessäni luon katseen erityisesti liikkeen piirissä elävien homoseksuaalien kokemuksiin.

Andreas Kalkun: Jumalanäidin kotouttaminen. Setukaisnaisten uskosta ja kansanomaisesta mariologiasta

Luterilaisessa Virossa setukaisten vähemmistökansallisuuden ortodoksisia traditioita on käsitelty jonakin hyvin pinnallisena ja "huonosti omaksuttuna", jonka kerrostumien alta voi nähdä esikristillisiä tapoja. 1900-luvun alussa vielä enimmäkseen lukutaidottomat setukaiset ei voineet tutkia Raamattua luterilaisten naapureidensa tapaan, mutta siitä huolimatta he olivat uskonnollisesti aktiivisia: osallistuivat sakramentteihin, paastosivat, tekivät pyhiinvaelluksia ja pystyttivät paljon tsasounoita.

Patriarkaalisessa setukaisperheessä perinteisesti pitkiksi ajoiksi kotiseinien sisään suljetut naiset (aviovaimojen yhteydenpito- ja liikkumisrajoitukset, synnytyksen jälkeiset kiellot) jäivät miehiä pitempään sivuun 1900-luvun alkuvuosikymmenten maallistumisesta ja modernisaatioprosesseista. Jälkeen jääminen merkitsi sitä, että naiset säilyttivät ja kehittivät setukaisten lauluperinnettä, kun miehet lauloivat jo virolaisia tai venäläisiä lauluja, ja käyttivät perinteisiä pukujaan samaan aikaan, kun miehillä oli jo uudenaikaiset vaatteet. Tilanne oli sama uskonnollisissa käytänteissä. Koko 1900-luvun setukaisnaiset olivat aktiivisempia kirkossa kävijöitä ja tiukemmin uskonnollisista tavoista kiinni pitäviä kuin aviopuolionsa. Siitä huolimatta että ortodoksisuus antaa naisille vähemmän mahdollisuuksia kuin miehille myös sakraalissa tilassa (esim. synnytyksen jälkeiseen ja menstruaation

aikaiseen "likaisuuteen" liittyen), näyttää yllättäen siltä, että setukaisnaiset olisivat hyväksyneet uskonnollisia käytänteitä aivan kuin huomaamatta niiden misogynisyyttä.

Viron Kansanrunousarkistoon tallennettuihin teksteihin tukeutuen olen yrittänyt tutkia setukaisnaisten tulkintoja ortodoksisuudesta ja uskonnollisia käytänteitä 1900-luvun alussa. Tarkastelen Jumalanäitiin liittyvää setukaisperinnettä ja tutkin, miten naiset ovat kotoistaneet feminististen teologioiden kritisoiman "vaarallisen ja väärän" roolimallin ja mukauttaneet itselleen sopiviksi myös naisen kehoa ja paikkaa koskevat kysymykset. Maria liittyy tulkintoissa setukaiskylän sosiaaliseen todellisuuteen ja tavallisten naisten intiimeihin kokemuksiin. Setukaisnaisten tarinoissa Jumalanäiti toisaalta vahvistaa setukaisten identiteettiä ja omaa olemassaoloa sekä määrittelee Setumaan rajat. Toisaalta Maria-perinne antaa kasvot myös patriarkalisessa perheessä eläneiden naisten jokapäiväisille kokemuksille. Uskomustarinoissa Jumalanäidiltä saavat sädekehänsä myös naisten työt ja kehot. Perinteiden säilyttäminen, perinteisten vaatteiden valmistaminen ja käyttö mutta myös jokapäiväisesti vaikenemiseen verhotut menstruaatio tai synnytys muuttuu näissä tarinoissa oleellisiksi ja saavat ikään kuin Neitsyt Marian siunauksen.

Kaiju Maria Harinen: Uskonto ja sukupuoli Calixthe Beyalan ja Ken Bugulin omaelämäkerrallisessa tuotannossa

Länsiafrikkalaisessa, frankofonisessa naiskirjallisuudessa uskonto ja sukupuoli esiintyvät usein toisiinsa kietoutuneina fiktiivisinä representaatioina myyttisestä, stereotyyppisestä ja tarkoin normitetusta sukupuolesta. Kamerunilaisen Calixthe Beyalan (s. 1962) ja senegalilaisen Ken Bugulin (s. 1947) osittain omaelämäkerrallisessa tuotannossa uskonto on yksi intersektionaalisen syrjinnän (moniperustainen syrjintä) taustatekijöistä. Molemmat kirjailijat edustavat ns. uuden sukupolven länsiafrikkalaista kirjallisuutta, jossa kyseenalaistetaan tyypillisesti sekä afrikkalaisia että eurooppalaisia Toiseuden stereotyyppioita. Beyalan ja Bugulin teoksissa rinnastuvat romaaneissa kaavamaisesti kuvattu ja idealisoitu valkoisten, entisten siirtomaaisäntien hegemoninen kulttuuri ja romaanien päähenkilön, nuoren mustaihaisen naisen rasismien ja seksismien sävyttämät kokemukset jälkikolonialisessa Euroopassa.

Beyalan romaaneissa kristinusko (katolilaisuus) sekoittuu Kamerunin animistisiin uskontoihin ja länsimaisten lähetyssaarnaajien tuomasta kristinuskosta muodostuu osa kamerunilaisten burleskia 'valkoiseksi tulemista'. Bugulin teosten tapahtumat sijoittuvat islaminuskoiseen (muridismi) ympäristöön, mikä on yksi Senegalin pääuskonnoista. Bugulin teoksissa islamin uskonto on yhdistetty senegalilaisiin traditioihin ja arvoihin, idealisoitua valkoisuutta puolestaan edustaa siirtomaa-ajalta peräisin oleva ranskalainen koulutusjärjestelmä. Kehityskertomuksen alussa omaelämäkerrallinen päähenkilö hylkää islamin uskon ja siihen sidotut sukupuoliroolit (mm. moniavioinen avioliitto), mutta romaanitrilogian lopussa hän 'palaa juurilleen' ja menee naimisiin islamilaisen hengellisen johtajan kanssa, jolloin hänestä tulee miehen 28. vaimo.

Binääristä oppositioparia valkoinen/musta tarkastellaan Raamatun mytologisten naishenkilöhahmojen valossa. Sekä Beyalan että Bugulin teoksissa ihanteellisen naiseuden voidaan ajatella konkretisoituvan Neitsyt Marian hahmossa, vaikka Bugulin teokset sijoittuvat osittain islamilaiseen kontekstiin. Maria edustaa idealisoitua, 'siveää valkoisuutta', jota teosten protagonistit jäljittelevät ja ihailevat. Marian antonyymi, Isebel puolestaan

symboloi nymfomaanista seksuaalisuutta ja stereotypisoitua mustaihoista naista ja hänen 'villiä' seksuaalisuuttaan (ks. esim. hottentotti-Venus). Päähenkilöt toistavat viimeksi mainittua maneerimaista ja luonnollistettua naiseutta performansseissa, joita he esittävät eurooppalaiselle eksotiikan nälkäiselle yleisölleen. Naiseuden uskonnolliseen mytologiaan kytkettyä rakentumista, purkamista ja kyseenalaistamista Beyalan ja Bugulin teoksissa analysoidaan Graham Hugganin (2001) strategisen eksotismin käsitteen sekä intersektionaalisuuden (1994, 2006) ja Judith Butlerin (1990, 2004) sukupuolen performatiivisuuden pohjalta.

Primäärit lähteet:

Beyala, Calixthe 1994. *Assèze l'Africaine*. Paris : Albin Michel.

Beyala, Calixthe 1998. *La petite fille du réverbère*. Paris : Albin Michel.

Bugul, Ken 1997 [1982]. *Le baobab fou*. Dakar : Les Nouvelles Éditions Africaines.

Bugul, Ken 1994. *Cendres et braises*. Paris : L'Harmattan.

Bugul, Ken 1999. *Riwan ou le chemin de sable*. Paris : Présence Africaine.

Satu Koho: Vaiennettu ja vaikeneva keho

Tarkastelen Pauliina Rauhalan esikoisromaanissa *Taivaslaulu* (2013) representoituja paikkakokemuksia ja tunteiden tiloja. Romaani kuvaa fiktion keinoin vanhoillislestadiolaisen ”Viljan” elämänpiiriä ja hänen kadotettua oikeuttaan naiseuteen sekä oman kehonsa hallintaan.

Tutkin *Taivaslaulussa* kuvattua turvattomuutta ja väkivaltaa: poissulkemista, syyllistämistä – vaiko syyllistymistä? – sekä painostusta ja pakottamista kohtuuttomilta tuntuviin, kontrolloituihin elämäntapoihin. Kysyn, millaisena paikkana teoksen elämismailma näyttäytyy. Entä päähenkilön ruumis? Millaista vallankäyttöä niihin liittyy? Mitä tapahtuu, kun ”me” vaientaa ”minän”? Tarkastelen uhriuttavaa valtaa ja tilapuolisuutta, joka tarkoittaa itsensä uhatuksi kokevan rajattua suhdetta liikkumiseen ja yleensä olemiseen. Kartoitan myös lohtumaisemia ja turvapaikkoja.

Tutkimusotteessani korostuu tieteidenvälisyys; kirjallisuudentutkimukseen tuomani feministinen maantiede on herkkä näkemään inhimillisten kokemusten ja valtarakenteiden yhteyden, myös herkkä alistaville positioille tutkiessaan sukupuolten tiloja, liikkumista ja paikkojen hallintaan liittyvää vallankäyttöä sekä väkivallan ympäristöjä. Yhdistän monitieteiseen tarkasteluuni myös ruumiillisuuteen, tilaan ja väkivaltaan liittyvää sukupuolentutkimusta. Rosi Braidotti on osuvasti todennut, että ruumis on ”pinta, johon moninaiset vallan ja tiedon koodit piirtyvät”.

Johanna Pelkonen: Uskon sukupuoli – vanhoillislestadiolaisuus taittuu toimijuuksissa

Vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä on käyty viime vuosina vilkasta keskustelua uskon edellytyksistä ja ehdoista. Keskustelua on käynyt erityisesti 1970- ja 1980-luvulla syntynyt sukupolvi, jolle yhteisön vakiintuneet ajattelu- ja toimintamallit eivät näyttäydy

enää itsestäänselvyyksinä. Keskustelu on noussut erityisesti naisen asemaan ja toimijuuteen liittyvistä kysymyksenasetteluista, ja ehkäisemättömyysoppi on ollut keskustelussa keskeisellä sijalla. Tarkastelen esitelmässäni vanhoillislestadiolaisuuden nykytilaa siitä käsin, miten ymmärrys vanhoillislestadiolaisesta (sukupuolittuneesta) toimijuudesta on avautunut vanhoillislestadiolaisuudessa kasvaneille, haastatteluhetkellä perheettömille 25-30-vuotiaille naisille. Pohdin haastatteluaineistossa esiintyvien esimerkkien avulla tekijöitä, jotka vaikuttavat uskonnolliseen sitoutumiseen ja muovaavat vanhoillislestadiolaisuuteen kytkeytyviä ja vahvasti sukupuoleen sidottuja toimijuuksia.

Tarkastelen toimijuutta Judith Butlerin performatiivisuuden teoriaa soveltaen. Performatiivisuuden teoria korostaa kulttuurisiin merkityksiin piileytyvää valtaa ja sen toimintaa. Kulttuuriset käytännöt kuten vanhoillislestadiolaiset toiminta- ja ajattelumallit rakentuvat näin ollen toistoissa, jolloin niitä on mahdollista myös muuttaa. Kun vakiintuneista puhe- ja toimintatavoista poiketaan, asiointilat saavat uusia merkityksiä. Haastatteluaineiston tarkastelu performatiivisesti vallitsevia merkityksiä toistavana toimintana osoittaa, kuinka vakiintuneisiin merkityksiin piileytyvä valta paitsi muokkaa vanhoillislestadiolaisuuteen kytkeytyviä toimijuuksia, myös muovautuu toimijuuksissa monin eri tavoin.

Sandra Wallenius-Korkalo: Iholla – esitettyä ja elettyä naistoimijuutta

Naisen ruumiin kontrolli on yksi keskeisistä koheesion ja konfliktin elementeistä uskonnollisissa yhteisöissä. Tämä pitää paikkansa myös vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä. Viime vuosien aikana naisten asema on ollut keskeisesti esillä lestadiolaisuutta koskettavassa keskustelussa niin liikkeen sisällä ja kuin sen laitamilla. Lestadiolaisuus on myös ollut moni tavoin näkyvillä julkisuudessa ja populaarikulttuurissa. Tässä esityksessä tarkastellaan naisten ja naisen kehon representaatioita sekä uskonnon, sukupuolen ja ruumiillisuuden kytkeytymistä toisiinsa Iholla tv-sarjan kautta.

Iholla on dokumentaarinen tosi-tv-sarja, jossa tavalliset suomalaiset naiset kuvaavat arkeaan ja ajatuksiaan puolen vuoden ajan. Sarjan toisella kaudella, keväällä 2013, katsojat tapasivat Sannin, hiljattain vanhoillislestadiolaisesta liikkeestä eronneen nuoren naisen, joka pui suhdettaan jättämäänsä yhteisöön, uskoon ja omaan itseensä. Nämä erot ja yhteydet tulevat näkyviksi – ja eletyiksi – kehossa. Tarkastelemalla kehon ja kehollisuuden esittämistä Iholla-sarjassa voidaan päästä kiinni myös vallan ja hallinnan kysymyksiin. Iholla sarjan kautta osoitetaan, tehdään näkyväksi ja kyseenalaistetaan tiettyjä naiseuteen ja lestadiolaisuuteen liittyviä kipupisteitä ja konventioita - ja samalla ehkä tuotetaan myös uudenlaisen (lestadiolaisen) naistoimijuuden mahdollisuuksia.

Aini Linjakumpu: Hengellinen väkivalta vanhoillislestadiolaisuudessa: naisen ruumis väkivallan näyttämönä

Kristillisessä teologiassa ruumis on usein nähty erillisenä sielusta ja hengestä. Yhteys jumalaan tulkitaan rakentuvan henkisen yhteyden kautta. Ruumiillisuuden merkitys on ainakin jossain määrin palannut uskontojen harjoittamiseen, ja ruumiin ja hengen erottelua on

pyrity vähentämään. Esimerkiksi naisliikkeellä on ollut oma merkityksensä sen suhteen, että ihminen on pyrity näkemään kokonaisuutena, jota ei voi erotella henkeen ja ruumiiseen. Toisaalta monet itämaiset uskonnot ja maailmankatsomukset ovat korostaneet ruumiin ja sielun yhteneväisyyttä.

Ruumiin ja hengellisyyden suhde on siis ollut moninainen ja se on vaihdellut aikakaudesta, uskonnosta ja uskonnollisesta yhteisöstä riippuen. Tämä suhde on olennainen myös tulkittaessa uskonnollisten liikkeiden harjoittamaa hengellistä väkivaltaa. Uskonnolliset liikkeet näyttävät yleensä hengellisen toiminnan alueena, mutta niiden oppirakennelmilla ja käytännöillä on vaikutuksensa myös ihmiseen ruumiiseen. Monet uskonnollisten liikkeiden normit, konventiot ja käytännöt vaikuttavat suoraan tai epäsuoraan ihmisen kehoon, jonka kautta oikeaa tai väärää hengellisyyttä arvioidaan.

Esityksessä pohditaan hengellisen väkivallan ruumiillisia muotoja ja seurauksia; miten hengellinen väkivalta konkretisoituu ihmisen ruumiin ja ruumiillisuuden kautta. Empiirisenä tutkimuskohteena on vanhoillislestadiolaisuus ja nimenomaan raskauksiin ja synnytyksiin liittyvä hengellisen väkivallan potentiaali. Väkivaltaa arvioidaan välittömien fyysisten ja psyykkisten seurausten, epäsymmetrisen vallankäytön, oikeuksien puuttumisen ja rajoittuneen tulevaisuusperspektiivin kautta.

Vähemmistöt ja vähemmistötutkimuksen politiikka

Työryhmän vetäjä: Laura Junka-Aikio Laura.Junka-Aikio@ulapland.fi

Perjantai 29.11. klo 09.00-11.00 tila: LS21

09.00-09.05 Aloitussanat (Laura Junka-Aikio)

09.05-09.20 Tiina Seppälä: Akateemisen poisoppimisen ylistys? Kriittistä pohdintaa aktivistitutkijan suhteesta tutkimiinsa liikkeisiin

09.20-09.35 Sarita Friman-Korpela: Poliittikka ja tutkimus osana romanipolitiikkaa

09.35-09.50 Anneli Weiste-Paakkanen: Vähemmistöjen väestötutkimukset: esimerkkinä romanien hyvinvointi- esitutkimus

09.50-10.05 Keskusteluhetki

10.05-10.20 Rauna Rahko-Ravanti: Opetus saamelaisopettajan silmin

10.20-10.35 Vesa Puuronen: Contribution of racism studies to saami research

10.35-11.00 Loppukeskustelu

Tiina Seppälä: Akateemisen poisoppimisen ylistys? Kriittistä pohdintaa aktivistitutkijan suhteesta tutkimiinsa liikkeisiin

Feministisessä ja jälkikoloniaalisessa politiikan tutkimuksessa on aina pohdittu kriittisesti tutkijan roolia ja suhdetta tutkimiinsa yhteiskunnallisiin liikkeisiin, ryhmiin ja muihin yhteisöihin. Viime aikoina on erityisesti käytännön ja teorian välisen rajanvedon keinotekoisuutta alettu voimakkaasti kritisoida. Tässä yhteydessä ei kyseenalaisteta

pelkästään tutkijan akateemista etuoikeutta määritellä tutkimuksensa teoreettinen lähestymistapa vaan myös korostetaan, että tutkimuksen kohteena olevat liikkeet ja yhteisöt tuottavat käytännöllisen ja kokemusperäisen tiedon lisäksi aina myös teoreettista tietoa. Aktivistitutkijan on haastettava ja ”opittava pois” monista perinteistä, epätasa-arvoista tietovalta -asetelmaa tukevista akateemisen tutkimuksen käytännöistä ja lähtökohdista voidakseen tuottaa yhdessä tutkimiensa liikkeiden kanssa heitä itseään koskevaa ja heidän näkökulmastaan relevanttia tietoa. Paperissani reflektoin kriittisesti oman tutkimusprojektini – jossa tarkastelen uusliberaalin kehityspolitiikan seurauksena kodeistaan hädettyjen ihmisten sekä heidän asiaansa ajavien kansalaisliikkeiden ja aktivistien vastarintaa Nepalissa, Bangladeshissa ja Intiassa – epistemologisia lähtökohtia tuoden esille käytännön tutkimustyössä ilmenneitä moninaisia haasteita ja eettisiä kysymyksiä.

Sarita Friman-Korpela: Poliitiikka ja tutkimus osana romanipolitiikkaa

Esitys perustuu esitarkastusvaiheessa olevan valtio-opin väitöskirjatyöhön Romanian poliittinen osallistuminen Suomessa.

Anneli Weiste-Paakkanen: Vähemmistöjen väestötutkimukset: esimerkkinä romanien hyvinvointi- esitutkimus

Kieli- ja kulttuurivähemmistöihin kuuluvat jäävät usein katoon koko väestön tutkimuksissa monista eri syistä. Erillistutkimukset, kuten THL:n Maahanmuuttajien terveys- ja hyvinvointitutkimus (Maamu) ja tänä vuonna pilotoitava Romanian hyvinvointi-esitutkimus osoittavat, että väestötutkimusten menetelmiä on kehitettävä eri vähemmistöjen tarpeita vastaaviksi. Vähemmistöjen väestötutkimukset auttavat toteuttamaan terveystasa-arvoa.

Rauna Rahko-Ravantti: Opetus saamelaisopettajan silmin

Esityksessä tuodaan esiin väitöskirjaan tähtäävä tutkimus saamelaisopetuksen toteutumisesta Suomen kouluissa. Tutkimuksessa lähestytään saamelaisopetusta saamelaisopettajien näkökulmasta ja heidän kokemustensa kautta. Saamelaisesta näkökulmasta tarkastellen koulutuksen merkitys on kahtalainen. Toisaalta Pohjoismaisen hyvinvointivaltion koulutuspolitiikka on tarjonnut mahdollisuuden korkeaan koulutukseen, mutta samaan aikaan koulu on toiminut myös tehokkaana assimilaatioprosessin eli suomalaisen valtakulttuuriin sulauttajana. Aikaisemmat, lähinnä Norjan saamelaisopetusta koskeneet tutkimukset ovat todenneet, että koulun käytänteiden saamelaistaminen on yhteen sovittamaton ristiriita, mikäli hallinnolliset ja opetussuunnitelmalliset linjaukset eivät tue muutosta. Saamelaisopetuksen voidaan sanoa olevan integroivaa ja monikulttuurista, joskin kolonisaation värittämää. Saamelaiskulttuurin ja koulun välinen kulttuuriero ilmenee muun muassa kodin ja koulun välisenä ristiriitana näiden kulttuurien erotessa toisistaan erilaisten arvojensa, toimintatapojensa ja rooliodotustensa vuoksi. Käsin kosketeltavasti tämä ilmenee esimerkiksi saamelaispoikien negatiivisena suhtautumisena koulunkäyntiin, kun koulun yksilötyöskentelyä painottava ja oppilaalta odotettu passiivinen ja alistainen rooli ovat ristiriidassa miesten ja poikien luonnon ympärille rakentuvaan, liikkumiseen ja yhteisöllisyyteen perustuvaan elämäntapaan nähden.

Lähtökohtana on saamelaisopetuksen paradigman muutoksen tarve. Alkuperäiskansojen koulun tietokäsityksen ja tiedonhankintatapojen tulisi kyetä muuttua alkuperäiskansoille luontaisempaan holistiseen suuntaan. Tämän tutkimuksen tavoitteena on tuoda esille uusia tiedon muotoja ja ottaa huomioon erilaiset logiikat sekä luoda tulevaisuuteen toivon perspektiiviä ja vaihtoehtoja vallitseville tavoille. Tutkimuksella on vahva tiedostumisen ideologia taustalla alkuperäiskansojen pedagogiikan mukaisesti. Alkuperäiskansojen pedagogiikan eräänä tehtävänä on koulun muuttamisen tarve tutkimuksen keinoin. Erityisesti koulun pitäisi tarjota paikallisille lapsille ja nuorille hyvät elämänevät lähtökohtanaan heidän kontekstinsa.

Tämä tutkimus tarkastelee koulua kriittisin silmälasein, kuvailee opettajien käytännön kokemuksia opetustyössä ja mallintaa alkuperäiskansan opetusta. Tutkimuksen tähtäimessä ovat erityisesti historian, nykyhetken ja tulevaisuuden yhteensovittamisen näkökulmat, joiden kautta koulutus voi korjata assimilaation ja nationalismin jälkiä.

Vesa Puuronen: Contribution of racism studies to saami research

Racism against Saami People has been relatively under-researched topic even though different forms of discrimination have been studied quite extensively. Saami peoples in all Scandinavian countries have been the objects of racialising practices and ideologies by which they have been constructed as inferior racial groups. The representatives of dominant groups (e.g. Finns) have been reluctant to admit the existence of racism in the everyday relationship between common people in the areas inhabited by Saami people. State institutions and laws have had often strong negative impact on the culture and everyday life of Sami people, which has been not recognized. In this paper I will focus on potential contribution of racism research to Saami research. The main idea is that racism research might be used as a theoretical framework, which could help to consider the relationships of Saami peoples, communities and cultures with the majority peoples, societies and cultures as a part (or dimension) of overall race system. Concepts of race research might open new possibilities to understand construction of Saami as a racialised subject.